

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪРШЕЦ 2021 – 2027 Г.

СЪДЪРЖАНИЕ	
СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ	5
СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ	8
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ	9
 1. ВЪВЕДЕНИЕ	 11
1.1. Същност на Плана за интегрирано развитие на общината	11
1.2. Законодателна рамка за разработване на Плана за интегрирано развитие	11
1.3. Стратегическа рамка за разработване на Плана за интегрирано развитие	12
1.4. Принципи и подходи, използвани при разработването на Плана за интегрирано развитие	18
1.5. Отговорности на институциите и партньорите в процеса на разработване, приемане, наблюдение и оценка на Плана за интегрирано развитие	19
 2. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪРШЕЦ.....	 23
2.1. Обща характеристика на община Вършец	23
2.2. Състояние на местната икономика.....	38
2.3. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси	57
2.4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията.....	100
2.5. Екологично състояние и рискове	123
2.6. Административен капацитет и управление.....	131
2.7. Селищна мрежа и жилищен сектор.....	141
2.8. Анализ на връзката на общината със съседните територии, които имат потенциал да влияят върху нейното развитие	145
2.9. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, предвидени за реализация на територията на общината	146
2.10. Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво	146
2.11. SWOT-анализ	155

3. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪРШЕЦ В ПЕРИОДА 2021-2027.....	156
3.1. Основни принципи при формулирането на стратегическата рамка на ПИРО	156
3.2. Визия за развитие на община Вършец	160
3.3. Стратегически цели	161
3.4. Приоритети за развитие.....	165
3.5. Програма за развитие на туризма на община Вършец	177
4. ОПИСАНИЕ НА КОМУНИКАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ, НА ПАРТНЬОРИТЕ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ФОРМИТЕ НА УЧАСТИЕ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО НА ОБЩИНА ВЪРШЕЦ ПРИ СПАЗВАНЕ НА ПРИНЦИПИТЕ ЗА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ	181
5. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД ЗА УДОВЛЕТВОРЯВАНЕ НА ИДЕНТИФИЦИРАНИТЕ НУЖДИ И ЗА ПОДКРЕПА НА ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ И НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО С ДРУГИ ОБЩИНИ-ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ	188
6. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО НА ОБЩИНА ВЪРШЕЦ И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ.....	188
6.1. Същност на Програмата за реализация	188
6.2. Описание на интегрирания подход за развитие.....	189
6.3. Индикативна финансова таблица	191
7. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ.....	191
7.1. Специфика на изменението на климата.....	191
7.2. Основни принципи при планиране на интегрирането на екологичните цели на местно ниво	192
7.3. Общи действия на европейско и национално ниво по отношение на климата	192
7.4. Потенциални рискове пред община Вършец, свързани с изменението на климата.....	195
7.5. Общи хоризонтални мерки, свързани с изменението на климата.....	196

7.6.	Мерки за ограничаване и адаптация към изменението на климата и принос на ПИРО за изпълнение на действията по отношение на климата	197
8.	НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО НА ОБЩИНА ВЪРШЕЦ.....	203
8.1.	Същност на системата за наблюдение на ПИРО	203
8.2.	Методика за разработване на системата от индикатори.....	204
8.3.	Ангажименти на участващите в наблюдението на ПИРО структури и органи.....	206
8.4.	Дейности по наблюдение и оценка	207

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АД – Акционерно дружество

АИК – Адаптация и изменение на климата

АМ – Автомагистрала

АНКПР - Актуализирана Национална концепция за пространствено развитие

АСП – Агенция за социално подпомагане

БВП – Брутен вътрешен продукт

БДЖ – Български държавни железници

ВЕИ – Възобновяеми енергийни източници

ВЕЛ – Въздушни електропроводни линии

ВиК – Водоснабдяване и канализация

ДБТ – Дирекция „Бюро по труда“

ДГ – Детска градина

ДМА – Дълготрайни материални активи

ЕК – Европейска комисия

ЕООД – Еднолично дружество за ограничена отговорност

ЕС – Европейски съюз

ЕТ – Едноличен търговец

ЗЗ – Защитена зона

ЗРР – Закон за регионалното развитие

ЗТ – Закон за туризма

ИСУН – Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС

ИТСР – Интегрирана териториална стратегия за развитие

КАВ – Качество на атмосферния въздух

МБАЛ – Многопрофилна болница за активно лечение

МИГ – Местна инициативна група

МОСВ – Министерство на околната среда и водите

МРРБ – Министерство на регионалното развитие и благоустройството

МПС – Моторни превозни средства

МСП – Малки и средни предприятия

НАФ – Национален архивен фонд

НИНКН – Национален институт за недвижимо културно наследство

НКПР - Национална концепция за пространствено развитие

НКЦ – Недвижими културни ценности

НП – Национална програма

НСИ – Национален статистически институт

НЧ – Народно читалище

ОбС – Общински съвет

ОДЗ – Областна дирекция „Земеделие“

ООД – Дружество за ограничена отговорност

ООН – Организация на обединените нации

ОП – Оперативна програма

ОПОС – Оперативна програма „Околна среда“

ОПР – Общински план за развитие

ОУ – Основно училище

ОУП – Общ устройствен план

ПГ – Предучилищна група

ПИРО – План за интегрирано развитие на община

ПК – Постоянна комисия

ПМС – Постановление на Министерски съвет

ППЗРР – Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие

ПРСР – Програма за развитие на селските райони

ПСОВ – Пречиствателна станция за отпадни води

ПСПВ – Пречиствателна станция за питейни води

ПУП – Подробен устройствен план

ПЧИ – Преки чуждестранни инвестиции

РЗИ – Регионална здравна инспекция

РЗПРН – Район със значителен потенциален риск от наводнения

РИОСВ – Регионална инспекция по околната среда и водите

РКОНИК – Рамкова конвенция на Обединените нации по изменение на климата

РОУКАВ – Район за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух

РУО – Регионално управление на образованието

РУП – Районно управление „Полиция“

СЗР – Северозападен район от ниво 2

СУ – Средно училище

СФУК – Система за финансово управление и контрол

ТЦ – Туристически център

ФК – Футболен клуб

ФПЧ – Фини прахови частици

ЦСМП – Център за спешна медицинска помощ

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1. Глобални цели на устойчивото развитие (ООН).....	13
Фигура 2. Цели на Документа за размисъл „Към устойчива Европа“	14
Фигура 3. Стратегическа рамка на Програма за развитие: България 2030	15
Фигура 4. Стратегическа рамка на Актуализираната Национална концепция за пространствено развитие на Р България 2013-2025	16
Фигура 5. Стратегическа рамка на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен район от ниво 2 2021-2027	17
Фигура 6. Функции на отговорните институции в процеса на разработване, изпълнение, наблюдение и оценка на ПИРО	21
Фигура 7. Брой и динамика на нефинансовите предприятия в община Вършец и в останалите общини в област Монтана в периода 2015-2019 г.	41
Фигура 8. Брой и динамика на заетите лица в нефинансовите предприятия в община Вършец и в област Монтана в периода 2015-2019 г.	42
Фигура 9. Произведена продукция (хил.лв.) от предприятията в община Вършец и дял в продукцията на област Монтана (%) в периода 2015-2019 г.	43
Фигура 10. Брой предприятия на 1000 души в община Вършец, област Монтана и средно за страната в периода 2016-2020 г.	44
Фигура 11. Произведена продукция (хил. лв.) на 1000 души в община Вършец и област Монтана в периода 2016-2019 г.	44
Фигура 12. Динамика на населението в периода 2010-2019 г. (брой)	57
Фигура 13. Изменение на населението в гр. Вършец и в селата от общината, 2019 г. спрямо 2010 г. (%)	59
Фигура 14. Брой на населението в гр. Вършец и в селата в община Вършец в периода 2010-2019 г.	59
Фигура 15. Коефициент на раждаемост на 1000 души от населението в община Вършец, област Монтана и средно за страната в периода 2015-2019 г.	60
Фигура 16. Коефициент на смъртност на 1000 души от населението в община Вършец, област Монтана и средно за страната в периода 2015-2019 г.	61
Фигура 17. Коефициент на естествен прираст на населението в община Вършец, област Монтана и в страната в периода 2015-2019 г. (%)	62
Фигура 18. Механичен прираст на населението в община Вършец, област Монтана и в страната в периода 2015-2019 г. (%)	62
Фигура 19. Полова структура на населението в периода 2015-2019 г. (%)	63
Фигура 20. Възрастова структура на населението (разлика между 2016 г. и 2019 г., брой)	64
Фигура 21. Динамика на децата и местата в детските градини за учебните години 2015/2016-2019/2020	69
Фигура 22. Население на 1 лекар в община Вършец, област Монтана и средно за страната в периода 2015-2019 г. (брой)	74
Фигура 23. Брой заети лица по икономически дейности през 2019 г.	94
Фигура 24. Коефициент на безработица в община Вършец, област Монтана и средно за страната в периода 2015-2019 г.	95

Фигура 25. Произведена продукция на 1 зает в общината в периода 2015-2019 г. (хил.лв.).....	98
Фигура 26. Средна годишна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение в община Вършец, област Монтана и общо за страната в периода 2015-2019 г.	99
Фигура 27. Загуби на вода средно за общината в периода 2015-2020 г. (%)	113
Фигура 28. Административна структура на общинската администрация	135
Фигура 29. Стратегическа рамка на ПИРО Вършец	163

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1. Баланс по вид територия на община Вършец	24
Таблица 2. Защитени зони на територията на община Вършец	33
Таблица 3. Структура предприятията според броя на заетите в тях в община Вършец и област Монтана в периода 2015-2019	45
Таблица 4. Динамика и разпределение на предприятията по икономически сектори в периода 2015-2019 г.	46
Таблица 5. Отглеждани земеделски култури в периода 2018-2020 г.	47
Таблица 6. Отглеждани животни в периода 2018-2020 г.	49
Таблица 7. Общински пасища, мери и ливади отдадени под наем през 2020 г.	50
Таблица 8. Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия по икономически дейности за 2019 г.	53
Таблица 9. Брой на населението в община Вършец и в населените места в общината в периода 2010-2019 г.	58
Таблица 10. Население по етническа принадлежност към 01.02.2011 г. (брой)	65
Таблица 11. Население на 7 и повече навършени години по степен на завършено образование към 01.02.2011 г. (брой и %)	66
Таблица 12. Основни характеристики на детските градини.....	68
Таблица 13. Разпределение на децата по детски градини в община Вършец (брой).....	70
Таблица 14. Децата в предучилищни групи и ученици в учебните заведения през учебните 2019/2020 г. и 2020/2021 г. (брой)	70
Таблица 15. Показатели на образователната мрежа в община Вършец в периода 2015-2020 г.	70
Таблица 16. Паралелки, учители и ученици в ОУ и СУ в община Вършец по класове (брой) ...	71
Таблица 17. Детски ясли, места и деца в тях и обхват на детските ясли в община Вършец в периода 2014-2020 г.	72
Таблица 18. Показатели на здравната инфраструктура в периода 2015-2019 г.	73
Таблица 19. Социални услуги в община Вършец.....	76
Таблица 20. Инфраструктура на социалните дейности към 31.12.2020 г.	79
Таблица 21. Лица с увреждания и лица, получаващи социална помощ в периода 2014-2020 г. (брой).....	80
Таблица 22. Исторически и природни забележителности в община Вършец по населени места	89
Таблица 23. Спортни обекти, вкл. в училища, капацитет и състояние	91
Таблица 24. Брой регистрирани спортни клубове на територията на община Вършец по вид спорт и местоположение	92
Таблица 25. Брой заети лица по икономически дейности в периода 2015-2019 г.	93

Таблица 26. Динамика на регистрираните в бюрото по труда безработни лица в периода 2015-2019 г.	94
Таблица 27. Равнище на безработица 2016 - 2020 г. (средногодишно).....	95
Таблица 28. Брой безработни лица, включени в обучения, мерки и програми за заетост в периода 2015-2020 г.....	97
Таблица 29. Населени места в община Вършец и тяхното разстояние до общинския център ...	104
Таблица 30. Динамика на служителите в община Вършец в периода 2014-2020 г.	137
Таблица 31. Брой и стойност на проектите, реализирани или в процес на изпълнение в община Вършец в програмните периоди 2007-2013 и 2014-2020	141
Таблица 32. Баланс на територията на община Вършец.....	141
Таблица 33. Взаимовръзка между изводите и заключенията от СИА на районите в РБ и ПИРО Вършец.....	147
Таблица 34. Принос на ПИРО Вършец за изпълнение действията по отношение на климата, включени в Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и Плана за действие към нея	198

1. Въведение

1.1. Същност на Плана за интегрирано развитие на общината

Планът за интегрирано развитие на община Вършец 2021-2027 г. е основен стратегически документ за развитието на общината и инструмент за нейното управление в средносрочен план (седемгодишен период), като времето за неговото изпълнение съвпада със следващия програмен период на ЕС до 2027 г. Пространственият обхват на ПИРО включва територията на цялата община с всичките ѝ населени места.

Като част от системата документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие, ПИРО Вършец служи за определяне на актуалните проблеми, предизвикателствата и наличните потенциали за развитие на територията на местно ниво, които произтичат от комплексните анализи на природните дадености и мястото на общината в регионален и национален план. Спецификата на общината и направените анализи и изводи по време на изготвяне на ПИРО, са аргументи за очертаване на визията и стратегията за устойчиво развитие на община Вършец, които се изпълняват чрез конкретната Програма за реализация на ПИРО. Планът за развитие осигурява пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и планови ресурси за постигане на дефинираните цели за трайно подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общината.

Основна цел на ПИРО Вършец е да формулира обща рамка и последователност от конкретни действия за устойчиво и интегрирано развитие на местно ниво, обединени в конкретна програма за действие.

Общинският план определя целите и мерките за тяхното постигане, при задължително съответствие с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен район от ниво 2 и Общия устройствен план на община Вършец. Планът се разработва и прилага в общия контекст на актуалното законодателство в страната и стратегическа рамка за регионално развитие на европейско и национално ниво.

Към момента на изготвяне на ПИРО Вършец, Общият устройствен план на общината е в процес на съгласувателни процедури, като неговите предвиждания са отразени и взети предвид при изготвяне на стратегията за развитие на община Вършец.

1.2. Законодателна рамка за разработване на Плана за интегрирано развитие

Изготвянето на ПИРО е регламентирано в *Закона за регионалното развитие* (изм. доп. ДВ бр.21 от 13 Март 2020 г.), както и в Правилника за неговото прилагане. В новия програмен период 2021-2027 г. ПИРО обединява в рамките на един стратегически документ елементите на Общинския план за развитие и Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на общината, които се изготвиха в периода 2014-2020 г.

Съгласно ЗРР, Планът за интегрирано развитие на общината е част от системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие. ПИРО е в йерархическа подчиненост на документите от по-горните нива – ИТСР на Северозападен район от ниво 2 и Актуализираната национална концепция за регионално и пространствено развитие. ПИРО очертава средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината в 7-годишен период.

Изменението на *Закона за туризма* от 2020 г. (ДВ, бр.17, 2020) изисква в ПИРО да се включва самостоятелен раздел, който съдържа общинската програма за развитие на туризма (чл.11 от ЗТ). Тя следва да е в съответствие с приоритетите на Областната стратегия за развитие на туризма и Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма и стратегиите за развитие на отделни видове туризъм.

Следва да се подчертае, че Стратегията за развитие на туризма на област Монтана към момента не е изготвена и приета, което поставя пред трудности местната администрация за изготвянето на програма за развитието на туризма, която да е в *„съответствие с приоритетите на областната стратегия“*. Въпреки това, в ПИРО са включени мерки и проекти, които подкрепят развитието на туристически дейности в общината, съобразно местните специфики.

При изготвянето на ПИРО са взети предвид и редица закони, които имат пряко влияние върху управлението на територията и нейното финансиране, по-важните от които са: Закон за административно-териториално устройство на Р България; Закон за местното самоуправление и местната администрация; Закон за общинската собственост; Закон за водите; Закон за горите; Закон за опазване на околната среда; Закон за изменение на климата; Закон за социалното подпомагане и др.

1.3. Стратегическа рамка за разработване на Плана за интегрирано развитие

ПИРО е в съответствие с целите на кохезионната политика на ЕС за периода 2021-2027 г. – „Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на градовете, селските и крайбрежните райони и местните инициативи“.

Основен момент в разработването на ПИРО, съгласно действащото законодателство, е осигуряването на съгласуваност с основните стратегически документи на европейско, национално и регионално ниво, като ключовите промени в стратегическата рамка за новия планов период 2021-2027 г. са заложили в следните документи:

Глобални цели на устойчивото развитие (ООН)

Глобалните цели за устойчиво развитие са 17 и са свързани помежду си, като крайният срок за постигането им е 2030 г. Целите са насочени към глобалните предизвикателства, пред които сме

изправени и включват: изкореняване на бедността; край на глада; добро здраве; качествено образование; равенство между половете; чиста вода и санитарно-хигиенни условия; възобновяема енергия; сигурна работа и икономически растеж; иновации и инфраструктура; намаляване на неравенствата; устойчиви градове и общности; отговорно потребление; борба с климатичните промени; живот под водата; живот на земята; мир и справедливост; партньорства за целите.

Фигура 1. Глобални цели на устойчивото развитие (ООН)

Цел 1.	Премахване на бедността във всичките ѝ форми навсякъде
Цел 2.	Премахване на глада, постигане на продоволствена сигурност и подобряване на храненето, както и насърчаване на устойчивото селско стопанство
Цел 3.	Осигуряване на здравословен начин на живот и насърчаване на благоденствието за всички хора от всички възрастови групи
Цел 4.	Осигуряване на приобщаващо и справедливо качествено образование и насърчаване на възможностите за учене през целия живот за всички
Цел 5.	Постигане на равенство между половете и предоставяне на повече права на всички жени и момичета
Цел 6.	Осигуряване на наличност и устойчиво управление на водите и канализация за всички
Цел 7.	Осигуряване на достъп до финансово достъпна, надеждна, устойчива и модерна енергетика за всички
Цел 8.	Насърчаване на траен, приобщаващ и устойчив икономически растеж, пълноценна и продуктивна заетост и достоен труд за всички
Цел 9.	Изграждане на устойчива инфраструктура, насърчаване на приобщаваща и устойчива индустриализация и стимулиране на иновациите
Цел 10.	Намаляване на различията в държавите и между тях
Цел 11.	Градовете и населените места да станат приобщаващи, сигурни, издръжливи и устойчиви
Цел 12.	Осигуряване на устойчиви модели на потребление и на производство
Цел 13.	Предприемане на спешни действия за борба с изменението на климата и въздействието от него
Цел 14.	Опазване и устойчиво използване на океаните, моретата и морските ресурси за устойчиво развитие
Цел 15.	Защита, възстановяване и насърчаване на устойчивото използване на сухоземните екосистеми, устойчиво управление на горите, борба с опустиняването и преустановяване на загубата на биологично разнообразие
Цел 16.	Насърчаване на мирни и приобщаващи общества за устойчиво развитие, предоставяне на достъп до правосъдие за всички и изграждане на ефективни, отговорни и приобщаващи институции на всички равнища
Цел 17.	Укрепване на средствата за прилагане и възобновяване на световното партньорства за устойчиво развитие

Източник: Екип на Изпълнителя

Документ за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г.“

Документът за размисъл „Към устойчива Европа 2030“ замества действащата досега Стратегия „Европа 2020“ и е израз на твърдия ангажимент от страна на ЕС да постигне резултати по целите на ООН за устойчиво развитие. Документът посочва следните основни цели до 2030 г.:

Фигура 2. Цели на Документа за размисъл „Към устойчива Европа“

Източник: Екип на Изпълнителя

Базирайки се на този основен документ, страните-членки, техните регионални и местни власти следва да формулират рамките си за планиране на стратегическото развитие.

Програма за развитие: България 2030

Националната програма за развитие „България 2030“ е програмен документ, поставящ рамката и насоките за подготовка на останалите стратегически документи в страната. С тази програма се адаптират приоритетите на документа за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г.“ към

националната специфика. Документът определя три стратегически цели: ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата, за реализирането на които са предвидени целенасочени политики и интервенции, групирани в пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие – Иновативна и интелигентна България; Зелена и устойчива България; Свързана и интегрирана България; Отзивчива и справедлива България; Духовна и жизнена България. За постигането на стратегическите цели са дефинирани 13 национални приоритета, като с решение на правителството са определени водещите ведомства по отделните приоритети.

Фигура 3. Стратегическа рамка на Програма за развитие: България 2030

Източник: Екип на Изпълнителя

Актуализирана Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025

Документът регламентира устройството и управлението на националната територия и с него се полагат основите за оперативна програма „Развитие на регионите“ 2021-2027. Актуализираната НКПР отделя по-голямо внимание на районите от ниво 2, на по-високата степен на управляемост на развитието им чрез целенасочени интегрирани инвестиции, реагирайки в унисон с тенденциите за засилване на регионалното и териториалното измерение на европейските политики. В АНКПР са обусловени няколко съществени промени: отразени са новите насоки на европейската кохезионна политика; засилена е стратегическата част, в която е интегрирана Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 (интегриране на регионалното и пространственото

планиране); идентифицирани са конкретни територии със специфични характеристики, потребности и потенциали.

Концепцията съдържа средносрочни и дългосрочни насоки за устройствено планиране и опазване на териториалните ресурси и осигурява основа за териториална насоченост на секторните политики и стратегии, като се подчертава, че желаният модел за умерен полицентризм (поддържане на мрежа от равномерно разпръснати градове, които са предпоставка за по-балансирано развитие и съживяване на селските и периферните райони) все още е актуален. В този модел Вършец е определен в последното пето ниво в йерархията на селищната мрежа. Териториалните ареали на влияние на градовете - центрове от от пето йерархично ниво съвпада съответно с границите на община при 5-то ниво.

Фигура 4. Стратегическа рамка на Актуализираната Национална концепция за пространствено развитие на Р България 2013-2025

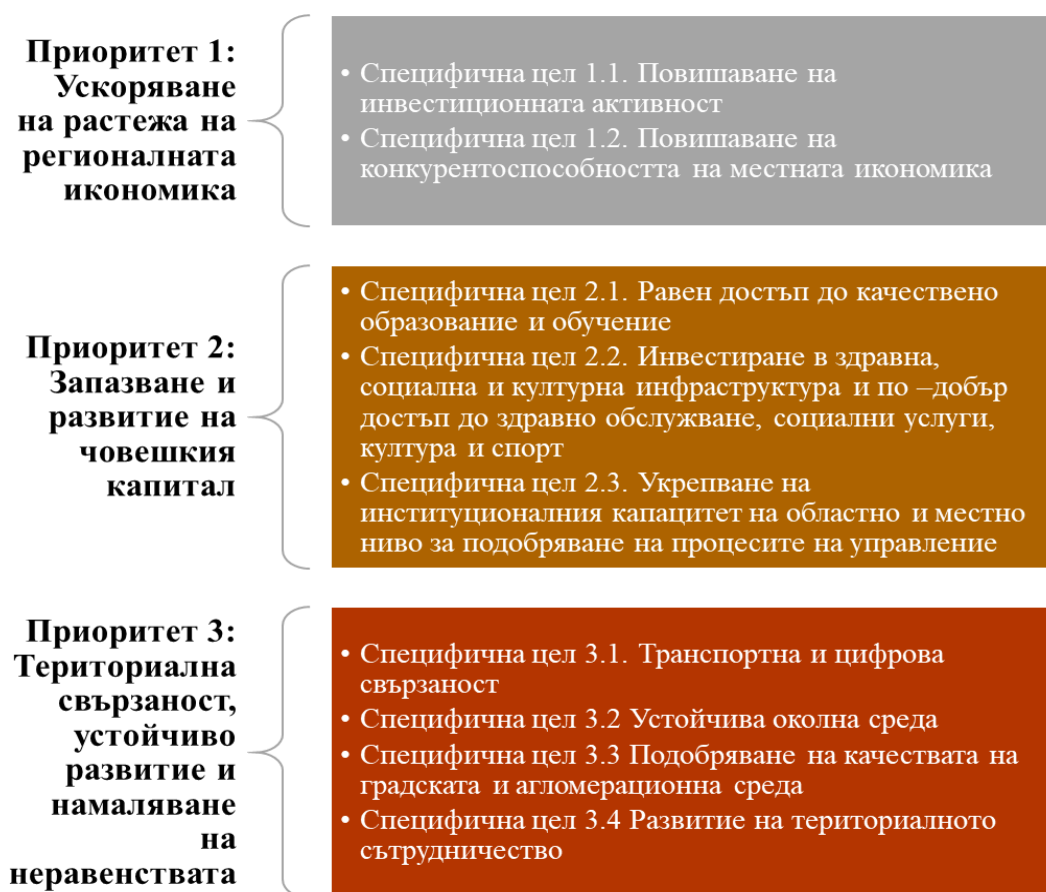
Източник: Актуализирана Национална концепция за пространствено развитие на Р България 2013-2025
(Актуализация 2019 г.)

Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен район 2021-2027

Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен район от ниво 2 е стратегически планов документ, определящ общата политическа, пространствена и икономическа рамка за развитието на региона през новия програмен период. ИТСР е разработена в съответствие с Актуализацията на Национална концепция за пространствено развитие и отчита предвижданията на регионално ниво на секторните стратегии в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния

сектор, енергетиката, широколентовите комуникации, туризма и околната среда. ИТСП на Северозападен район задава рамка за интегрирано пространствено развитие при отчитане на местния териториален потенциал и принципите за балансирано устойчиво развитие и отразява съвременните тенденции в регионалната политика на Европейския съюз.

Фигура 5. Стратегическа рамка на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен район от ниво 2 2021-2027

Източник: Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен район от ниво 2 2021-2027

1.4. Принципи и подходи, използвани при разработването на Плана за интегрирано развитие

Приложените подходи и следваните принципи при изготвянето на ПИРО съответстват с нормативните изисквания, целите и приоритетите на социално-икономическото и пространственото развитие на общината, като интегрална част от Северозападен район.

Основните подходи в разработването на ПИРО се основават на тези, използвани в документите за приоритетите в регионалната и кохезионната политика на ЕС в периода след 2020 г.:

- ✓ Научно обоснован подход - подходът е в основата на всички анализи и прогнози и особено на тези, свързани със социалното и икономическото развитие и с аналогични разработки за регионално и пространствено планиране;
- ✓ Подход, основан на местните характеристики и потенциал – този подход се възприема като обединяващ местните общности инструмент за решаване на съществуващи проблеми, свързани със заетост и безработица, жилищни условия, незадоволително ниво на публичните услуги и др., които ограничават икономическите възможности и са в основата на социалната изолация;
- ✓ Интегриран подход – подходът е основен и задължителен при изготвяне на стратегическите документи за регионално и пространствено планиране и има за цел в условията на свиващи се ресурси и ограничени финансови приоритети да обедини различни политики, приоритети, проекти, финансови ресурси, източници за финансиране, участници и заинтересовани страни, за постигане на положителна синергия и добавена стойност от реализираните програми;
- ✓ Подход „отдолу-нагоре“ – подходът подпомага цялостния процес на вземане на решения и тяхното изпълнение, отчитат се нуждите на малките населени места в общината за разработване на цялостната стратегия за развитие.

Разработването на Плана за интегрирано развитие на община Вършец е съобразено със следните *основни принципи*:

- ✓ Съответствие на плана с принципите и правилата за прилагане на структурните инструменти в областта на регионалната политика на ЕС;
- ✓ Координация и съгласуваност с европейските, националните и местните политики за конкуренция, опазване и подобряване на околната среда и равните възможности;
- ✓ Осигуряване на информация и публичност на процесите на планиране и програмиране, финансиране, изпълнение, наблюдение и оценка в областта на интегрираното регионално и местно развитие;

- ✓ Осигуряване на точност на анализите и на дефинираната система от индикатори за наблюдение, както и смислова и хронологична структурираност на документа;
- ✓ Методологични работни документи на ЕК за използване на индикатори и извършване на оценки;
- ✓ Спазването на принципа на съфинансиране и допълняемост на местните собствени финансови ресурси за развитие със средства от държавния бюджет, фондовете на ЕС и други публични и частни източници.

1.5. Отговорности на институциите и партньорите в процеса на разработване, приемане, наблюдение и оценка на Плана за интегрирано развитие

Подготовка, съгласуване и приемане на ПИРО

Съгласно за законодателството за регионалното развитие, кметът на общината организира изработването, съгласуването и актуализирането на ПИРО и осъществява координацията и контрола върху процеса на неговото разработване и съгласуване. Финансирането на процеса на изработване, съгласуване с партньорите и актуализиране на ПИРО се осъществява от бюджета на общината.

Със заповед на кмета се сформира работна група, която отговаря за подготовката, изготвянето и одобряването на ПИРО. В нея са представени заинтересовани страни, а за останалите заинтересовани лица се осигурява непрекъснат публичен достъп за информация и възможност за излагане на становища на всички етапи от разработването и реализацията на ПИРО. Кметът носи отговорност за цялостната организация и действията по изготвянето на ПИРО.

Кметът на общината определя начина за изработване на ПИРО - със собствен капацитет и/или с привличане на външни експерти или консултантски фирми, като в този случай организира провеждането на обществена поръчка, в съответствие с изискванията на Закона за обществените поръчки и съпътстващата го нормативна уредба.

ПИРО се обсъжда и съгласува със заинтересуваните органи и организации, с икономическите и социалните партньори, както и с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината. Кметът е този, който чрез заповед организира обществено обсъждане на проекта за ПИРО и на ЕО по реда на чл. 20 от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми в случаите, в които такава оценка е била изисквана. Постъпилите предложения и препоръки се отразяват в проекта на ПИРО по преценка на Общинския съвет.

Общинският съвет е органът, който приема ПИРО по предложение на кмета на общината.

Цялата документация на ПИРО е публична, включително протоколите от обсъжданията и срещите на работните групи.

Одобреният план за интегрирано развитие на община се представя от кмета на общината пред съответния Областен съвет за развитие в срок до три месеца от неговото приемане от съответния общински съвет.

ПИРО и решението на Общинския съвет за неговото приемане се публикуват на страницата на общината в интернет, както и на портала за обществени консултации на Министерския съвет.

Изменение и актуализация на ПИРО

Изменение и актуализация на плана се допуска при условията, посочени в ППЗРР, в т.ч.:

- ✓ при съществени промени на икономическите и социалните условия в общината;
- ✓ в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
- ✓ при съществени промени в секторни стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на плана;
- ✓ при приемане или изменение на бюджета на общината и утвърждаване на индикативните разчети за средствата от Европейския съюз се актуализира и Програмата за реализация на плана.

Същевременно, актуализация на Програмата за реализация на плана може да бъде извършвана периодично въз основа на:

- ✓ изводите и препоръките в годишните доклади за наблюдение с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на ПИРО и постигане на целите и приоритетите за развитие;
- ✓ с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране (напр., в случай на възникнала възможност за включването на допълнителни ресурси – средства от оперативните програми за периода 2021-2027 г. или от други национални или донорски проекти и програми). Допълнителни мерки, дейности и проекти/проектни идеи се включват в програмата или приложенията към нея само чрез обосновка на приноса им към постигането на целите и приоритетите на плана при спазване на принципа на интегриран подход.

Изготвеният актуализиран ПИРО се приема при условията и по реда за изработване и приемане на плана. Същото важи и за актуализацията на програмата за реализация на ПИРО: изменение и актуализация на програмата за реализация се извършва при стриктно спазване на принципа на

партньорство. Актуализираният ПИРО и актуализацията на програмата за реализация се одобрява от общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Наблюдение и оценка на ПИРО

Наблюдението на изпълнението на плана се осъществява, в съответствие с разпоредбите на ППЗРР. Кметът на общината организира наблюдението на изпълнението на ПИРО чрез разработване годишен доклад за всяка година от действието на плана.

Съгласно изискванията на ЗРР, за изпълнението на ПИРО се извършват междинна и последваща оценки.

Междинната оценка се извършва в средата на периода на действие на плана и включва:

1. оценка на първоначалните резултати от изпълнението;
2. оценка на степента на постигане на съответните цели;
3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
4. изводи и препоръки за изпълнението на документа.

Последващата оценка се изготвя не по-късно от една година след изтичането на периода на действие на плана. Последващата оценка включва:

1. оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;
2. оценка на общото въздействие;
3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
4. изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

Кметът на общината внася за обсъждане и одобряване от Общинския съвет Доклади за резултатите от междинната и последващата оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие на общината. Докладите се публикуват на страницата на общината в интернет и на портала за обществени консултации на Министерския съвет.

Фигура 6. Функции на отговорните институции в процеса на разработване, изпълнение, наблюдение и оценка на ПИРО

<i>Дейност по ПИРО</i>	<i>Отговорност на кмета на община Вършец</i>	<i>Отговорност на Общинския съвет на община Вършец</i>
<i>Разработване</i>	• Организира изработването и съгласуването със заинтересованите страни	

	• Осъществява координация и контрол върху процеса на разработване и съгласуване • Осигурява финансиране чрез бюджета на общината • Публикува плана и решението за приемането му от ОбС на страницата на общината	
Приемане	• Внася за обсъждане и приемане плана в Общински съвет	• <i>Обсъжда и приема плана</i>
Наблюдение по изпълнението	• Организира изготвянето на Годишен доклад за наблюдение на изпълнението • Внася доклада за одобрение в ОбС • Финансово и техническо обезпечаване на дейността по наблюдение чрез бюджета на общината	• <i>Орган по наблюдението</i> • <i>Приема Годишния доклад</i>
Актуализиране	• Организира изготвянето и внася пред ОбС актуализиран план и/или актуализирана програма за реализация на плана • Осигурява финансиране чрез бюджета на общината	• <i>Обсъжда и приема актуализирания документ</i>
Оценка	• Изготвяне на Междинна оценка на изпълнението (в средата на периода) • Изготвяне на Последваща оценка на изпълнението (до 1 г. след периода) • Внася за обсъждане и одобряване от ОбС доклад за резултатите от оценките	• <i>Обсъжда и одобрява доклад за резултатите</i>

	• Публикува докладите от оценките на страницата на общината и на портала за обществени консултации на МС • Организира и финансира изработването	
Информация и публичност	• Осигурява информация и публичност	• Осигурява информация и публичност

Източник: Закон за регионалното развитие, Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие, Екип на Изпълнителя

2. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Вършец

2.1. Обща характеристика на община Вършец

Местоположение и граници

Община Вършец се намира в Северозападна България и е част от административна област Монтана (NUTS 3) и от Северозападен район от ниво 2 (NUTS 2). На север граничи с община Криводол, област Враца, на запад и северозапад - с община Берковица, на юг - с община Своге, Софийска област и на изток - с община Враца, област Враца. Това местоположение дава възможност за осъществяване на външни връзки със съседни общини от три области – Монтана, Враца и София-област.

Територия

Общата територия на община Вършец е 240 кв. км (6,6% от територията на област Монтана), което я поставя на последно място по територия спрямо съседните общини. Статистическите данни за териториите по начин на трайно ползване показват, че селското стопанство разполага с най-голяма ресурсна обезпеченост по показателя площ.

Таблица 1. Баланс по вид територия на община Вършец

Вид	Площ (ха)	Площ (%)
Земеделски територии		
	9999,8	41,7%
- От тях обработваеми площи		
- От тях поливни площи		
Горски територии	12837,2	53,5%
Населени места и др. урбанизирани територии	643,5	2,68%
Водни течения и водни площи	130, 2	0,5%
Територии за добив на полезни изкопаеми	0	0%
Територии за транспорт и инфраструктура	390	1,62 %
Общо	24000,7	100%

Източник: Общинска администрация Вършец

Териториалната и селищна система на община Вършец се е формирала на основата на природогеографските дадености и като резултат на дългогодишната човешка дейност, която е изменяла природната среда и в положителен, и в отрицателен аспект.

Административният център на общината е град Вършец. Селищната система на общината включва 10 населени места – общинският център гр. Вършец, 8 села - с. Горна Бела речка, с. Горно Озирово, с. Долна Бела речка, с. Долно Озирово, с. Драганица, с. Спанчевци, с. Стояново и с. Черкаски, както и ман. Клисурски манастир. Най-близо до общинския център се намира с. Спанчевци, а най-далече – селата Драганица и Черкаски.

Население и икономика

Броят на населението в община Вършец възлиза на 6 784 души към 31.12.2020 г., което определя шесто място на общината сред всички общини в област Монтана (след Монтана, Лом, Берковица, Вълчедръм и Бойчиновци) и на осмо място според площта на територията в рамките на областта. За 10-годишен период (2011-2020 г.) местното население намалява с 15,84%. Естественят прираст в общината е силно отрицателен – 16,7% към 31.12.2020 г. спрямо - 18,3% за област Монтана и - 9,5% за страната.

Гъстотата на населението в община Вършец за 2020 г. е 28,23 д./кв. км, по-ниска от средната за област Монтана (34,51 души/кв. км) и от тази за Р България (62,31 души/кв. км), което е пряк резултат от намалението на населението в общината.

Според категоризацията на общините, община Вършец е от 4-та категория, центърът на общината гр. Вършец е от 3-та категория.

Община Вършец има дългогодишни традиции в развитието на селското стопанство, представено от растениевъдство и животновъдство. Промисленият сектор е представен предимно от преработваща промишленост и секторът на услугите. Това е обусловено както от концентрацията на население в града, така и от неговото значение като икономически и обслужващ център.

Релеф

Територията на община Вършец е разположена в северните склонове на Западна Стара планина, части от Врачанската планина с типичен карстов релеф и планина Козница. В общия план на местността община Вършец е разположена в обсега на Вършецката котловина – част от Бързийско-Ботунското структурно понижение.

Релефът е много разнообразен, като цяло може да се характеризира като полупланински, но на територията на общината има райони с равнинен, планински и високо планински релеф. Теренът е разнообразен, релефът е със среден наклон от юг към север 9,6%. Надморската височина в населените места е от 350 до 500 м, а в планинската част достига 1 785 м (връх Тодорини кукли). От юг Вършецката котловина е оградена от рида Козница – под това име е известно главното старопланинско било между Петроханския проход и ниската Дружевска седловина. На много места денудационните сили са разрушили и отнесли характерните за района варовици – разкрили са гранитната ядка по северните склонове и са извадили на показ червените мезозойски пясъчници и конгломерати по билото. От запад на изток се редят върховете Мала Козница, Козница, Червени камик, най-високият връх - Тодорини кукли, Мали и стари Лом, Калугерска кукла, Малка кукла, Голям и малък Щавеляк.

На изток Вършецката котловина е оградена от Страшерския дял на Врачанска планина, който се издига във формата на триъгълник между реките Лева, Черна и Ботуня. Откъм Вършец обликът му се определя от страховитите скални отвеси на върховете Котля и Страшери (1215 м). Това е типично карстов район – хълмисто плато със средна надморска височина 1000 м. и стръмни склонове към долините на оградните реки (ср. н. в. 400 м.). Неговата периферия се оформя от реките Лева, Черна и Ботуня.

В Страшерския дял са проучени 79 пещери и пропасти, някои от които са най-дълбоките (дълбочина над 100 м) и най-красивите в България, като по-известни са: Соколска пещера, Пещера Кръста, Местност Барките, Пещерен комплекс Кална Мътница, Палеонтоложкото находище и Местност Испийски кладенец.

Климат

Територията на община Вършец се отнася към Старопланинската сводово-верижна система.

Община Вършец се намира в ниско планинска и хълмиста територия, която попада в пределите на Западна Стара планина и Западния Предбалкан, градът Вършец е в подножието на връх „Тодорини кукли“. Умереният климат е в комбинация с чист влажен въздух.

Много от селищата са част от климатичен курорт, известен с топлата си минерална вода и мек планински климат, създаващ благоприятни условия за провеждането на ефективно балнеоклиматолечение и профилактика.

Климатът в района на община Вършец е умерено континентален и е под влиянието на западните и северозападните ветрове, с характерните черти на умерено-континенталната климатична област и на тази на високите котловинни полета. Съчетанието на предбалканските хълмове с речните долини придава специфичния физикогеографски облик на общината, отнасящ се към Севернобългарската подобласт на умерено-континенталната климатична област. Характеризира се със студена зима, горещо лято, прохладна пролет и есен. Средномесечната януарска температура е $-2,1\text{ }^{\circ}\text{C}$, средномесечната юлска температура е $22\text{ }^{\circ}\text{C}$, а средногодишната температура достига $11\text{ }^{\circ}\text{C}$, като са характерни големи температурни амплитуди. На юг в планинските части температурните амплитуди намаляват. Валежите са от дъжд и сняг, като годишната сума е 953 мм/м^2 с максимум през месеците май и юни, а минимум през януари и февруари. Сезонното разпределение на валежите е неравномерно, като най-много са валежите през лятото. Средният брой на дните без валежи е малък, а снежната покривка се задържа средно 60 дни през годината. Скоростта на вятъра е $1,1\text{ м/сек}$. Главно поради това величината на охлаждане е много малка. Поради малката си скорост той влияе освежаващо и пречиства въздуха, който в община Вършец е умерено влажен

С увеличаване на надморската височина по склоновете на Козница температурите намаляват, а валежите се увеличават (на Тодорини кукли ср. год. тем. е -5 градуса, средната сума на валежите за година достига до $1\text{ }100\text{ мм}$.) По билото на Козница от връх Калугерова капа до връх Тодорини кукли снежната покривка се задържа до 6 месеца. Въздухът е умерено – влажен, чист от химични агенти.

Всички тези фактори на климата определят и основната характеристика на общината, а именно: изключително чистата природна среда, кристално чист въздух и екологично чисти реки.

Води и водни ресурси

Община Вършец е богата на води и водни ресурси. Почти през средата на Вършецката котловина протича Стара река (след излизане от котловината носи името Ботуня). Модулът на оттока варира от 10 л. на секунда на км. квадратен на север, до 30 л. на секунда на км. квадратен на юг, като преобладава подпочвеното подхранване. Дъждовното подхранване е около 35%, значително е и снежното подхранване от Козница. Река Ботуня е основна водна артерия на община Вършец. В нея се вливат реките Раковица, Шугавица, Бяла речка и Черна. Реките Раковица, Стакавица и Пакъовица протичат през землището на село Спанчевци. По-значителни са десните притоци на р. Ботуня. Река Ботуня води началото си от източното подножие на връх Тодорини кукли и се насочва на североизток, като протича в дълбока и залесена долина. Югозападно от град Вършец навлиза във Вършецката котловина, преминава през общинския център, пресича надлъжно цялата котловина и северно от село Стояново напуска общината. В нея отляво и отдясно се вливат малки и къси реки водещи началото си от околните планини и хълмистата област, заграждащи котловината.

Община Вършец попада в Дунавски район за басейново управление. Като административно-териториален обхват Дунавският район за басейново управление на водите (ДРБУ) покрива изцяло или частично 18 области на България, 126 общини и 2278 населени места. Общата площ, която обхваща района е 47 235 кв. км. или 42,5% от територията на страната. Районът обединява речните басейни на 11 реки: Дунав, Реки западно от Огоста, Огоста, Искър, Вит, Осъм, Янтра, Русенски Лом, Дунавски добруджански реки, Ерма и Нишава. Община Вършец е част от речния басейн на р. Огоста.

По данни от План за управление на речните басейни в дунавския район (ПУРБ) 2016 – 2021г. на територията на община Вършец попадат следните водни тела:

Подземни водни тела: На територията на община Вършец попада 1 бр. подземно водно тяло (ПВТ) - Карстови води в Западния Балкан.

Повърхностни водни тела: На територията на община Вършец попадат следните Повърхностни водни тела: река Ботуня, река Въртешница, река Бързия, река Искрецка, река Черна, река Шугавица, река Искър и яз. Среchenска бара.

От голямо значение за общината са минералните извори в гр. Вършец с дебит 15 л/сек и в село Спанчевци с дебит 5,4 л/сек. Водата има 37 – 38 °С температура, обща минерализация с 196,6 мг. на 1 литър. Лечебните качества на водата са наложили общината като национален целогодишен балнео-лечебен и климатичен курорт за различни видове заболявания. От особено значение са минералните извори в гр. Вършец и в местността Чуката при с. Спанчевци, датиращи от незапомнени времена. Водите са алкални, хидрокарбонатно-сулфидни, натриеви с ниска минерализация. В района има ограничени ресурси на подземни води. Голяма част от тях са привързани към скалните комплекси, а някои контактуват с терасните води на р. Ботуня и притоците ѝ. В с. Спанчевци има изградени 2 микроязовира с цел напояване на земеделските земи. Ситуирането им благоприятства развитието на рибно стопанство и развитието на риболовен туризъм.

На територията на община Вършец липсват естествени езерни басейни.

В най-североизточната част на котловината има и карстови извори, захранвани от Врачанската планина. Козница планина е вододайна зона за местното население и околните селища.

Почви

Характерни за района на общината са светлосиви и тъмносиви горски почви, а по склоновете и билата на Главната Старопланинска верига – кафяви горски и планинско-ливадни почви, заети от пасища и гори. Те са образувани върху формации на палеозоя – южнобългарски граници - силно напукани, в горните си части изветрени до грус, на места силно заглинени. Мощността на хумусния хоризонт е 30-40 см. Друг почвен тип е алувиалния. Разположени са върху алувиални отложения при наличие на високи подпочвени води, които създават благоприятни условия за развитието на ливадна растителност. Алувиалните почви имат от 10 до 80 см хумусен хоризонт, лек механичен състав, по-неблагоприятни физико-химични свойства от канелените горски почви. Алувиалните и делувиалните почви са със сравнително високо плодородие.

Значителни са и площите заети от ливадно-канелени и песъчливо-глинести почви.

Почвите в община Вършец са бедни на хумус, слабо плодородни. Това налага използването на естествени и изкуствени торове за подобряване на техните качества, но не са регистрирани замърсявания с нитрати от предозирано торене. В общината няма производства, които да замърсяват почвите с тежки метали (олово, мед, цинк, арсен, кадмий, никел, хром) и нефтопродукти. Почвите в района не са замърсени с пестициди, не са вкислени или засолени, а също не са силно повлияни от ерозионни процеси. В общината няма данни за нарушени почви и терени от добивна дейност.

Основните заплахи произтичат от:

- ✓ газовете от изгаряне на въглища и течни горива, които попадат под формата на киселинни дъждове;
- ✓ локални ограничени замърсявания в обсега на съществуващи сметища;
- ✓ от транспорта – замърсявания, свързани с емисиите от дизелови и бензинови двигатели;
- ✓ комунално-битова дейност – изхвърляне на отпадъци, които при неправилно съхранение замърсяват почвите и подпочвените води;
- ✓ изсичане на горите, водещо до изтощаване на почвите, ерозия и засоляване;
- ✓ производството на нитратна земеделска продукция.

Поземлените ресурси са основен фактор за развитието на земеделието на територията на община Вършец. Почвите са предимно сиви горски почви с кисела реакция, с наклони и част от тях са в различна степен ерозирали (главно плоскостна ерозия). Значителна част от обработваемите земи е реално неизползвана, поради раздробяването на много маломерни парчета земя, непригодни за механизирана обработка, липса на финансови и технически средства за обработка, торене и растителна защита.

Гори

Горите на територията на Община Вършец попадат в обхвата на ТП „ДГС Берковица“. Същото е териториално поделение на Северозападно държавно предприятие СЗДП Враца, като дейността му се контролира от Регионална дирекция по горите - Берковица.

Според горскорастителното райониране на България, територията на ТП „ДГС Берковица“ попада в Умереноконтиненталната горскорастителна област, за която са характерни листопадните дъбови формации. В по-високите част доминира бука, а по речните долини горите са крайречни, с участието на върби, топола и черна елша. В по-ниските части преобладават смесени гори от цер и благун, както и смесени гори със едрolistна липа и планински ясен. В по-ниските части се срещат келяв габър и мъждрян. Създадени са култури от бял и черен бор, дуглазка ела, лиственица, смърч, секвоя, веймутов бор, червен дъб, акация, бреза и кестен.

Горският фонд заема около 53,5 % от цялата територия на община Вършец, като около 84% от горите са широколистни. Голяма част от територията на общината и горите в източната ѝ част попадат в границите на ПП „Врачански балкан“.

Гората и откритите площи в общината дават възможност тук да живеят редица животни като яребици, зайци, лисици, диви прасета, сърни и чакали. Птичият свят е представен от гарга, орел, врана, качулата чучулига. В реките живее пъстърва. На практика това дава реална възможност за

развитие на ловен и риболовен туризъм на територията на общината, а също така и за развитие на екотуризъм.

Горските територии са мощен екологичен, рекреационен и стопански ресурс на Общината:

- ✓ Поддържат биологичното разнообразие на горските екосистеми и горски обитатели;
- ✓ Водоохранни функции;
- ✓ Източник на строителна дървесина за нуждите на материалното производство;
- ✓ Източник на дърва за огрев за задоволяване нуждите на местното население;
- ✓ Осигуряват поминък и допълнителни доходи на местното население от страничните ползвания, като пашата на домашните животни и добива на диворастващи гъби и билки;
- ✓ Климаторегулиращи, средообразуващи и рекреационни функции за отдых на населението в естествена, природна среда.

Разпределението по видове собственост на горите на територията на Община Вършец:

<i>Видове собственост</i>	<i>Обща площ /ха/</i>
държавна	8693.2
общинска	560.4
частна	3250.6
Юридически лица	333
общо	12837.2

Баланс на горските територии:

<i>Баланс на горските територии</i>	<i>Обща площ /ха/</i>
залесени	12 165,60
Незалесени дървопроизводителни	8.00
недървопроизводителни	663.6
всичко	12837.2

От всички гори на територията на Общината, 12 199.4 ха са разположени в Горски територии, а в Земеделски - 637.8 ха. Град Вършец е сред много малките градове, с 8м² норматив зелени площи на жител. Със съществуващите зелени площи за широко обществено ползване и крайградският

парк има висока задоволеност. За територията на Общината и малките населени места са налице условия за отдих и рекреация сред естествена природна среда.

На територията на Община Вършец, по смисъла на чл. 5 от ЗГ са категоризирани стопански, защитени и специални гори, обща площ 12 837, 20 ха, както следва:

<i>Вид гори по функционални категории</i>	<i>Обща площ /ха/</i>
стопански	2033.4
Защитни, в т.ч.: защита на водите	4.5
Специални, в т.ч.: горски територии с рекреационно значение Защитена зона Натура 2000 Защитена местност Природни паркове Семепроизводствени насаждения и градини	10 799.3 135.3 6438.4 0.8 4221.5 3.3
Всичко	12837.2

Видно от данните, най-голям е дялът на специалните гори, съставляващи 84.1% от всички гори в Община Вършец, като „Защитените зони по Натура“ и „Природните паркове“ са с превес.

Защитени територии и защитени зони

На територията на община Вършец, според категорията съгласно Закона за защитени територии, са обявени следните защитени територии:

Природен парк „Врачански Балкан“:

Местоположение в границите на ТП „ДГС Берковица”: Обл. Монтана, Общ. Вършец, с. Горна Бела речка, с. Горно Озирово, с. Долна Бела речка, с. Долно Озирово, с. Стояново. ПП „Врачански Балкан” е обявен със Заповед №РД 1449/21.12.1989 г. на председателя на Комитета за опазване на околната среда (КОПС) като “народен парк” по действащия закон за защита на природата. С излизането на ЗЗТ е прекатегоризиран в “природен парк” със Заповед №РД-934/ 22.07.2003г. (ДВ. бр.73/2003 г.) на министъра на околната среда и водите. Територията на парка обхваща три области – Монтана, Враца и София. Общата му площ е 30 129,9 ха, като за обл. Монтана възлиза на 5536 ха в община Вършец, обхващащ землищата на селата Горна и Долна Бяла речка и Долно и Горно Озирово и Стояново. С Решение №750/14.10.2011 г. на МС (ДВ, бр. 82/21.10.2011 г.) е приет изготвения План за управление на природния парк. ПП „Врачански Балкан” се управлява

от Дирекция на природните паркове със седалище гр. Враца по плана за управление и по ЗЗТ, като контролът по стопанисването на защитената територия се осъществява от трите РИОСВ.

Защитена местност „Коритата”

Местоположение: Обл. Монтана, Общ. Вършец, гр. Вършец.

ЗМ „Коритата”, обявена със Заповед №РД-834/14.11.2011 г. на министъра на околната среда и водите, (публ. в ДВ, бр.101/21.12.2011 г.), земл. на гр. Вършец . Обявена с цел опазване на находището на рядък и уязвим растителен вид - Напльстена трихоколея (вид мъх) *Trichocolea tomentella*;

Защитена местност „Глухарчевидна жълтица”

Местоположение: Обл. Монтана, Общ. Вършец, гр. Вършец.

ЗМ „Глухарчевидна жълтица”, обявена със Заповед №РД-643/14.08.2012 г., на министъра на околната среда и водите (публ., ДВ, бр.75/ 02.10.2012 г.), земл. на гр. Вършец). Обявена с цел опазване на рядък и уязвим растителен вид Глухарчевидна жълтица - *Leontodon saxatilis*).

Опазването на находищата на двата растителни вида се осъществява от съответните стопанисващи органи - Държавно горско стопанство Берковица и община Вършец, като контролът по спазване на режимите на защитените територии се осъществява от РИОСВ – Монтана.

Защитени зони по Натура 2000

За територията на община Вършец, обл. Монтана със заповед на Министъра на околната среда и водите са обявени 2 защитени зони по Директивата за защита на дивите птици /79/402/ЕЕС/ и са в процес на обявяване и издаване заповедите за 2 защитени зони по Директивата за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна /92/43/ЕЕС/, а именно:

Защитени зони по Директива 92/43/ЕС за местообитанията

- BG0000166 „Врачански Балкан” – РМС №122/02.03.2007 г., (ДВ, бр.21/2007 г.);
- BG0001040 „Западна Стара Планина и Предбалкан” – РМС№611/16.10.2007 г., (ДВ,бр.85/2007 г.);

Защитени зони по Директива 79/409/ЕС за дивите птици

- BG0002002 „Западен Балкан” – Заповед №РД-119 / 09.02.2012 г.,(ДВ, бр. 20/2012 г.);
- BG0002053 „Врачански Балкан” – Заповед №РД-801 / 04.11.2008 г.,(ДВ, бр. 105/2008 г.).

Таблица 2. Защитени зони на територията на община Вършец

Защитени зони - 4 бр.		
33 – за птиците-2 бр. обявени със Заповед на МОСВ		К О Д
1	33 „Западен Балкан”, на територията на обл. Монтана, обл. Видин и обл. София	BG 0002002
2	33 „Врачански Балкан”, обл. Монтана, обл. Враца и обл. София	BG 0002053
33 - за хабитатите - 2 бр. в процес на обявяване		
1	33 „Западна Стара планина и Предбалкан”, обл. Монтана, обл. Видин и обл. София	BG 0001040
2	33 „Врачански Балкан”, обл. Монтана, обл. Враца и обл. София	BG 0000166

Източник: Министерство на околната и водите

Биоразнообразие - флора и фауна

Голямото биоразнообразие на общината се определя от факта, че повече от 50 % от територията ѝ е заета от гори – широколистни и иглолистни, както и от включения в границите и част от Природен парк “Врачански Балкан”. Запазени са множество редки и защитени растения и животни. Във вертикално отношение попада в равнинно-хълмистия и хълмисто-предпланинския пояс на дъбовите гори (500-550 м). Дървесната и храстовата растителност е представена от съобществата на сухоустойчиви видове: цер, космат дъб, келяв габър, бяла акация, обикновен глог, шипка. Във влажните места покрай поречията на реките се срещат влаголюбиви видове – върба, топола, бряст, елша. Районът се характеризира с голямо биоразнообразие, като са установени над 400 вида висши растения и над 50 вида птици. Като характерни и типични за района от гръбначната фауна могат да бъдат посочени следните видове: бозайници – сърна, елен, дива свиня, вълк, таралеж, заек; обикновена полевица, полска мишка и други; птици – бял щъркел, обикновен мишелов, керкenez, малък сокол, обикновена гургулица, обикновена кукувица, домашна кукумявка, черен бързолец, селска лястовица, градска лястовица, син синигер, полско врабче и други; влечуги - зелен гущер, ливаден гущер, водна змия, смок мишкар и други.

В различни части са регистрирани някои редки и застрашени от изчезване растителни видове: триумпеста дзуха, късна лойдия, снежно кокиче, блатно кокиче, недоразвит ломодерум, есенен спиралник, рогат блатняк, Стефчова тръстика, храсталачна глушина, Маришко подрумиче, планинско подрумиче. Регистрирани са и някои защитени животински видове – малка белочела гъска, скален орел, сокол скитник, степен блатар, горски бекас, гълъб хралупар, черен кълвач, южен белогръд кълвач, пъстър пор, голям ястреб.

Минерални извори

Едно от най-големите богатства на общината са изобилните минерални извори, ползвани повече от 2000 години. Минералните води от изворите при гр. Вършец (дебит 15 л/сек.) и с. Спанчевци (дебит 5,4 л/сек.) са със сходен химически състав със следната физикохимическа характеристика: хипертермална (37-38°), слабо минерализирана, хидрокарбонатно-сулфатна натриева, без санитарно-химични признаци на замърсяване. Минералната вода е с умерена алкална реакция, акратотермална, бистра, безцветна, със слаб мирис сероводород и с приятни питейно-вкусови качества. Общата минерализация на водата е 196,6 мг/л. Част от минералната вода се бутилира и продава на пазара поради добрите си вкусови качества. Целебните води постепенно налагат общинския център като балнеолечебен и климатичен курорт с целогодишно използване, където успешно се лекуват сърдечно-съдови заболявания и функционални заболявания на централната нервна система, ендокринни заболявания и болести на стомашно-чревния тракт, състояния за възстановяване след мозъчен инсулт. Прилагат се още физиотерапия (съвременни апарати и методики за електро и светолечение и съпътстващи терапии) и кинезитерапия (ЛФК, масажи).

Условията за климатично лечение се обуславят от специфичния микро- и макроклимат и многото зеленина, които способстват целогодишно и денонощно да се произвеждат и генерират на място неизчерпаеми количества свеж кислород, който е в основата на оздравителните биологически процеси в човешкия организъм.

Природни забележителности

Природни забележителности на територията на общината са:

- ✓ Местност Зелени дел - на 10 км югозападно от гр. Вършец в долината на р. Стара река в подножието на рида Козница. Местността е покрита с обширни поляни, диворастващи малини и букови гори. Има изградена сцена, на която се провежда ежегодно надпяване по време на традиционния Празник на курорта, минералната вода и Балкана;
- ✓ Местност Бялата вода - на 7 км от гр. Вършец, в долината на р. Банщица, покрита с букови гори и обширни поляни. Намира се на 774 м н.в. в подножието на рида Козница, включена е в туристическите маршрути на ТИЦ. От Бялата вода може да се направи преход до м. Водопада над кв. Заножене или до м. Минкови бани до с. Спанчевци. В тази местност има изградена хижа.
- ✓ Водопадът - водна каскада по течението на р. Орлощица на 5 км южно от Вършец над кв. Заножене.
- ✓ Местност Иванчова поляна – място за пикник, спортни игри и различни събития на жителите и гостите на Вършец.

На 12 км. от Вършец под връх "Тодорини кукли" /1785 м./ се намира Клисурският манастир, основан още през първата половина на 13 век. Иконостасът в храма е обявен за паметник на културата. Манастирският комплекс предоставя големи възможности за развитие на културен и екотуризъм. Община Вършец притежава изключително благоприятен потенциал за развитие на разнообразни форми на туризъм. Едно от най-големите богатства на общината са минерални извори, които са обособили две основни курортни зони – „Вършец” и „Спанчевци/Минкови бани”. Туризмът е основен приоритет за община Вършец, залегнал в Програма на общината за развитие на туризма. Дейността на Туристическия център е към промотиране на потенциала на общината по отношение различните видове туризъм. Общината участва самостоятелно и съвместно с други общини в международни борси, изложения, инициативи в сферата на туризма.

Природните условия и географското местоположение на общината, както и близостта до София, са предпоставка за развитието на алтернативни видове туризъм. Съществуват възможности за развитие на селски туризъм, екотуризъм и за изграждане на атрактивни туристически маршрути и екопътеки на територията на общината. За развитие на познавателен туризъм благоприятстват скалните образувания и пещерите („Гривена дупка” на югоизток от с. Драганица, пещерите до с. Горно Озирово, с. Черкаски и др.), волиера за отглеждане и реинтродукция на белоглави лешояди при с. Долно Озирово, палеонтоложкото находище, многобройните археологически паметници от различни епохи, манастирите, църквите и читалищата в населените места на общината. Също така, друго направление, което може да се развива е спортния туризъм, с оглед на наличната спортна инфраструктура.

Антропогенни ресурси и културни събития за развитие на туризма

В района на Вършец са запазени уникални археологически паметници. Възникнал около минерални извори, историята на Вършец е свързана с балнеолечението.

Най-старият запазен писмен документ за неговото съществуване датира от VI век във византийски хроники с името на крепостта МЕДЕКА /Медикус-лечебен/ - единствено селище с такова наименование в Римската империя. Друга интересна находка е варовиковата „АРА” с посветителен надпис на излекувал се римски гражданин с минералната вода на „Врещец”, оттук и древното име на Вършец - в превод топла, вряла вода.

Забележителни в архитектурен стил са Старата баня /1910г./ и Нова баня /1930г./, построени в стила на късния европейски барок. Старото банско казино, построено през 1924 г. е първото в България.

В района на Вършец има останки от изградената през ранното Средновековие римска сигнално-охранителна система. Тя е включвала крепости, разположени на високите хълмове по пътя

Бонония – Монтанезиум – Сердика. Днес са запазени останките от четири калета около днешните села Долно и Горно Озирово, Драганица и Черкаски, Спанчевци и кв. Заножене.

Християнски храмове с историческа, културна и художествена стойност и представляващи важна предпоставка за развитието на активен културен туризъм са храмове „Св. Георги” – с. Вършец; „Св. Възнесение” - гр. Вършец; „Успение Богородично” – с. Горно Озирово; „Св. Параскева” - с. Драганица; „Успение Богородично” - с. Черкаски; „Св. Димитър” - с. Долна Бела Речка; „Архангел Михаил” - с. Спанчевци; Клисурски манастир „Св.Св. Кирил и Методий” и Мътнишки манастир „Св. Николай”.

Забележителности в гр. Вършец са:

- ✓ Общинския музей; Градската художествена галерия;
- ✓ Архитектурен ансамбъл Баните – парк „Слънчева градина” (комплексът обхваща няколко сгради - архитектурни паметници, разположени сред зеленината на създадената през 1934 г. Слънчева градина);
- ✓ Градският лесопарк - създаден е през 1911-1912 г. (с площ от 800 дка, втори по големина в страната след Борисовата градина в София, залесен е предимно с иглолистни дървета и други ценни растителни видове);
- ✓ Романтическият булевард на чинарите (пешеходна зона около 2 км; дърветата са на възраст почти 100 г. и големите им корони оформят зелен тунел от центъра на Вършец почти до квартал Заножене), Секвоя Гигантея (в непосредствена близост до булеварда с чинарите, обявена е за природна забележителност).

Други природни забележителности на територията на общината са:

- ✓ Местност Зелени дел, която се намира на 10 км югозападно от гр. Вършец в долината на р. Стара река, в подножието на рида Козница. Това е най-удобният изходен пункт за изкачването на връх Тодорини кукли. Местността е покрита с обширни поляни, диворастящи малини и букови гори. Мястото е удобно за пикници, излети и палатки. В местността е изградена сцена, на която се провежда ежегодно надпяване по време на традиционния Празник на курорта, минералната вода и Балкана;
- ✓ Местност Бялата вода - красива местност в долината на р. Банщица, покрита с букови гори и обширни поляни. М. Бялата вода се намира на 774 м н.в. в подножието на рида Козница. Отдалечена е на 7 км от гр. Вършец. Старите букови гори са местообитание на интересни животни. Посещението на местността е включено в туристическите маршрути на ТИЦ. До там може да се стигне с автомобил, велосипед или пеша. От

Бялата вода може да се направи преход до м. Водопада над кв. Заножене или до м. Минкови бани до с. Спанчевци. В тази местност има изградена хижа.

- ✓ Водопадът - водопадът представлява двустепенна водна каскада по течението на р. Орлошица, чудесен кът за отдых. Намира се на 5 км южно от Вършец над кв. Заножене. Местността е покрита с красиви широколистни гори. Районът е подходящ за пикник и излет. До там може да се стигне с градски транспорт, велосипед или пеша.
- ✓ Иванчова поляна - многобройните алеи на парка са с обща дължина около 7 км и всяка от тях води до прочутата Иванчова поляна. Това е любимо място за пикник, спортни игри и празненства на жителите и гостите на Вършец. От тук се разкрива чудна гледка надолу към града, нагоре към Балкана и към връх Тодорини кукли.
- ✓ Голяма част от територията на общината в източната ѝ част попада в природния парк „Врачански Балкан”. Част от природните забележителности на общината са защитени вековни дървета.

Общината е маркирала и поддържа екопътеки до м. «Иванчова поляна», «Райския водопад», «Водопада» и връх «Тодорини кукли».

Населението в района е съхранило самобитния си фолклор, запазени са множество традиции, обичаи, песни и легенди, които се интерпретират от съществуващите танцови състави и самодейни фолклорни групи, спечелили множество международни награди. Провеждат се и традиционни културни празници: „Лазаровден” – празник на нивите, пасищата и горите – ежегодно през м.април; „Цветница” – празник на цветята, природата, красотата и здравето – ежегодно през м.април; „Св. Георги-Победоносец” - храмов празник и събор на града – ежегодно през м.май; Фестивал на спомените с международно участие – ежегодно през м.май в с. Горна Бела Речка; Традиционен пленер на изкуствата – ежегодно в края на м.юли; Празник на курорта, минералната вода и Балкана – ежегодно през м.август; Преглед на художествената самодейност – ежегодно през м.ноември; Коледни празници – ежегодно през м.декември; Трифон Зарезан – празник на лозаря и винаря – ежегодно през м.февруари.

Ежегодно на заседание на Общинския съвет на общината се приема „Културен календар” с богата и разнообразна програма от мероприятия, който се публикува на интернет страницата на Община Вършец. Организиран се и се провеждат редица културни мероприятия, много от които са уникални за община Вършец, като: Международен фестивал на козето мляко „GOAT MILK” с. Горна Бела Речка, Международен фолклорен фестивал „Пъстра огърлица”, Национален преглед на ученическите духови оркестри; фолклорен празник „Пей, танцувай и на Зелени дел се любивай”; уникална изложба на корейското приложно изкуство, традиционен пленер по живопис, Празник на курорта, минералната вода и Балкана и др.

По време на Празника на курорта, минералната вода и Балкана през м. август в летния амфитеатър в градския парк се провежда лятно кино с прожекции на открито, както и концертни изяви. Театърът е изграден по проект „Изграждане на туристически атракционни съоръжения” по Програма за развитие на селските райони 2007-2013, мярка 313 „Насърчаване на туристическите дейности”, на обща стойност 261 374 лв. Съоръжението е с открита сцена и амфитеатър с дървени пейки, с места за около 200 посетители.

В селата Долно Озирово, Долна Бела речка, Спанчевци, Драганица, Черкаски и Стояново се отбелязват курбани на църковни празници, във всички села се организират събори.

Община Вършец разполага с изключително добър потенциал за развитие на курортното дело и на разнообразни форми на туризъм. Едно от най-големите богатства на общината са минерални извори, обусловили формирането на две основни курортни зони – “Вършец” и “Спанчевци/Минкови бани”.

Туризмът е основен приоритет за община Вършец, залегнал в Програма за развитие на туризма, която се приема ежегодно от Общински съвет Вършец. Дейността на Туристически център (ТЦ) е насочена основно към разширяване на културния туризъм и рекламната дейност за града.

Съществен фактор за развитие на рекреацията и туризма в община Вършец е използването на уникалния лечебен климат с минерални води. Стремешт на община Вършец е към създаване на благоприятни условия за развитие на устойчиви форми на туризъм, което да засили интереса на туристите към общината. Ресурсите на общината дават възможност за формиране и предлагане на разнообразни форми на туризъм, които са в съответствие със съвременните доминиращи нагласи за туристически пътешествия: културно - познавателен туризъм; екологичен - селски; спортно - развлекателен. На територията на ДГС има потенциал за ловен и риболовен туризъм. Наличните язовири предлагат условия за риболов и почивка.

2.2. Състояние на местната икономика

Общи тенденции в икономическото развитие на страната и на Северозападен район

Икономическата ситуация в община Вършец се намира в пряка зависимост от наличните местни ресурси, историческо развитие, местоположение, транспортни връзки, макроикономически условия, активност на местното население и администрация и др.

Икономиката на община Вършец функционира като част от икономиката на страната, на Северозападен район от ниво 2 и на област Монтана, част от които е общината и неизменно общото състояние на националната и регионална икономика дава отражение върху местната. В сила е и обратната зависимост – местните икономически показатели оказват влияние върху тези на областно и регионално ниво.

Общото макроикономическо развитие на страната в последното десетилетие е белязано от световната икономическа криза, вследствие на пандемията от коронавируса и процеса по възстановяване от нея. През годините се отчита непрекъснат растеж на БВП, но в абсолютни стойности. Това не е достатъчно за реален ръст на българската икономика. Размерът на ПЧИ също се задържа на сравнително еднакви стойности, но отчитайки инфлацията и други макроикономически показатели, реално чуждестранните инвестиции намаляват. Последиците от изминалата финансова криза са видни и от нивото на безработица в страната, което в периода до 2015 г. е над 10%, след това плавно и устойчиво намалява и достига най-ниската си стойност през 2019 г. – 4,2%. През 2020 г. отново се наблюдава слабо покачване на коефициента на безработица вследствие на пандемията от коронавируса. Съчетанието от факторите – ниска безработица, намаляващи ПЧИ, растяща инфлация и намаляващ реално БВП – се отразяват и на местната икономика и население, чиято покупателна способност намалява.

Община Вършец попада в границите на един от най-слабо развитите региони в ЕС. Предизвикателствата на глобализацията поставят *Северозападен район* между най-силно уязвимите европейски райони. В резултат на тези процеси, делът на мигриралата трудова сила е един от най-високите в България. От друга страна, районът бавно и недостатъчно се възползва от възможностите на икономическата глобализация, свързани с капиталови и инвестиционни потоци, разпространение на знания и технологии, аутсорсинг на дейности, свързани с различна степен на добавена стойност. Оценката на Индекса за регионална конкурентоспособност (RCI)⁶ определя една от последните позиции за Северозападен район в класацията от 268 района в ЕС¹.

Като общи тенденции и изводи за икономическото развитие на Северозападен район могат да бъдат посочени:

- ✓ Тенденция за силно намаляване и застаряване на населението, която се очаква да продължи и през следващите 10 години;
- ✓ Обезлюдяване на територии;
- ✓ Висока миграционна подвижност, която се дължи на неблагоприятната икономическа ситуация;
- ✓ Намаляване на трудоспособното население;
- ✓ Засилване на натиска върху здравеопазването, социалните дейности и пенсионната система, поради увеличения дял на жителите над 65 г.;

¹ Индексът се съставя на база 11 показателя, които измерват различни аспекти на конкурентоспособността и са разпределени в три групи: базови, ефективност и иновации. Базовите показатели са институциите, макроикономическата стабилност, инфраструктурата, здравеопазването и основното образование. Показателите, измерващи ефективността, са нивото на висшето образование и обучението през целия живот, големината на пазара и работната сила.

- ✓ Намаляване на населението на възраст до 14 г. ще наложи реформи в сферата на образованието;
- ✓ Районът е на първо място по безработица в страната.

Област Монтана като част от Северозападен район също отбелязва дълготрайна тенденция на изоставащо социално-икономическо развитие. Ниският потенциал за растеж, продължаващата рецесия, задълбочаваща се и от коронавирус пандемията, ниската производителност и конкурентоспособност на регионалната икономика, особено на МСП, и нейната възможност да създава нови работни места продължава да бъде основен проблем за област Монтана. Допълнителни фактори, които блокират развитието на областта, са влошеното демографско развитие и негативните процеси на пазара на труда.

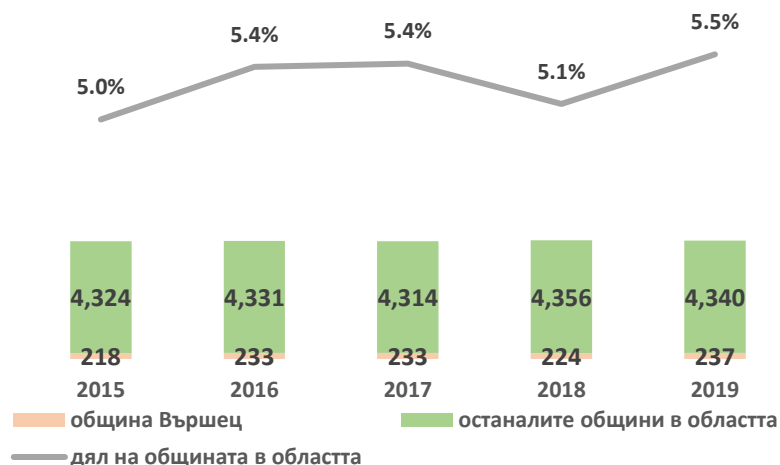
Структура и динамика на общинската икономика

Определящи фактори за икономиката на община Вършец са:

- ✓ наличните природни ресурси, които са предпоставка за развитието на земеделието;
- ✓ екологичната чистота на района и наличието на минерална вода, като предпоставка за природен и балнеоложки туризъм;
- ✓ близостта до столицата София и до международния път Е 79, който съгласно НКПР-актуализация 2019 г, е част от главната западна транспортна ос „север-юг” - железопътно и пътно трасе по направление „Видин – София – Кулата”.
- ✓ Направлението „Видин – Ботевград” (167 km), тъй като това ще осигури в близка перспектива бърза връзка с АМ Хемус и столицата.

Състоянието на местната икономика е проследено чрез основни икономически показатели на общинско ниво и тяхното сравнение със средните показатели за развитието на област Монтана. В периода 2015-2019 г. *броят на нефинансовите предприятия* в община Вършец отчита тенденция на спад - с 3,9% за 2018 спрямо 2016 и 2017 период (от 233 бр. през 2016 и 2017 г. до 224 бр. през 2018 г.) и покачване с 5,8 % през 2019 спрямо 2018 г. (от 224 бр. през 2018 до 237 бр. през 2019 г.). Приносът на местните икономически субекти към всички в област Монтана също се увеличава, макар и плавно – с 0,5% (от 5,0% през 2015 г. на 5,5% през 2019 г.)

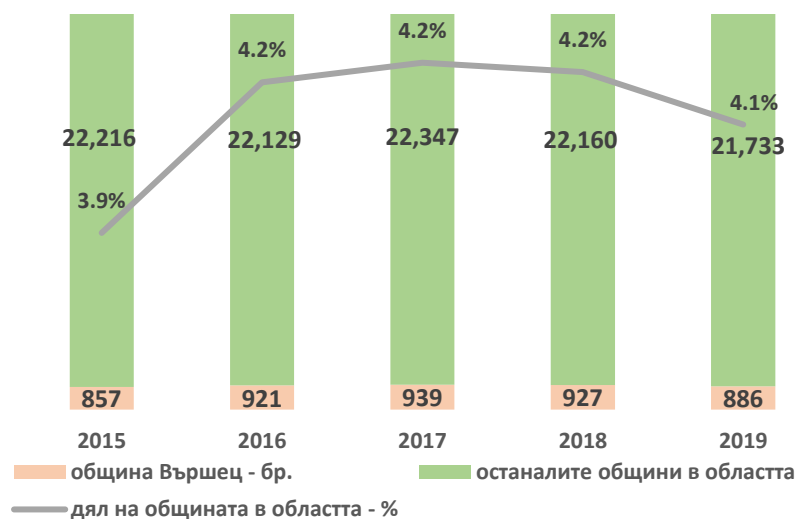
Фигура 7. Брой и динамика на нефинансовите предприятия в община Вършец и в останалите общини в област Монтана в периода 2015-2019 г.

Източник: Национален статистически институт

Броят на **заетите в предприятията** в община Вършец се увеличава с 3,4% в разглеждания период (2015-2019 г.). В областта заетите лица в предприятията се задържат на почти еднакво ниво, с незначителни колебания, като в 5-годишния период е налице увеличение с 3,4%. Делът на всички заети в предприятията в общината съставлява около 3,9-4,2% от всички заети лица в предприятия в област Монтана, като бележи увеличение с 3,4% през 2019 г. спрямо базовата 2015 г.

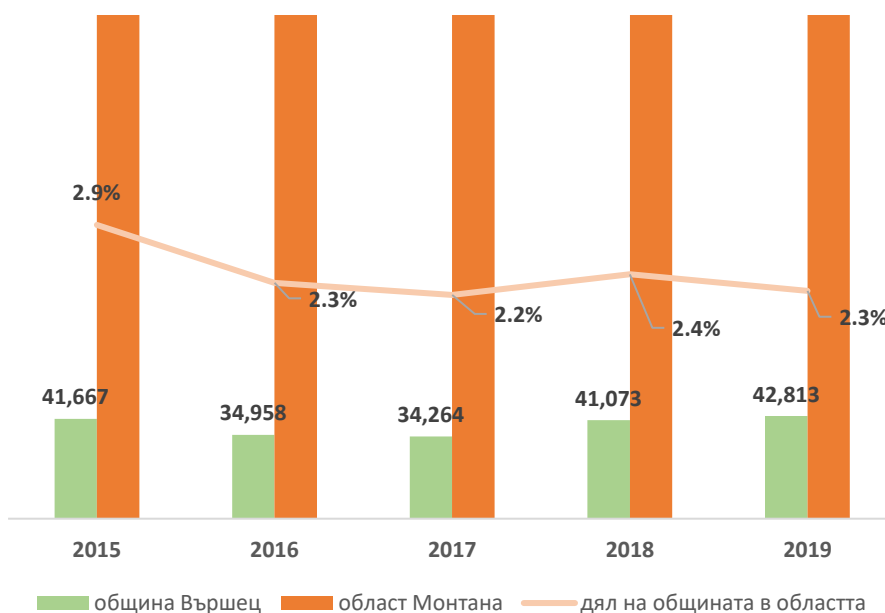
Фигура 8. Заети лица в нефинансовите предприятия в община Вършец и в област Монтана в периода 2015-2019 г.

Източник: Национален статистически институт

От друга страна, в периода 2015-2019 г. най-голям ръст на **произведената продукция**, се наблюдава през 2019 (42813 хил.лв.). Приносът на общинската икономика към областната е много нисък – 2.3%. През посочения период има спад през 2016 и 2017 г. и ръст през 2018 и 2019 г. Делът на произведената продукция (хил. лв.) от предприятията в община Вършец към произведената продукция (хил. лв.) от предприятията в област Монтана от 2.9% през 2016 г. спада на 2.3% през 2019 г.

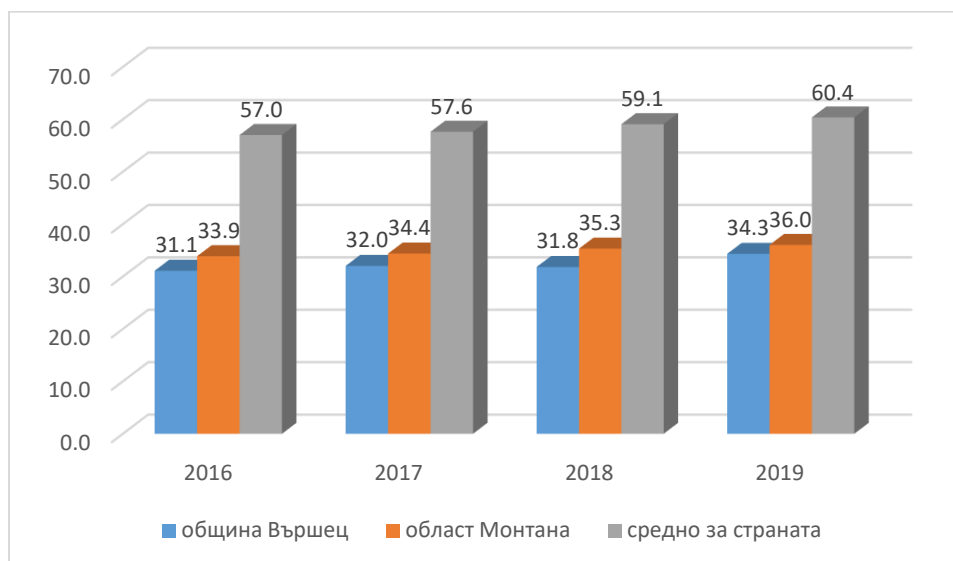
Фигура 9. Произведена продукция (хил. лв.) от предприятията в община Вършец и дял в продукцията на област Монтана (%) в периода 2015-2019 г.

Източник: Национален статистически институт

През 2019 г. **на 1000 човека от общината се падат 34,3 предприятия**, като показателят нараства с 3,2 спрямо 2016 г. По този показател община Вършец изостава, както от средното ниво за областта – 36,0, така и това за страната – 60,4. Предприемаческата активност в общината е на по-ниско ниво от тази в област Монтана и почти два пъти по-ниска от средната за страната.

Фигура 10. Брой предприятия на 1000 души в община Вършец, област Монтана и средно за страната в периода 2016-2019 г.

Източник: Национален статистически институт

Произведената продукция от предприятията на 1000 души от населението на общината бележи нарастване от 32,8% в периода 2016-2019 г. спрямо 34,4% средно за областта. Това се дължи, както на намаляване броя на населението, така и на увеличаване на добавената стойност на произведената продукция.

Фигура 11. Произведена продукция (хил. лв.) на 1000 души в община Вършец и област Монтана в периода 2016-2019 г.

Източник: Национален статистически институт

В *структурата на предприятията според заетите лица* в тях в община Вършец, както е характерно и за областта, най-голям дял заемат микро предприятията с до 9 заети лица – 94% (2019 г.).

Общият брой на предприятията в община Вършец в изследвания период 2015-2019 г. претърпява незначителни изменения. Същото се отнася и за *структурата на общинската икономика* – броят на предприятията в първичния сектор се колебае между 21 и 27, а в сектора на индустрията – между 19 и 25. Доминиращи са предприятията в сектора на услугите - 191 броя към 2019 г.

Таблица 3. Структура предприятията според броя на заетите в тях в община Вършец и област Монтана в периода 2015-2019

Област/Община	Групи предприятия според заетите в тях лица	2015	2016	2017	2018	2019
ОБЛАСТ МОНТАНА	Общо	4 542	4 564	4 547	4 580	4 577
	Микро до 9 заети	4 182	4 197	4 175	4 224	4 220
	Малки от 10 до 49 заети	289	302	304	291	294
	Средни от 50 до 249 заети	63	58	61	57	55
	Големи над 250 заети	8	7	7	8	8
ВЪРШЕЦ	Общо	218	233	233	224	237
	Микро до 9 заети	207	222	221	212	223
	Малки от 10 до 49 заети	..	..	..	..	..
	Средни от 50 до 249 заети	..	..	..	..	..
	Големи над 250 заети	-	-	-	-	-

".." Конфиденциални данни

Източник: Национален статистически институт

Общият брой на предприятията в община Вършец в изследвания период 2015-2019 г. се увеличава с 19. Доминиращи са предприятията в сектора на услугите - 237 броя към 2019 г.

Таблица 4. Динамика и разпределение на предприятията по икономически сектори в периода 2016-2020 г.

	2015		2016		2017		2018		2019	
Предприятия	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%
Селско, горско и рибно стопанство	23	10,6	27	11.6	26	11.2	21	9.4	22	9.3
Индустрия	19	8,7	22	9.4	25	10.7	23	10.3	24	10.1
Услуги	176	80,7	184	79.0	182	78.1	180	80.4	191	80.6
Общ брой	218	100.0	233	100.0	233	100.0	224	100.0	237	100.0

Източник: Национален статистически институт

Сектор *Преработваща промишленост* допринася в общинската икономика най-много с около 55,5% от произведената продукция, следвана от *Транспорт, складиране и пощи* с 14%, *Хотелиерство и ресторантьорство* с 13,1% .

Първичният сектор допринася в общинската икономика с около 5,3% от произведената продукция. За подпомагане развитието на конкурентоспособно селско стопанство община Вършец отдава под наем общински земеделски земи - ниви, трайни насаждения, полски пътища на земеделски производители, земеделски кооперации, фирми.

Растениевъдството е основен селскостопански подотрасъл за общината. Земеделските територии са разпределени в девет землища, а именно: гр. Вършец, вкл. с кв. Заножене, село Горно Озирово, с. Долно Озирово, с. Горна Бела речка, с. Долна Бела речка, с. Черкаски, с. Драганица, с. Спанчевци и с. Стояново.

Поземлените ресурси са основен фактор за развитието на земеделието на територията на община Вършец. Почвите са предимно сиви горски почви с кисела реакция, с наклони и част от тях са в различна степен ерозирали (главно плоскостна ерозия). Значителна част от обработваемите земи е реално неизползвана, поради раздробяването на много маломерни парчета земя, непригодни за механизирана обработка, липса на финансови и технически средства за обработка, торене и растителна защита.

Нивите са с малка площ - около 1/5 от обработваемата земя, а размерът на трайните насаждения е около 10%. Най-голяма част от обработваемата земя (2/3) заемат естествените ливади. Обработваемите земи, заедно с мерите и пасищата формират т.н. „стопанисвана земя”, чиято обща площ е половината от територията на общината.

Поради специфичните характеристики на земеделските земи в отделните землища и различията в тяхното плодородие, на територията на община Вършец са формирани две зони на ползване на земеделските земи, които се отличават по плодородие и местоположение.

В първата зона, разположена в полската и полупланинската част на общината са земеделски земи, подходящи за развитието на интензивно земеделие и за специализация в производството на ягоди, малини, арония, винени лозя и на зърнено-житни култури. В полската част на общината са разположени обработваеми земеделски земи, годни за напояване и от тук за постигане и на по-високо плодородие от тях. За тази цел в землищата на с. Драганица и с. Спанчевци има изградени 2 микроязовира и 2 водоема с цел напояване на прилежащите земеделски земи. Ситуирането на микроязовирите и водоемите благоприятства създаването и на рибовъдни стопанства. В областта на растениевъдството основен дял заемат зърнено-житните култури (хлебни и фуражни сортове пшеница, ечемик, царевица, овес), технически култури (маслодаен слънчоглед) и различни по видове състав тревни смеси.

Почвено-климатичните условия на община Вършец като цяло са благоприятни за отглеждане на ягоди, малини и арония, като общината има дългогодишни традиции в производството на тези култури.

Благоприятните климатични и екологично чисти условия в общината създават предпоставка за биологично земеделие, осигуряващо суровинна база за преработвателната и хранително-вкусова промишленост - малини, ягоди, вишни, сливи, боровинки и други плодове.

Зеленчукопроизводството на територията на общината е по-слабо развито, като добиваната от него продукция се използва главно за лични нужди на земеделските стопани.

Във втората зона, се включват земеделските земи на територията на общината разположени по оградните планини, които се характеризират с по-ниско плодородие. Значителна част от тях са реално неизползвани, изоставени от собствениците си и пустеещи. Тези земи са подходящи за отглеждане на някои сухоустойчиви растителни култури - етерично-маслени култури, както и за развитието на пасищно биологично животновъдство и за производство на сено от естествените ливади.

Таблица 5. Отглеждани земеделски култури в периода 2018-2020 г.

Основни култури община Вършец	Площ в ха		
	2018	2019	2020
Грах		13,00	4,00
Домати - градински	0,5	0,2	0,1

Домати - оранжерийни	0,05	-	-
Домати - полски	0,1	-	-
Други зеленчуци	0,05	0	0,5
Други овощни видове	1,36	1,36	1,36
Други фуражни	3,6	9,4	4,5
Естествени ливади	2029	2556	2679
Ечемик	6	18	11
Картофи	0,24	1,19	-
Краставици -градински	0,14	-	-
Лешници	0,48	0,05	0,05
Лозя - винени	1,0	6,0	5,63
Лозя - десертни	-	-	0,56
Люцерна	22	19	24,8
Малини	1,3	0	0,23
Обикн. (мека) пшеница	283	278,3	333
Овес	32	10	26,7
Орехи	34,9	31,7	30,7
Пасища и мери	151	218,8	398,8
Пипер - градински	0,1	0,1	-
Пипер - оранжериен	0,05	0,14	0,14
Рапица	-	-	24
Резене	-	-	-
Сливи	5,99	6,87	6,87
Слънчоглед	285	356	317
Тикви	0,57	1,55	0,57
Угари	-	28,6	47
Фасул	0,1		0,03

Царевица за зърно	11,5	21,8	45
Царевица за силаж	85	22,6	-
Череша	0,28	0,8	0,28
Ябълки	0,4	0,4	1,08
Общо използвана земеделска площ	2955,7	3601,9	3963,2
Обработваема земя	730	779,9	838,6

Източник: Областна Дирекция „Земеделие“ – Монтана

Животновъдството се развива предимно в стопанства с малко на брой животни, което възпрепятства въвеждане на високопроизводителна механизация в отглеждането. В резултат на реформите в животновъдството, изразяващи се главно в ликвидиране на едрите форми на стопанисване на животновъдните комплекси и на пасищата, е налице динамика в поголовието на селскостопанските животни. В община Вършец се наблюдава тенденция на редуциране на пазарната ориентация на подотрасъла като преобладава отглеждането на малки стада от животни в личните стопанства на селските стопани. В общината са създадени ограничен брой по-големи ферми за отглеждане на крави и телета, биволи, овце, свине, кокошки-носачки, пилета.

Таблица 6. Отглеждани животни в периода 2018-2020 г.

Основни животни в община Вършец	Брой		
	2018	2019	2020
в т.ч телета и малачета до 1 г.*			
в т.ч. кози – майки*	545	405	428
в т.ч. биволици*	2	4	3
в т.ч. бременни малакини*	-	-	-
в т.ч. бройлери			
в т.ч. зайкини – майки	112	360	184
в т.ч. кози – други*			
в т.ч. кокошки - носачки	11000	11100	6845
в т.ч. крави – месодайни*	626	613	683
в т.ч. крави – млечни*	2613	2601	3251

в т.ч. овце - други*			
в т.ч. овце – млечни*			
в т.ч. прасенца под 45 дни*			
в т.ч. свине – други*			
в т.ч. свине – майки*			
в т.ч. телета и малачета над 1 г. за разплод и бременни юници*			
в т.ч. телета и малачета над 1 г. и под 2 г. за уговяване*			
в т.ч. щрауси			
Говеда и биволи – общо*	669	629	692
Други			
Зайци - общо			
Калифорнийски червеи			
Кози – общо	645	431	434
Коне*		203	195
Овце – общо	2868	3183	3283
Птици – общо	11510	11920	7100
Пчелни семейства	637	1091	1159
Свине – общо			

Източник: Областна Дирекция „Земеделие“ – Монтана

За подпомагане развитието на конкурентоспособно **селско стопанство** община Вършец отдава под наем пасища, мери и ливади на животновъди, отглеждащи пасищни селскостопански животни за срок от 5 години.

Таблица 7. Общински пасища, мери и ливади отдадени под наем през 2020 г.

Землище	Бр. договори	Обща отдадена площ (дка)
гр. Вършец	35	4269.498
с. Горна Бела речка	-	-
с. Горно Озирово	14	1582.494

с. Долна Бела речка	6	666.466
с. Долно Озирово	4	493.430
с. Драганица	14	3884.430
ман. Клисурски манастир	-	-
с. Спанчевци	8	1413.922
с. Стояново	3	382.789
с. Черкаски	1	376.917

Източник: отдел „Общинска собственост“ при община Вършец, Годишен доклад за наблюдение изпълнението на Общинския план за развитие на община Вършец за 2020 г.

Контрол се извършва периодично или при постъпили сигнали или жалби. Всички ползватели са длъжни да поддържат пасищата, мерите и ливадите в добро земеделско и екологично състояние и да ги опазват съгласно сключените договори.

Индустриален сектор

Промишлеността в общината е представена от предприятия на преработващата промишленост. Основните отрасли, които се развиват на територията на община Вършец и определят икономическия профил на общината, са: хранително-вкусова промишленост (хлебопроизводство, месопреработване, млекопреработване, дълбоко замразяване на селскостопански произведения и др.), електрическа, шивашка, химическа и дървопреработвателна промишленост. Икономическият потенциал на общината е съсредоточен основно в гр. Вършец като се явява важен фактор за осигуряване на трудова заетост на работната сила. В отрасловата структура на промишлеността по-големи предприятия са следните:

„Електростарт“ АД - най-голямото предприятие в община Вършец. Дружеството е единствения български производител на електромагнитни и електронни дросели, трансформатори, запални устройства и други компоненти за луминесцентни, метал-халогенни, натриеви, живачни и газоразрядни осветителни тела. Фирмата присъства на пазарите на повече от 40 държави. По обем на произведената продукция, фирмата е сред петте водещи европейски производители.

Пентон ЕООД - Фирмата е създадена през 1990 г. и е специализирана в дървопреработвателната промишленост (производство на мебели, столове, маси, легла от парен бук, осветителни тела и композиции от дърво). Продукцията се пласира на вътрешния пазар.

„Р + Т сервис“ ООД – фирмата е специализирана в проектиране и изграждане на хладилни и климатични камери, шаржови и флуидизационни шокови тунели за хранително-вкусовата промишленост; доставка и монтаж на хладилни панели – пенополиуретан и хладилни врати;

доставка, монтаж, ремонт и поддръжка на промишлена и битова хладилна техника; доставка, монтаж, ремонт и поддръжка на промишлена и битова климатична техника; абонаментно поддържане на хладилни и климатични инсталации; цялостно изграждане на хладилни предприятия.

ЕТ „Йови - Йовка Горанова” - производство на готово дамско облекло ишлеме - по поръчка на фирми от Франция, Белгия, САЩ и др.

„Натекс-2” ООД – производство на връхни дамски и мъжки облекла по поръчка за вътрешен и външен пазар.

ЕТ „Ави - Валя Василева“ - производство и продажба на транспортни опаковки от трипластов и петпластов вълнообразен картон.

ЕТ „Ник” - Николинка Василева – специализирана в строителство на жилищни и административни сгради, хотели.

„Хералд” ЕООД – месарница.

„Строителна борса – Краси и синове“

„Бук и дъб“ ООД – дърводобив, пункт ГТП и склад строителни материали

„АРА Колор” ООД, с. Спанчевци - фирма с традиции в производството на маслени, темперни, акварелни, акрилни бои, моделини, пастели, стативи, рамки, платна и други, които са основни средства и помагала за детски градини, училища, ВУЗ-ове и в работата на художници-професионалисти.

„Милки Фуудс“ ООД - Мандра Вършец

Трудната адаптация на промишленото производство в общината се дължи на редица проблеми, които трябва по подходящ начин да се адресират:

- ✓ свиването на международните пазари и вътрешното потребителско търсене под въздействието на икономическата криза;
- ✓ слаба интернационализация на фирмите;
- ✓ ниска иновационна активност;
- ✓ труден достъп до финансиране;
- ✓ недостатъчна предприемчивост;
- ✓ липса на достатъчно квалифициран персонал.

С цел оползотворяване на потенциала за развитие на община Вършец и постигане на стабилен растеж са необходими инвестиции за модернизация на производството, въвеждане на иновативни технологии, намиране на нови пазари за реализация на продукцията, насърчаване на местния

бизнес и подобряване на квалификацията на работната сила.

Икономиката на общината се е развивала предимно на основата на селскостопанските суровини, но с течение на времето преработващата промишленост е заела своята водеща позиция. Предприятията в сектора на преработващата промишленост представляват само 5,9% от общия брой на предприятията на територията на общината през 2019 г., но произвеждат 55.5% от продукцията в общината и генерират 46,1% от нетните приходи от продажби на територията на общината.

Произведената продукция от предприятията в *сектора на услугите* в през 2019 г. съставлява около 33.6% от икономиката на общината.

В сектора на услугите водеща роля имат хотелиерството и ресторантьорството, транспортът и складирането. При увеличаваща се продукцията в селското стопанство и промишлеността, дейността транспорт и складиране има потенциал за допълнителен растеж.

Дейността хотелиерство и ресторантьорство има пряко отражение върху развитието на туризма в общината. Отрасълът има потенциал за развитие, който се дължи най-вече на природните дадености минералната вода и културно-историческо наследство.

Таблица 8. Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия по икономически дейности за 2019 г.

Икономически дейности	Предприятия		Произведена продукция		Нетни приходи от продажби		Заети лица	
	бр.	%	хил. лв.	%	хил. лв.	%	бр.	%
Общо	237	100%	42 813	100%	48 180	100%	886	100%
Селско, горско и рибно стопанство	22	9,3	2 249	5,3	1 742	3,6	47	5,3
Добивна промишленост	-	-	-	-	-	-	-	-
Преработваща промишленост	14	5,9	23 761	55,5	22 207	46,1	289	32,6
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и газообразни горива	..	..	..	..	..	..	..	..

Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	-	-	-	-	-	-	-	-
Строителство	9	3,8	1 986	4,6	1 931	4,0	28	3,2
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	103	43,5	1 959	4,6	8 962	18,6	200	22,6
Транспорт, складиране и пощи	13	5,5	5 994	14,0	5 880	12,2	70	7,9
Хотелиерство и ресторантьорство	41	17,3	5 629	13,1	6 249	13,0	196	22,1
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	..	..	..	..	..	..	..	..
Операции с недвижими имоти	7	3,0	179	0,4	157	0,3	13	1,5
Професионални дейности и научни изследвания	7	3,0	192	0,4	197	0,4	12	1,4
Административни и спомагателни дейности	3	1,3	48	0,1	60	0,1	5	0,6
Образование	-	-	-	-	-	-	-	-
Хуманно здравеопазване и социална работа	9	3,8	383	0,9	356	0,7	16	1,8
Култура спорт и развлечение	-	-	-	-	-	-	-	-
Други дейности	4	1,7	17	0,0	17	0,0	6	0,7

Източник: Национален статистически институт

Туризм

Природните дадености на община Вършец са основополагащи за развитието на отрасъла „Хотелиерство и ресторантьорство“ да се утвърди като един от перспективните в третичния сектор на икономиката. Община Вършец притежава разнообразни туристически ресурси (природни и антропогенни). В община Вършец по данни от Националния туристически регистър са изградени и функционират следните места за отдих и развлечения:

- СПА центрове – 3 бр. (хотел „Медикус“ на „Сан Пропъртис“ ООД, хотел „АТА“ на „АТА СПА“ ООД и хотел „Съни гардън“ на „Пентоп“ ЕООД);
- Хотели – 4 бр., в т.ч. 3 - в град Вършец и 1 в село Спанчевци;
- Къщи за гости – 14 бр., в т.ч. 8 - в гр. Вършец и 1 - в кв. Заножене;
- Стаи за гости 12 бр. в гр. Вършец;
- Места за настаняване – бунгала (3), от които 1 в гр. Вършец и 2 в с. Спанчевци („Минкови бани“ и „Тодорини кукли“);
- Апартамент за гости 2 бр. в гр. Вършец.

Заведения за хранене и развлечения – 46 бр., в т.ч.:

- Ресторанти - 12 бр. (9 в гр. Вършец, 3 в с. Спанчевци);
- Питейни заведения - 18 бр. (14 - в гр. Вършец, 1 - в кв. Заножене, 2 - в с. Спанчевци, 1 - в с. Горно Озирово, 2 - в с. Долно Озирово, 2 - в Клисурски манастир);
- Заведения за бързо обслужване - 6 бр. в гр. Вършец, в т.ч. 1 в кв. Заножене;
- Пивници - 1 бр. (с. Долно Озирово);
- Гостилници - 1 бр. (гр. Вършец);
- Бар - 6 бр. (в гр. Вършец), от които бар - 3 бр.; снек-бар - 1 бр.; кафе-бар – 1 бр.; коктейл-бар - 1 бр.;
- Кафе-сладкарница – 2 бр. в гр. Вършец.

Едно от най-големите богатства на общината са изобилните минерални води, ползвани повече от 2000 години. Землището на гр. Вършец се характеризира с наличието на минерални извори, които са предпоставката за провеждането на балнео-курортна дейност в града. Те са бликнали от пукнатините на скалните масиви при гр. Вършец и с. Спанчевци. Изследваните проби минерални води съответстват на изискванията на Наредбата за курортните ресурси, курортните местности и курортите. В с. Спанчевци има изградени 2 микроязовира с цел напояване на земеделските земи. Ситуирането им благоприятства развитието на рибно стопанство и развитието на риболовен туризъм. В планинските територии на общината са налице многобройни местности, за отдих и туризъм на жителите и гостите на община Вършец. По-известните местности са: връх Тодорини кукли, местност Зелени дел, местност Водопада, местност Бялата вода и др.

Основните проблеми в съвременното развитие на туризма и курортното дело на територията на община Вършец се свеждат до липса на финансови възможности за поддържането на туристическата база, недостатъчни инвестиции в нови туристически обекти, недостатъчни съвременни атракционни обекти за туристите, нисък дял на организирания туризъм и др.

Важен фактор за бъдещото развитие на рекреацията и туризма в община Вършец е използването на уникалния лечебен климат с минерални води. Това е и ключовия мотив за превръщането на общината във водеща в национален и международен мащаб туристическа дестинация. Уникалните природни дадености на района, произтичащи от съчетанието на неголяма надморска височина с мека зима и хладно лято и с подходяща за профилактика и лечение влажност, е с доказано благоприятстващо въздействие за профилактиката и лечението на широк кръг заболявания. Голям е потенциалът за развитие на селски туризъм, екотуризъм и за изграждането на атрактивни туристически маршрути и екопътеки на територията на общината, където природата е запазена непокътната и има атмосфера на спокойствие и уединение, даваща възможност за непосредствен контакт с природата и за пълноценен отдих. Добра предпоставка за развитие на културен туризъм са скалните образувания и пещерите, палеонтоложкото находище, десетките археологически паметници от различни времена и епохи, манастирите, църквите и читалищата в населените места в общината, съхраненият фолклор и традиции на местното население. За развитието на тези съвременни форми на туризъм обаче съществуващите туристически ресурси на общината все още не се използват пълноценно. Също така, с оглед на наличната спортна база, общината има потенциал за развитие и на спортен туризъм.

Проблеми:

- Приносът на местната икономика на областно ниво е много нисък;
- Липсва приемственост на квалифицираните кадри, поради високата миграция на младите специалисти от общината;
- Предприятията в общината изпитват затрудненията, характерни за голяма част от предприятията в страната;
- Амортизирани ДМА и липса на нови технологични продукти;
- Влияние на коронавирус пандемията върху производството.

Потенциали:

- Сравнително балансирана икономика по отношение на дела на първичния и вторичния сектор;

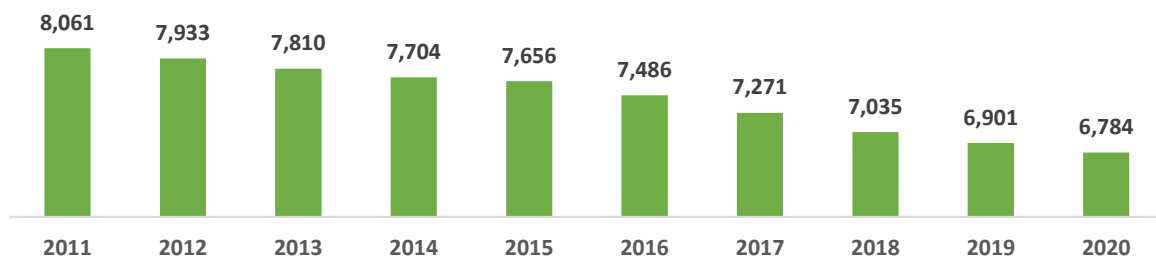
- Засилено развитие на селското стопанство и възстановяването на традиционни за общината земеделски производства, което ще създаде добри условия за развитие и на преработващата промишленост;
- Подобряване на транспортната инфраструктура с цел използване на транспортното географско положение и търсене на нови пазари на местната продукция в столицата и в Сърбия, Румъния;
- Модернизация на производството, диверсификация, въвеждане на иновативни технологии, насочване на производството към съвременните нужди на пазара, намиране на нови пазари за реализация на продукцията, насърчаване на местния бизнес и подобряване на квалификацията на работната сила;
- Развитие на алтернативни форми на туризъм и на туристически дейности.

2.3. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси

Население

Демографската ситуация в община Вършец е резултат от въздействието на различни фактори и влияния, специфични за територията на общината и обусловени от нейното историко-културно, социално-икономическо и демографско развитие. Населението на община Вършец към 31.12.2020 г. наброява 6 784 души, което съставлява 5,41% от населението на област Монтана. Броят на населението в общината бележи тенденция на непрекъснато намаление през последните 10 години (2011-2020 г.), следвайки общата тенденция в страната, и спада с 15,84% за целия период. Намалява както градското, така и селското население. На областно ниво намалението е сходно – със 14,1%. Устойчивата тенденция на намаление в броя на населението в общината е характерна и за област Монтана. Причините са комплексни, като с водеща роля са процесите на естественото възпроизводство, както и механичният прираст, който е отрицателен през последните 10 години.

Фигура 12. Динамика на населението в община Вършец в периода 2011-2020 г. (брой)

Източник: Национален статистически институт

Населението на общината е разпределено в 10 населени места – 1 град –Вършец, 8 села и 1 манастир. С най-многобройно население в общината е общинският център гр. Вършец – 5 365 души (към 31.12.2020 г.) – 79,08% от населението на общината. Причина за това е по-високата смъртност в селата, като резултат от струпване на по-възрастното население там. Като по-големи населени места в общината с население над 300 души се открояват селата Долно Озирово и Спанчевци, в които живее съответно 4,98%, и 4,79% от местното население.

Таблица 9. Брой на населението в община Вършец и в населените места в общината в периода 2011-2020 г.

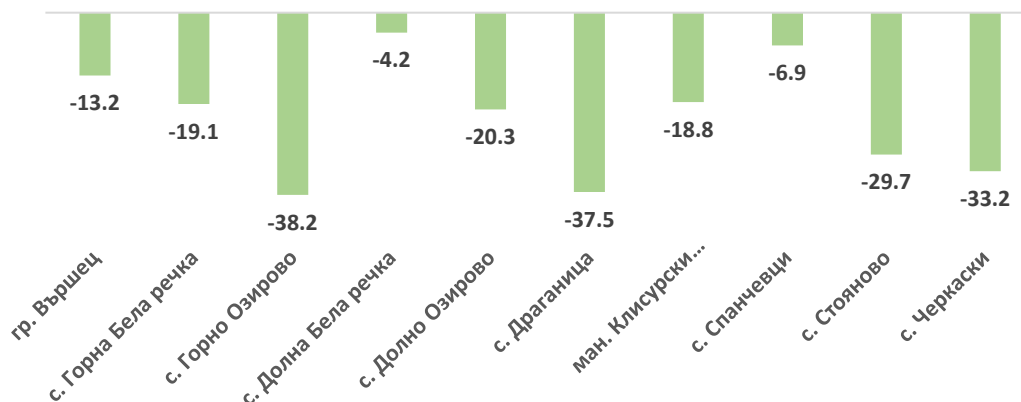
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
община Вършец	8061	7933	7810	7704	7656	7486	7271	7035	6901	6784
гр. Вършец	6179	6125	6071	5996	5902	5816	5668	5513	5444	5365
с. Горна Бела речка	68	65	61	57	59	55	56	58	53	55
с. Горно Озирово	309	295	276	265	293	269	245	221	204	191
с. Долна Бела речка	96	95	89	87	86	83	82	79	83	92
с. Долно Озирово	424	406	399	394	397	387	374	359	348	338
с. Драганица	269	262	250	233	220	204	205	194	182	168
ман. Клисурски манастир	16	16	14	10	11	11	11	10	10	13
с. Спанчевци	349	335	331	349	369	354	344	335	334	325
с. Стояново	74	70	70	68	65	62	55	55	51	52
с. Черкаски	277	264	249	245	254	245	231	211	192	185

Източник: Национален статистически институт

Във всички населени места в общината броят на населението намалява, като процентът на намаление е най-нисък в село Долна Бела речка (-4,17%), следвано от с. Спанчевци (-6,88%), и гр.

Вършец (-13,17%). Най-засегнати са с. Горно Озирово (намаление на броя на населението с 38,19%), с. Драганица (-37,55%) и с. Черкаски (-33,21%).

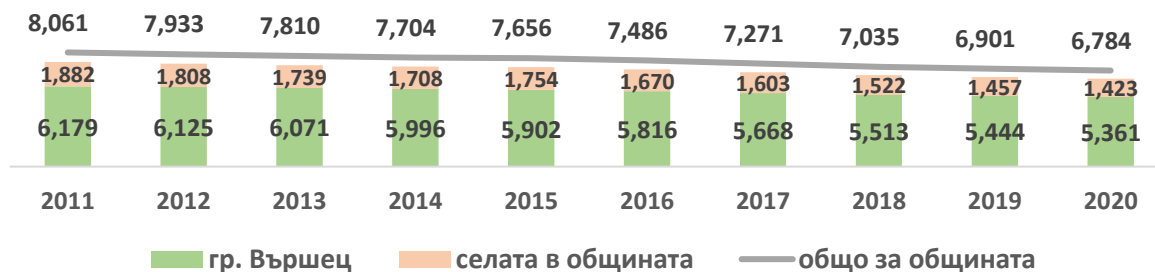
Фигура 13. Изменение на населението в гр. Вършец и в селата от общината, 2020 г. спрямо 2011 г. (%)

Източник: Национален статистически институт

Темповете на намаление на населението в общинския център гр. Вършец (-13,17%) е по бавно сравнение със селата на общината (-24,6%). За 10-годишния период гр. Вършец е загубил 814 жители, а селата в община Вършец – 463 жители.

Фигура 14. Брой на населението в гр. Вършец и в селата в община Вършец в периода 2011-2020 г.

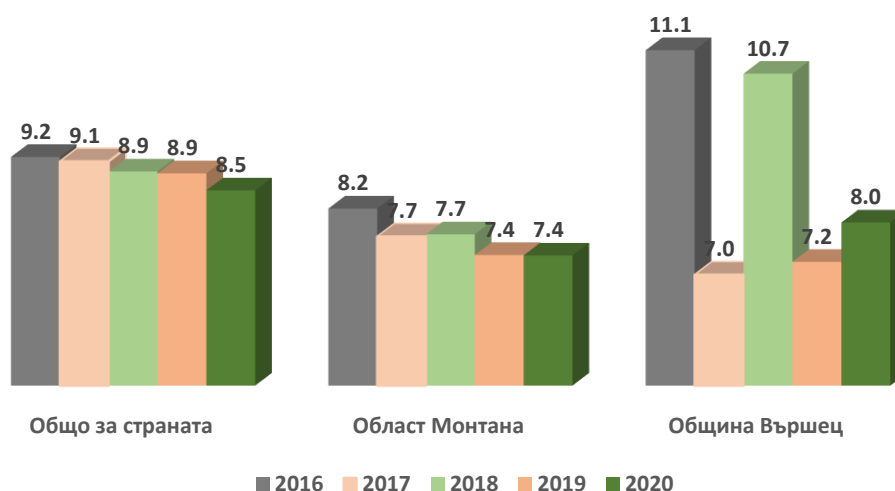
Източник: Национален статистически институт

Анализираните данни за броя на населението показват, че процесите на обезлюдяване в страната се проявяват и в община Вършец, но в по-силна степен. С оглед намаляващото население се очаква част от населените места да усетят проблеми с качеството на публичните услуги и жителите им да бъдат принудени да ги търсят в общинския център.

Намалението на населението е един от основните лимитиращи фактори за бъдещото развитие на общината, които негативно ще се отразят най-вече върху работната сила и възпроизводствения му потенциал.

Коефициентът на раждаемост в община Вършец през 2016 и 2018 г. е по-висок от средния за област Монтана и за страната, макар и в малка степен. А през 2017, 2019 и 2020 г. е по-нисък от средния за област Монтана и за страната. През 2020 г. броят на живородените деца възлиза на 54 (31 момчета и 23 момичета), което е по-малко с 29 деца от 2016 г. (83 деца) (44 момчета и 39 момичета), но е повече с 4 деца на годишна база спрямо 2019 г. (50 деца) (25 момчета и 25 момичета) През 2020 г. раждаемостта на 1000 души от населението в общината е 8%, като бележи спад от 3,1% спрямо 2016 (11,1%) г., но на годишна база спрямо 2019 г. (7,2%) се повишава с 0,8%. Тенденцията за областта за 2019 и 2020 са равни, по 7,4%.

Фигура 15. Коефициент на раждаемост на 1000 души от населението в община Вършец, област Монтана и средно за страната в периода 2016-2020 г.

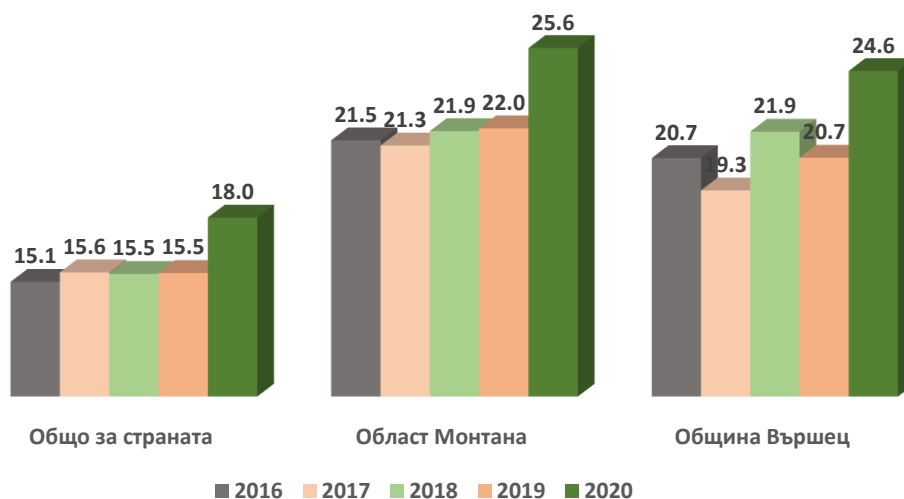

Източник: Национален статистически институт

Поддържането на тези стойности е резултат от застаряването на населението и промените в репродуктивните нагласи, които до голяма степен се дължат на ниския жизнен стандарт.

Основен фактор, обуславящ динамиката в *общата смъртност* е процесът на демографско остаряване, характерен както за страната и област Монтана, така и за община Вършец. Броят на умрелите в община Вършец в последните 5 години (2016-2020 г.) постоянно се променя нагоре-надолу, (2016 г - 155 души) (2017 г- 140 души) (2018 г - 154 души) (2019 г - 143 души) и (2020 г - 167 души). Въпреки това коефициентът на смъртност в общината е по-нисък от средния за областта, макар и с малко, но е по-висок от средния за страната. През 2020 г. броят на умрелите на хиляда души от населението се покачва с 3,9% на годишна база и коефициентът на смъртност възлиза на 24,6%.

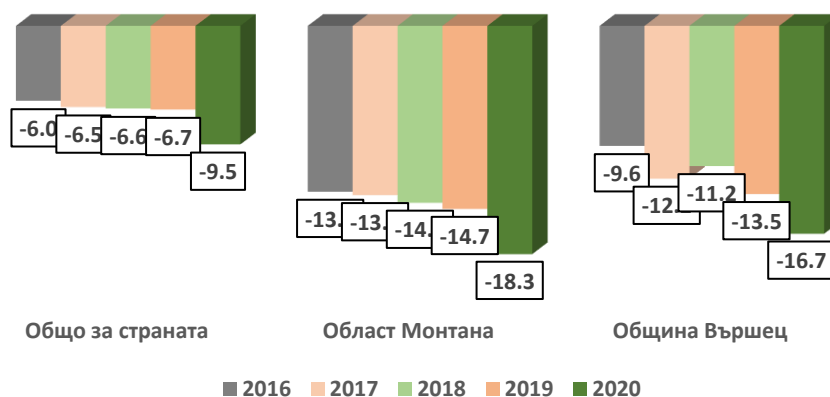
Фигура 16. Коефициент на смъртност на 1000 души от населението в община Вършец, област Монтана и средно за страната в периода 2016-2020 г.

Източник: Национален статистически институт

Общата тенденция на намаляване броя на населението, включително чрез увеличаване на изселването на население във фертилна възраст, високото ниво на смъртност и сравнително пониското ниво на раждаемост (спрямо страната) водят до силно отрицателни стойности на *естественния прираст* в община Вършец. Показателят показва покачване за изследвания период, той е доста над средното за страната и почти равен с този в областта. Поддържането на тези нива ще доведе до по-бързо обезлюдяване на както на общината, така и в областта.

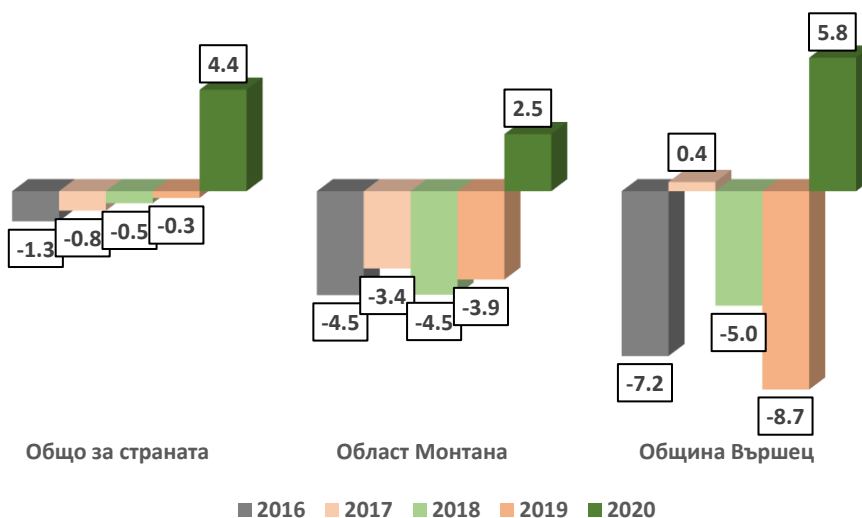
Фигура 17. Коефициент на естествен прираст на населението в община Вършец, област Монтана и в страната в периода 2016-2020 г. (%)

Източник: Национален статистически институт

Неблагоприятна демографска тенденция в община Вършец е силно отрицателният **механичен прираст**, по-висок от средния за областта. Тенденцията за отрицателен механичен прираст е и на национално ниво, но с много по-ниски стойности. Най-високи отрицателни стойности на коефициента на механичен прираст в разглеждания период 2016-2020 г. се наблюдават през 2019 г. – минус 8,7%. През 2016 г. стойността също е много висока – минус 7,2%, а през 2018 г. – минус 5,0%. По-ниски са стойностите единствено през 2017 г. 0,4% и през последната 2020 г. нараства до 5,8%. На областно ниво коефициентът на механичен прираст в годините 2016-2019 г. се движи в границите на минус 4,5% до минус 3,9%, като през 2020 г. нараства до 2,5%.

Фигура 18. Механичен прираст на населението в община Вършец, област Монтана и в страната в периода 2016-2020 г. (%)

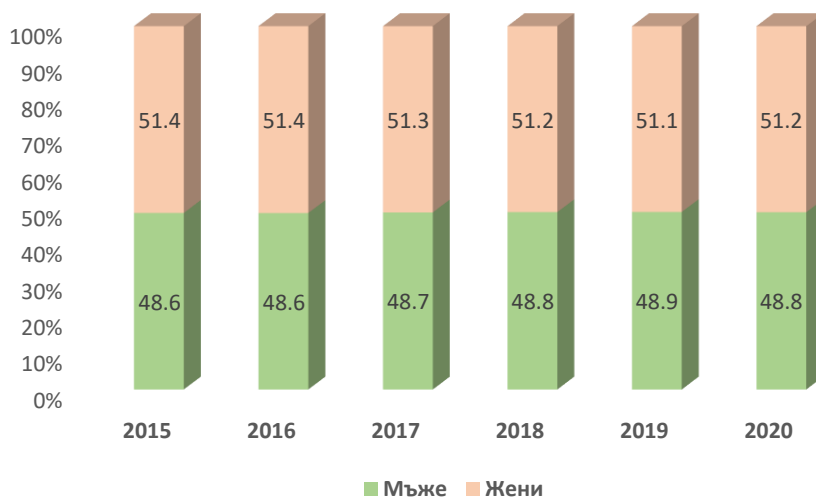

Източник: Национален статистически институт

Поради ограничените възможности за професионална реализация на територията на община Вършец, част от населението в трудоспособна възраст се изселва извън града към по-големи населени места (Монтана, Враца, София и др.) и извън страната в търсене на работа. Изселванията на млади хора от общината водят до влошаване на структурата на населението и до обезлюдяване на територията. Налице е и ежедневна миграция – пътуване на населението извън границите на общината към някои други съседни общински центрове и областния център. Това механично движение е породено от по-добрите възможности за трудова реализация и по-високите доходи в тези места. То не се отразява трайно върху броя на населението в общината, като близостта до областния център има и благоприятен ефект върху запазването на една част от постоянно живеещото на територията на общината население, като му осигурява доходи без необходимост от промяна на местоживеенето.

В *разпределението на населението на община Вършец по пол* в периода 2015-2020 г. се забелязва плавно увеличаване на броя на мъжете (с 0,2%) за сметка на намаляване на броя на жените. Към 31.12.2020 г. броят на жените съставлява 51,2% от населението на общината, а броят на мъжете – 48,8%. Тенденцията за превес на броя на жените над броя на мъжете е характерна за цялата страна.

Фигура 19. Полова структура на населението в периода 2015-2020 г. (%)

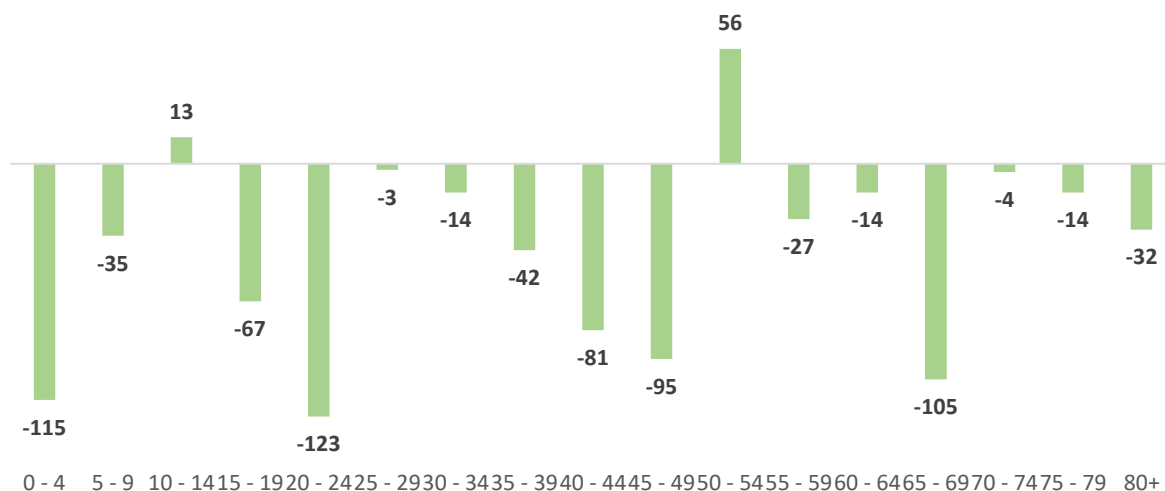
Източник: Национален статистически институт

За периода между 2016 г. и 2020 г. населението в почти всички *възрастови групи* в община Вършец намалява. Най-силно е намалението на населението на възраст между 20-24 г. (-123 души), което всъщност е най-трудоспособното и активно население, което търси повишаване на своята

образователна квалификация и трудова реализация извън общината. Намалява и населението във възрастовите групи на деца 0-4 г. и 15-19 г. и на възрастни 65-69 г., а на децата на възраст 10-14 г. се увеличава слабо с 13 деца, както и на възрастни 50-54 г. с 56 души.

Прегледът на разпределеното по възрастови групи население в община Вършец показва, че броят на населението на 50 и повече години значително превишава броя на населението във възрастовата група 0-14 години. 47,7% от населението на общината е на възраст над 50 г., 36,7% - на възраст 15-49 г. и 15,6% - на възраст под 15 г. Наблюдава се натрупване на население във възрастовата група 50 и повече години, което говори за процес на застаряване на населението в общината. Това, от една страна, ограничава възможностите за естествено възпроизводство на населението, а от друга – ограничава трудовия контингент.

Фигура 20. Възрастова структура на населението (разлика между 2016 г. и 2020 г., брой)

Източник: Национален статистически институт

Данните за възрастовата структура на населението обуславят намаления демографски потенциал на общината. Липсата на деца би оказало влияние както върху образователната система, така и върху трудовия пазар в дългосрочен план.

Към момента на изготвяне на ПИРО Вършец преброяване 2021 все още не се е състояло, поради това е трудно да се изследва каква е **етническата структура на населението** в общината. Информацията следва да се допълни при бъдеща актуализация на ПИРО.

В настоящия документ е включена информация от Преброяване 2011, която е налична и в Общинския план за развитие на община Вършец 2014-2020 г.

По отношение на етническата си структура населението на община Вършец се характеризира с еднородност. 82,2% от населението на общината се самоопределя от българска етническа група, 0,1% - от турска етническа група и 17,5% - от ромска етническа група и друга 0,2%. На

територията на община Вършец процента население от турска етническа група е равен в сравнение със средното за област Монтана, но по-малък в сравнение със средното за страната (8,9%). Делът на населението от ромска етническа група в община Вършец е малко по-висок от средния за област Монтана и по-висок от средния за страната (4,9%). Населението от турската етническа група има единствено в гр. Вършец, а от ромската етническа група – в гр. Вършец, и селата с. Долно Озирово, с. Долна Бела Речка и с. Горно Озирово. В област Монтана 86,8% от населението е от българска етническа група, 0,1% - от турска ,12,8% - от ромска етническа група и друга 0,3%.

Таблица 10. Население по етническа принадлежност към 01.02.2011 г. (брой)

		Етническа група				
	Лица, отговорили на въпроса за етническа принадлежност	българска	турска	ромска	друга	Не се самоопределят
България	6 680 980	5 664 624	588 318	325 343	49 304	53 391
Област Монтана	143 467	123 820	171	18 228	420	828
Община Вършец	7 738	6 342	4	1348	18	26
гр. Вършец	5 838	4540	4	1294	..	..
ман. Клисурски манастир	16	16	-	-	-	-
с. Горна Бела Речка	69	69	-	-	-	-
с. Горно Озирово	314	311	-	3	-	-
с. Долна Бела Речка	102	88	-	14	-	-

с. Долно Озирово	377	340	-	37	-	..
с. Драганица	273	273	-	-	-	-
с. Спанчевци	331	331	-	-	-	-
с. Стояново	84	84	-	-	-	-
с. Черкаски	290	290	-	-	..	-

Източник: Национален статистически институт, Общински план за развитие 2014-2020

В населените места на територията на общината, където делът на населението от ромската етническа група е по-голям, е необходимо да се обърне сериозно внимание на мерките за тяхното ефективно включване в обществените процеси, осигуряване на адекватен достъп до образование и др., чрез които да се създадат условия за ефективно решаване на социално-икономическите проблеми, породени от маргинализирането на тези етнически общности.

Що се отнася до **образователната структура на населението** в общината, наличните данни също са единствено от Преброяване 2011, които са включени и в Общинския план за развитие 2014-2020.

Прави впечатление, че делът на хората с висше образование в община Вършец е под средните показатели за страната и област Монтана. Относителният дял на хората със средно образование също е по-нисък от показателите за страната и областта. Делът на хората със завършено основно, начално или незавършено образование съответно е по-висок (49% от населението на община Вършец). Висок е и делът на лицата, никога не посещавали училище – 0,8%.

Таблица 11. Население на 7 и повече навършени години по степен на завършено образование към 01.02.2011 г. (брой и %)

	Образование						
	Общо	Висше	Средно	Основно	Начално и незавършено начално	Никога не посещавали училище	Дете (на 7 години вкл., което още не посещава училище)
Общо за страната	6 891 177	1 348 650	2 990 424	1 591 348	865 489	80 963	14 303
		19,6	43,4	23,1	12,5	1,2	0,2

брой/дял							
Област Монтана	139634	17068	63538	38595	19050	1115	268
брой/дял		12,2	45,5	27,6	13,6	0,8	0,2
Община Вършец	7633	819	2997	2221	1521	63	12
брой/дял		10,7	39,3	29,1	19,9	0,8	0,2
гр. Вършец	5752	726	2379	1350	1241	48	8
с. Горна Бела речка	69	5	25	30	8	1	
с. Горно Озирово	307	22	90	146	48	-	1
с. Долна Бела речка	96	3	28	38	26	1	
с. Долно Озирово	397	11	156	163	60	6	1
с. Драганица	267	5	64	149	46	2	1
ман. Клисурски манастир	16	9	5	1	1	-	
с. Спанчевци	353	20	137	162	33	-	1
с. Стояново	83	10	36	33	4	-	
с. Черкаски	293	8	77	149	54	5	

Източник: Национален статистически институт, Общински план за развитие 2014-2020

Образователна характеристика

За осигуряване на задължителното предучилищно образование на територията на Община Вършец функционира 1 *детска градина*, на територията на общинския център (ДГ „Слънце“), с два филиала: в гр. Вършец, кв. Заножене и в с. Долно Озирово.

Мрежата от детски заведения е оптимизирана с цел намаляване на разходите, но и задоволяване на потребностите на родителите по отглеждането, възпитаването, социализацията и обучението на децата от най-ранна детска възраст и осигуряване на задължителното предучилищно образование на 5-6 годишните деца. Пространственото разпределение на заведенията с централни сгради и филиални групи в малките населени места отговаря на реалните потребности на

населението и обхваща деца от 2 годишна възраст до постъпването им в първи клас. Детска градина „Слънце“ с филиални групи в в гр. Вършец, кв. Заножене и в с. Долно Озирово са средищни детски градини. За пътуващите деца е осигурен собствен транспорт от община Вършец.

През учебната 2019/2020 г. в детската градина се обучават общо 222 деца, които са разпределени в 10 групи (по данни на НСИ).

От 01.09.2017 г. с решение на Общинския съвет в гр. Вършец в състава на детското заведение се вливат и двете смесени /разновъзrastови/ групи за деца от 2 до 7 години в кв. Заножене и в с. Долно Озирово. В базите на ДГ "Слънце" - филиали в кв. Заножене и в с. Долно Озирово се отглеждат, възпитават и обучават деца в една смесена възрастова група.

Таблица 12. Основни характеристики на детските градини в Община Вършец

	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Детски градини – бр.	3	3	1	1	1
Групи – бр.	10	10	10	10	10
Деца – бр.	220	201	197	219	222
Места – бр.	240	222	215	180	203
Места на 100 деца - бр.	109	110	109	82	91
Педагогически персонал – бр.	17	17	17	17	17

Източник: Национален статистически институт

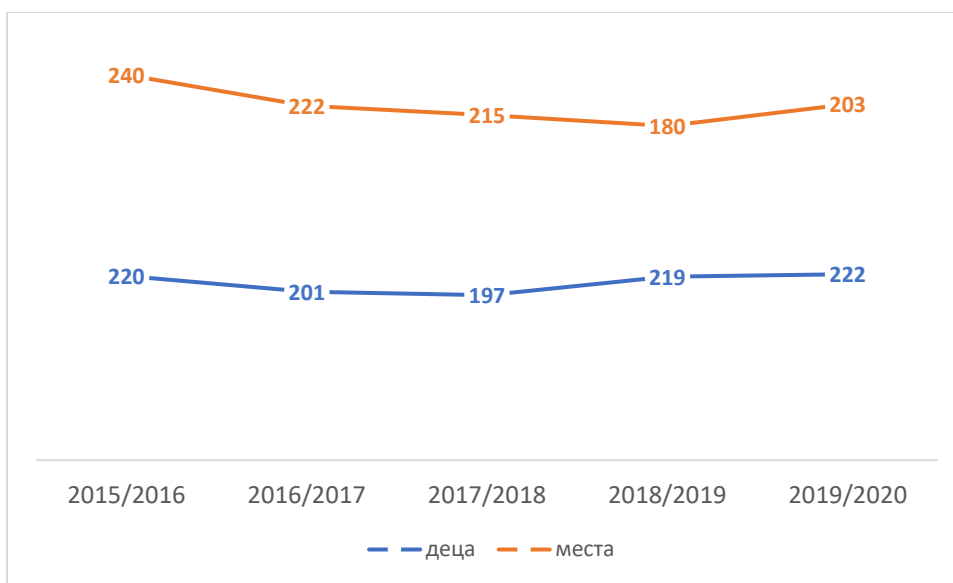
Таблица 13. Разпределение на децата по детски градини в община Вършец (брой)

Детска градина	Учебна 2019/2020 г.			Учебна 2020/2021 г.		
	групи	деца	от тях на 5-6г.	групи	деца	от тях на 5-6г.
ДГ „Слънце“ гр. Вършец	10	222		10	210	
Общо	10	222		10	210	

Източник: Национален статистически институт

Налице е намаляване на броя на детските градини от 3 броя през 2016/2017 до 1 брой през 2019/2020 г. Наблюдава се тенденцията децата да мигрират заедно с родителите, и това оказва влияние върху броя на децата, които посещават детска градина. Най-силно това се отразява върху детските градини и филиалните групи в малките населени места.

Фигура 21. Динамика на децата и местата в детските градини за учебните години 2015/2016-2019/2020

Източник: Национален статистически институт

Детската градина в общината е обезпечена кадрово и с необходимия брой места (през учебната 2019/2020 г. на 100 деца се падат 91 места), като с оглед тенденцията на намаляване броя на ражданията и населението в общината като цяло, към хоризонта на действие на стратегическия документ не се очертава остър недостиг на квалифицирани кадри.

Образователна мрежа мрежа в община Вършец:

За образованието в общината е характерно, че то е с публичен характер. Функционалният обхват на системата на образованието се определя от контингентите от лица в съответната възраст (подлежащи на предучилищно обучение и в училищна възраст) и от развитието на базисните услуги в общината.

Училищната мрежа в общината е общинска собственост, локализирана в общинския център, а учениците от селата пътуват с осигурен безплатен ученически транспорт към гр. Вършец. На територията на община Вършец функционират:

- Едно средно училище СУ „Иван Вазов”, град Вършец. СУ “Иван Вазов” е средищно за община Вършец. В него се обучават 529 ученика от I до XII клас – в дневна и самостоятелна форма на обучение.
- Начално училище "Васил Вършец", гр. Вършец, кв. Изток. В него се обучават 154 ученици в 8 паралелки от I до IV клас.

Основни изводи:

– В община Вършец е развита инфраструктура на образованието, даваща възможности за получаване на основно и средно образование. Това е обусловено от обслужващите функции на общината и броят на децата и учениците.

– Усилията на директорите на училищата и на местната администрация са насочени към постигане на максимален обхват на децата в задължителна училищна възраст; осигуряване на равен достъп до качествено образование на всички ученици; подобряване на материално-техническата база чрез извършване на основни и текущи ремонти на училищата и детските градини в общината; повишаване на енергийната ефективност на училищата и детските градини.

Таблица 14. Децата в предучилищни групи и ученици в учебните заведения през учебните 2019/2020 г. и 2020/2021 г. (брой)

Училище	Учебна 2019/2020 г.			Учебна 2020/2021 г.		
	групи в ПГ	деца в ПГ	ученици	групи в ПГ	деца в ПГ	ученици
СУ „Иван Вазов”, гр. Вършец	0	0	510	0	0	509
НУ "Васил Вършец", гр. Вършец	4	89	151	4	87	141
Общо	4	89	661	4	87	650

Източник: отдел „Образование, култура и спорт“ при община Вършец

Таблица 15. Показатели на образователната мрежа в община Вършец в периода 2015-2020 г.

ОБРАЗОВАНИЕ	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Общообразователни училища - брой	2	2	2	2	2
Професионални гимназии - брой	1	1	0	0	0

Преподаватели в общообразователните училища - брой					
Преподаватели в професионалните гимназии - брой					
Учащи - брой	781	782	680	661	650

Източник: отдел Национален статистически институт

Таблица 16. Паралелки, учители и учащи се СУ в община Вършец по класове (брой)

Показател\ Уч. год.	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20
I - IV клас							
Учители	23	23	23	23	23	23	23
Учащи	156	158	154	156	153	158	154
V - VII*							
Учители	26	26	26	26	26	26	26
Учащи	196	198	201	192	196	204	209
VIII - XII²							
Учители	14	14	14	14	14	14	14
Учащи	176	182	178	179	182	183	185
Общо учители	63	63	63	63	63	63	63
Общо паралелки	18	18	18	18	18	18	18
Общо учащи	528	538	533	530	531	545	548

Източник: отдел „Образование, култура и спорт“ при община Вършец

През последните години се полагат усилия за осъвременяване на материалната база на училищата и създаване на условия за привлекателно и качествено образование.

² Данните след 2017-18 г. не са съпоставими с предходните периоди – преди учебната 2017/18 г. разделението е V-VIII и IX-XII, а след това е изменено, както е представено в таблицата - V-VII и VIII-XII.

За подпомагане на равния достъп до образование на всички деца и ученици в училището работи ресурсен кабинет, който подпомага обучението на ученици със специални образователни проблеми.

Организирано е столово хранене на учениците, не само за пътуващите, но и за всички желаещи, които са на целодневна организация на учебния ден. Храната се приготвя в собствена кухня, оборудвана с необходимите пособия и уреди.

За обучение на учениците от разстояние в електронна среда, наложено поради пандемията от коронавирус, са осигурени, чрез държавни средства и от бюджета на училищата, електронни устройства, които да позволят на ученици от социално слаби семейства да участват в учебния процес.

Училища, детски градини, читалища, община и всички институции, с които работи общината осъществяват дейността си без да допускат дискриминация по какъвто и да било повод. Основно в детските градини и училищата ежедневната дейност е свързана с разяснителни и информационни действия, насочени към утвърждаване на толерантни междуетнически отношения, повишаване на чувствителността и нетърпимостта към прояви на дискриминация чрез всички форми, вкл. и спорт.

На територията на общината функционира *една яслена група* в ДГ „Слънце“ гр. Вършец. Обхватът на деца в детски ясли в общината за 2020/2021 година е 10,8 на 100.

Таблица 17. Детски ясли, места и деца в тях и обхват на детските ясли в община Вършец в периода 2014-2020 г.

Показател	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Детски ясли - общо	1	1	1	1	1	1	1
Места в детски ясли	16	16	16	20	18	18	18
Деца - общо	18	16	17	20	29	14	18
Момчета	13	9	5	9	11	5	8
Момичета	5	7	12	11	18	9	10

Обхват на децата в детските ясли³	7,1%	6,6%	6,9%	9,6%	14,3%	8,3%	10,8%
---	------	------	------	------	-------	------	-------

Източник: Национален статистически институт

Здравеопазване

Извънболничната медицинска помощ на населението в община Вършец се осъществява от МЦ – Вършец и 3 здравни служби в с. Долно Озирово, с. Горно Озирово и с. Черкаски. Лечебната дейност за болнична помощ се осъществява от СБР „Свети Мина“ - рехабилитационна болница за лечение на заболявания на централна и периферна нервни системи и опорно-двигателния апарат. В лечебното заведение легловата база е с 120 болнични легла.

Денталните кабинети на територията на общината към 2020 г. са 3, като към 2016 г. са били 5 броя. Което означава спад с 40%

Към 2020 г. на територията на общината има 1 (една) аптека, която задоволява потребностите на населението. Няма денонощна аптека.

Таблица 18. Показатели на здравната инфраструктура в периода 2016-2020 г.

Показател	2016	2017	2018	2019	2020
Лечебни заведения за болнична помощ-брой	1	1	1	1	1
Лечебни заведения за извънболнична помощ-брой	1	1	1	1	1
Легла в лечебните заведения за болнична помощ	120	120	120	120	120
Лекари – брой	11	11	13	12	12
Лекари по дентална медицина - брой	5	5	5	4	3
Медицински специалисти по здравни грижи - брой	36	40	41	40	34
Население на един лекар – брой	681	661	541	575	565

³ Показателят се изчислява като отношение на децата до 3-годишна възраст, посещаващи самостоятелни детски ясли или яслени групи, на 100 деца от населението в тази възрастова група

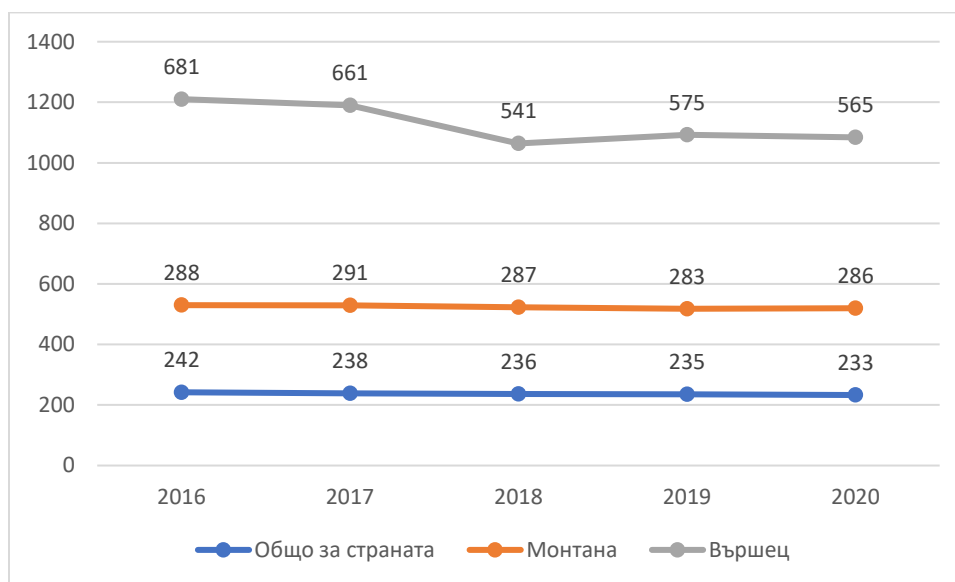
Население на един лекар по дентална медицина - брой	1497	1454	1407	1725	2261
---	------	------	------	------	------

Източник: Национален статистически институт

В периода 2016-2020 г. броят на лекарите в община Вършец се е увеличил с 1 брой и през 2020 г. в общината практикуват 12 лекари. Броят на лекарите по дентална медицина намалява с 2 (3 лекари по дентална медицина към 31.12.2020 г.)

На 1 лекар в общината се падат 565 жители през 2020 г. (намаление с 116 в сравнение с 2016 г.) при средно за област Монтана – 286 души и за страната – 235 души.

Фигура 22. Население на 1 лекар в община Вършец, област Монтана и средно за страната в периода 2016-2020 г. (брой)

Източник: Национален статистически институт

Поради намаление на броя на стоматолозите населението на 1 лекар по дентална медицина се увеличава от 1 497 души през 2016 г. до 2 261 души през 2020 г. За сравнение, в област Монтана на 1 стоматолог се падат 1 567 жители, а в страната – 946 души.

Структурата на заболяемостта на местното население е в посока завишаване на социално-значимите болести, като с най-висок процент са болестите на органите на кръвообращението, следвани от новообразувания, болести на ендокринните жлези и болести на дихателната система.

Социални услуги

В община Вършец социалната дейност е развита на основата на потребностите от социални услуги в сътрудничество със заинтересованите страни (граждани, групи, организации, сдружения и др.).

Тя обхваща общности в неравностойно положение и различни възрастови групи на територията на общ. Вършец.

На територията на общината е Дирекция „Социално подпомагане“ гр. Берковица с изнесено работно място гр. Вършец. Сградата е собственост на община Вършец. Ползвани стаи от ДСП гр. Берковица са 4 бр. Брой на обхванати лица, в т.ч. подомно и в съществуващите специализирани обекти: подомно подкрепяне няма.

Специализирана институция за социални услуги в община Вършец е: Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с физически увреждания с капацитет 10 потребители.

Социални услуги в общността (обичайна среда) в община Вършец (2020 г.) са: Център за обществена подкрепа, кв. Раковица с адрес: гр. Вършец, Поликлиника, ет.3, предоставен за ползване с Решение на ОБС – Вършец.

На територията на общината функционират социалните услуги – „Домашен социален патронаж“ и „Обществена трапезария“, както и клубовете на пенсионера.

Основни изводи:

- ✓ Общината е ангажирана разкриване на социални услуги в общността и търси възможности, чрез проекти и програми за развитието им;
- ✓ Общината е мотивирана и да решава на социалните проблеми на населението, осигурявайки най-добрите условия за целта;
- ✓ Общината участва активно във всички проекти насочени към подкрепата на уязвимите групи хора, вкл. и по отношение на изграждане на капацитет - знания и формиране на трайни умения за интегрирането на уязвимите групи и възрастните хора в обществото.

Социалните услуги, предоставяни в общността, както и социалните услуги от резидентен тип в община Вършец са представени в следващата таблица:

Таблица 19. Социални услуги в община Вършец

ВИД УСЛУГА	ДЕЙНОСТ	ФИНАНСИРАНЕ		ИЗПЪЛНИТЕЛ	КРАТКА ИНФОРМАЦИЯ ЗА СОЦИАЛНАТА УСЛУГА	ЦЕЛЕВА ГРУПА
		заложено	изпълнено			
Социални услуги „Грижа за децата“						
Механизъм лична помощ	Осигуряване на мрежа от услуги в домашна среда съобразявайки се с индивидуалните нужди и потребности.	25 000,00 лв.	25 000,00 лв.	Община Вършец	Подобряване на качеството на живот и възможностите за социално включване на хората с увреждания от община Вършец, чрез осигуряване на мрежа от услуги в домашна среда съобразявайки се с техните нужди и потребности.	Деца с 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайна намалена работоспособност без определена чужда помощ.
Социални услуги „Грижа за възрастни от уязвими групи“						
Патронажна грижа- Компонент 3	Предоставяне на грижа и подкрепа за хора в напреднала възраст в	76 854,00 лв.	76 854,00 лв.	Община Вършец	Предоставяне на грижа и подкрепа за хора в напреднала възраст в тяхната домашна среда.	Хора над 65 г. с ограничения или в невъзможност за самообслужване.

и Патронажна грижа Компонент 4	тяхната домашна среда.	32 963,60 лв.	32 961,60 лв.			
Механизъм лична помощ	Осигуряване на мрежа от услуги в домашна среда.	700 120,65 лв.	700 120,65 лв.	Община Вършец	Подобряване на качеството на живот и възможностите за социално включване на хората с увреждания от община Вършец, чрез осигуряване на мрежа от услуги в домашна среда съобразявайки се с техните нужди и потребности.	Човек с трайно увреждане с установен вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност с определена чужда помощ.
Социални услуги „Грижа за старите хора“						
ЦНСТ	Подобряване на качеството на живот и възможностите за социално включване на хората с физически увреждания, в среда, близка до домашната.	193 117,00 лв.	193 117,00 лв.	Община Вършец Държавно-делегирана дейност.	Подобряване на качеството на живот и възможностите за социално включване на хората с физически увреждания, в среда, близка до домашната.	Пълнолетни лица, с физически увреждания.

Социални услуги „Грижа за възрастни от уязвими групи“ и „Грижа за старите хора“						
Грижа в домашна среда	Подкрепа и помощ от асистент за подпомагане в ежедневието	50 787,96 лв.	50 787,96 лв.	Община Вършец	Подкрепа и помощ от асистент за подпомагане в ежедневието	Подкрепа и помощ от асистент за подпомагане в ежедневието
Асистентска подкрепа	Подкрепа и помощ от асистент за подпомагане в ежедневието.	111 580,00 лв.	111 580,00 лв.	Община Вършец	Подкрепа и помощ от асистент за подпомагане в ежедневието	Лица в нетрудоспособна възраст, в невъзможност за самообслужване, което няма определена по съответния ред степен на намалена работоспособност.

Източник: Община Вършец

Услуги в общността в деинституционализирани обекти се оказват на 118 жители на община Вършец (Център за социална рехабилитация и интеграция за деца и възрастни хора с увреждания, Център за обществена подкрепа, Приемна грижа, Личен асистент, Домашен помощник). От социални услуги от резидентен тип (Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания) се възползват 14 души от населението на общината. В домашния социален патронаж са включени 130 от местните жители.

Таблица 20. Инфраструктура на социалните дейности към 31.12.2020 г.

Вид на обекта	Капацитет (Бр. места)	Брой настанени/ползващи я лица
1. Специализирани институции		
1.1. Няма на територията на общината		
2. Услуги в общността (деинституционализирани обекти)		
2.1. Център за социална рехабилитация и интеграция за деца и възрастни хора с увреждания	0	
2.2. Център за обществена подкрепа	0	
2.3. Приемна грижа	0	
2.4. Личен асистент	92	92
2.5. Домашен помощник	26	26
3. Социални услуги от резидентен тип		
3.1. Център за настаняване от семеен тип (деца без увреждания)	15	14
4. Други социални услуги		
4.1. Домашен социален патронаж	130	130

Източник: Община Вършец

Броят на лицата с увреждания на територията на община Вършец леко нараства, което поставя под натиск социалната система на общината. Към 31.12.2020 г. лицата с увреждания са 300 души, което е нарастване с 9,1% спрямо 2015 г.

Местното население, което получава социални помощи през 2020 г. е 904 души. В периода 2016-2020 г. броят на жителите на общината, получаващи социални помощи, се движи в близки граници (около 890-904 души). Най-висок е броят на населението на социални помощи през 2020 г.

Таблица 21. Лица с увреждания и лица, получаващи социална помощ в периода 2014-2020 г. (брой)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Лица с увреждания	280	275	300	295	300	300	300
Лица, получаващи социална помощ	-	-	-	-	890	878	904

Източник: Дирекция Социално подпомагане – град Вършец

Застаряването на нацията и непрекъснато увеличаващия брой самотни възрастни хора, особено в селата поражда необходимостта от търсене на възможности и перспективи за разширяване обема и обхвата на социалните услуги, за тяхното предоставяне в населените места на цялата община.

Културно-историческо наследство

Националната концепция за пространствено развитие на България за периода 2013-2025 г. има фокус върху природните и културните ресурси и индивидуалните преимущества на градовете, селата и териториите, на основата на материалните и нематериални ценности и връзки, които да бъдат водещи в политиките за устройство на територията и регионално развитие. Изтъква се също: „промененото отношение към културните ценности и разширяване на пространствения обхват на културното наследство – от единичната ценност до ансамбъла с неговото обкръжение и цялостната градска или природна среда, в която е ситуирана, от интериора на сградата и нейната конструкция до характерния пейзаж, от културните коридори/маршрути до подводните културни ценности.“

НКПР относно туризма предвижда и Клъстер „Балнеология и СПА“ центрове като Кюстендил, Велинград, **Вършец**, Девин, Павел баня, гр. Баня, община Баните (област Смолян), Горна баня, Овча купел и Банкя, Нареченски бани, Бургаски, Сливенски, Старозагорски и Хасковски минерални бани за формиране на плътна мрежа от центрове с недоразвит потенциал.

Територия и историческото развитие на Община Вършец

Община Вършец се намира в ниско планинска и хълмиста територия, която попада в пределите на Западна Стара планина и Западния Предбалкан, градът Вършец е в подножието на връх „Тодорини кукли“. Умереният климат е в комбинация с чист влажен въздух. Много от селищата са част от климатичен курорт, известен с топлата си минерална вода и мек планински климат, създаващ благоприятни условия за провеждането на ефективно балнео-климатолечение и профилактика. Минералните извори на Вършец и Спанчевци са били използвани още по римско време – открити са останки от римски крепости, римски монети и малки керамични плочки.

Селищата в Общината са: Вършец, Горна Бела речка, Горно Озирово, Долна Бела речка, Долно Озирово, Драганица, Клисурски манастир (Указ № 691/обн. 15.12.1922 г. за отделно населено място), Спанчевци, Стояново и Черкаски.

Град Вършец е известен с лечебна топла минерална вода, красива природа и чист въздух. Заобиколен от просторни гори в Западна Стара планина, градът е предпочитано място за лечение, отдих и почивка. Документ от римските хроники доказва, че градът съществува от VI век. Първоначално името на града е било Медека, което означава лечебен и е уникално в Римската империя. Минералните извори на селището са се използвали още през римската епоха, а от около 150 години тук се лекуват заболявания на сърцето, на опорно-двигателния апарат и на нервната система. Първата баня в селището, построена през 1910 г., а през 1930 г. е вдигната втора, по-голяма. Минералните води бликат от няколко извора с температура от 37° С. Водата им е бистра, безцветна, алкална, слабо минерализирана, с ниска водна твърдост и с приятни питейно-вкусови качества. Съдържа алуминий, желязо, барий, литий, фосфат, манган и др. Прилага се и до днес за лечение на сърдечно-съдови заболявания, болести на централната нервна система, двигателно-опорния апарат и др.

Историческият музей в град Вършец е разположен в сграда със забележителна архитектура. Постройката е от първата половина на XX век, тогава тя е била частен дом. Историческият музей е създаден през 1999 г. Експонатите му са в няколко раздела „Античен“, „Археологически находки и монетна колекция“, „Етнография“ и „Балнеология“. В раздел „Античен“ са представени находки от тракийската и римската епоха, показани са и вещи от бита и облекла, характерни за региона. В секцията „Балнеология“ е отразена историята на града като балнеолечебен център, представена чрез изчерпателен документални текстови и фото-материали. „В музея се намира етнографска сбирка и скулптурна композиция – трибали-стрелци с лъкове и стрели, показан е и водопровод с тръби от IV век. Местното население в древността е било от тракийското племе трибали. Говори се, че в тези минерални води са потапяли тялото си трибали, серди, мизи, кумани, печенег. Има експонати от Античността, намира се оловна тръба с надпис: „Император Цезар Нерва

Траяна Август, владетел на германи и даки“, както и елементи от колесниците и щитовете на траките. Има документи, които говорят за канализации в селото още от римско време. В музея са изложени маски на богини, които пазят свещената минерална вода. Намират се и малки шестоъгълни плочки, с които са били покрити римските терми, монети с изображения на змии и храмове – римляните са ги хвърляли за здраве. Върху монетите е изобразен бог Асклепий.“

Художествената галерия във Вършец разполага с 664 платна и 27 скулптури от дърво, глина и гипс. Фондът на галерията се набира от дарения от проведени пленери по изкуствата по време на традиционния „Празник на курорта, минералната вода и Балкана“.

Оброкът "Св. Георги" се намира на около на 800 метра от центъра на квартал "Заножене" на град Вършец. Разположен е до асфалтов път за местността "Зелени дел". Оброчният камък е с квадратна форма, на която е изобразен кръст. Пред него има два реда от големи продълговати камъни, на които в миналото са се слагали храни за обредите. Отляво на тях се намират в лек полукръг големи камъни на които са сядали възрастните хора от родовете.

По данни на Общината съществуват следните активности:

- ✓ Трансгранично сътрудничество с Румъния – Вършец и Крайова стартират съвместен проект, в рамките на който ще бъде изграден „Палеопарк и информационен център с експозиционна площ“
- ✓ Отчита се повишен туристически интерес към Вършец. През 2020 г. над 40 000 души от страната и чужбина са се насладили на чистия въздух, минералната вода и атракциите в курортния град.
- ✓ През 2018 г. са картографирани три еко-пътеки: Вършец– Спанчевци– Клисурски манастир, Вършец – квартал "Заножене" – връх "Тодорини кукли" и Вършец – хижа "Бялата вода".

НКЦ на територията на общината

С. Горна бела река

В селото няма регистрирани културни ценности, притежава обаче характерна съхранена природа и няколко интересни къщи.

Има фестивал на спомените „Козе мляко“ (Местни деликатеси – козя извара, козе сирене, мляко, кашкавал) се организира от Фондация за нова култура – всяка година около 24 май.

С. Горно Озирово, съществува от XVI в.

В селата Горно и Долно Озирова намират убежище българските боляри по време на турското нашествие. В землището е открито накитно сребърно съкровище от огърлица, два чифта обеци, пет гривни и 44 части на колан, което датира от XVI в. Някои археолози смятат, че откритото през 1922 г. съкровище е било собственост на български болярин, легендарния Кръм, владетел на крепостта, намираща се между селата Долно Озирова и Стояново (Александров 1999).

Иван Филипов Комитата и Коста Аврамов са участвали в четата на Ильо Войвода.

В района на селото има следи от стари поселища в местностите Калището, Голяк и Рангел. В римско време на върха на скалите се е издигала каменна кула наблюдателница, римски път, римски водопровод от глинени тръби.

На около 6 км североизточно от селото, в подножието на рида Котля (Кòтля в северозападната част на Стрешерския дял; скала, която задържа вода, разположена на 3 км североизточно от Горно Озирова и на 2 км североизточно от Долно Озирова; дълбока скалиста падина) се намира едно от най-големите находища на долноюрски вкаменелости във Врачанска планина. Средновековна крепост се намира в м."Котля-Градище", 10 км източно под връх Стрешер има останки от средновековен манастир и километри римски водопровод от глинени тръби. В района на селото има над петдесет пещери. Втората най-дълбока пещера в България се намира именно тук. Дълбока е 356 метра, по-трудна за покоряване от първенеца, протежението на пещерата е съпроводено от множество трудности: прагове и отвеси. В близост е до популярната Леденика, в карстовия район на Врачанския Балкан. Туристически маршрут с Горно Озирова – пещерата Леденика (с време за преминаване – 5 ч.).

С. Долна Бела речка

Заселено е от жители на Горна Бела речка. Жителите са се занимавали с дървообработване и скотовъдство.

В края на XVII в. тук е построен параклис, а през 1934 г. - храм „Св. Димитър”. В него са открити стари книги с приписки от 1855, 1865, 1868 и 1869 г. Част от прилежащата ѝ територия попада в защитена територия Врачански Балкан на „Натура 2000“.

В района има туристически маршрути, пещери – естествени и от разработвани в миналото мини. От склоновете на връх Добралин над с. Долна Бела речка се вижда река Дунав. Част от прилежащия район попада в защитена територия Врачански Балкан на „Натура 2000“.

С. Долно Озирова

Разположено е в полите на Врачанска планина. Край селото в местност „Дрънката“ се намира палеонтологично находище на фосилна фауна и флора със световна известност. Възрастта на съдържащите се в него фосили е от среден вилафранк (ранен плейстоцен) отпреди около 2,23 млн. г. Проучвания на палеобиолози от БАН (проф. д.б.н. Златозар Боев, проф. д-р Николай Спасов, доц. д-р Васил Попов, проф. д.б.н. Емануил Паламарев) доказват: „... наличието на 5 вида фосилни растения, 2 вида сухоземни охлюви и над 140 вида гръбначни животни. С уникалното си богатство на фосилната фауна и флора находището се нарежда на първо място сред всички известни в Европа от късния плиоцен. Огромното мнозинство от находките от птици (85 % - 1138 костни останки) принадлежи на един нов за световната наука род и вид птица – балканската шовирерия (*Chauvireria balcanica*). “ През 2009 г. е разработен и входиран проект „Изграждане на палеонтологичен музей и палеопарк в град Вършец“ за развитие на малките общини.“ Имало е и Програма за трансгранично сътрудничество по ИПП България-Сърбия от 2013 г. с участници Вършец и Сокобана, Сърбия.

В м. Черковището е открито гърне с римски републикански сребърни денари.

На 2 км северозападно от село Долно Озирово и на 2 км югоизточно от с. Стояново, на височината Креща е разположена античната крепост Градище и античен водопровод, м."Градище", 1 км северно от Долно Озирово. Римските завоеватели изградили каменни зидове, споени с хоросан. Крепостта е пазела долината на р. Огоста от североизток, за да бъде осигурен металодобивът. Обитавана е до Късната античност и Ранното средновековие.

С. Драганица

Създадено е през XV век от Драган, който пристига със семейството си и се заселва в местност малко над сегашното село „Селището“. Войници на Цар Иван-Шишман след една от последните битки с Османските завоеватели се заселват в планината. Годици по късно слизат и основават село Драганица. В Османските регистри през 1483 г. се споменава село с името Драганче. Първите официални данни за съществуването на Драганица са от 1530 г. вписано в Османските данъчни регистри.

По време на своята трета национална обиколка на страната на 30 август 1872 г. Васил Вършец, придружаван от врачанина Мито Анков посещава Берковско. Твърди се, че Васил Вършец е провел събрание в село Драганица в къщата на Дамян Спасов – Комитата.

Било е голямо село, заради добива от мини за антрацит и мед. Галериите сега са изоставени и опасни.

Средновековната църква „Св. Петка-Параскева“ се намира в най-високата част на село Драганица, до селските гробища. Предполага се, че е построена около 1660/1665 г. Иконите

на "Св. Петка-Параскева" са правени през 1869 г. Църквата е еднокорабна, едноапсидна постройка с притвор, пристроен в по-късен етап. Покривът е двускатен, дървен, а над откритата нартика от запад има малка камбанария. Стенописи отвътре няма, само из под варовата боя има отделни фрагменти, но те са рисувани сравнително късно и нямат особена художествена стойност.

Най-впечатляващ в храма е иконостасът, изработен през 1869 г., с неговите добре изографисани икони, които монахините от Клисурския манастир са реставрирали заедно с иконостаса през 2017 г. Ранносредновековна крепост се намира м."Латинско кале", над селото. В центъра на селото има паметник на загиналите в Балканските войни 1912–1913 г., Първата световна война 1914–1918 г. открит тържествено на 19 май 1934 г. и паметна плоча на загиналите във Втората световна война 1939–1945 г.

С. Спанчевци

Селото е известно с наличието на минерална вода. Известен е побитият кръст в лозята на с. Спанчевци. На Илинден там се е правел курбан за дъжд в сушава година. До селото, при местност Калето се намират археологически останки от римска крепост. В близост до село Спанчевци, по пътя за Берковица се намира и Клисурският манастир, който е извън границите на общинната, но административно се числи към община Вършец.

С. Стояново

Наименования: до 1934 г. – Сердар чифлък, до 1951 г. – Сердари Стоян Лилково. Според местни предания носи името си от подвизавалия се из този край през XVIII век Стоян войвода. Построяването на железния мост в местността Сопово на река Ботуня край Стояново има интересна история. Той е наречен през XIXв. „Чудото на Северозападна България“. Цар Фердинанд, след като затъва с каляската си в реката, за пореден път останала без дървен мост, ангажира инженери от италианска фирма за построяването на Железния мост. През 90-те години на XXв. Италианската фирма, построила моста, изпраща известие в Общината, че 100-годишната гаранция за неговата здравина изтича, след което мостът е ремонтиран и подсилен.

Привлекателна е и околността около р. Ботуня при с. Стояново. Има много предания. Някои от тях обясняват, че дълбоките дупки в Сопово са били използвани за леговища на самодивите, където те, също като мечките, спели зимен сън. Мястото е добро за туризъм и отдих.

с. Черкаски, кръстено през 1934 г. на княз Владимир Черкаски – руски юрист, славянофил и държавник. Оглавява Временното Руско управление в България по време на Руско-

турската война. Умира в Сан Стефано в деня на подписването на Руско-турския мирен договор 19 февруари/3 март 1878 г.

Православен храм "Успение Богородично", с.Черкаски, община Вършец е най-старата църква по поречието на река Шугавица. Строежът ѝ започва още преди Освобождението – през 1865 г., впоследствие е събаряна и отново е възстановявана. Окончателно е довършена и отваря врати след Освобождението на България от турско робство. Храмът е основно обновен през 1974 г. През 1977 г. художникът Ангел Радушев зографисва иконостаса на църквата в с. Черкаски. Антична крепост се намира в местност "Калето", при р.Шугавица, на 1 км югозападно.

Община Вършец има няколко забележителни теми в разнообразието на недвижимото културно наследство. Това са: Балнеология, Палеонтология, Архитектурно-строителни ценности, Паркове и градини.

✓ *Палеонтология*

На територията на община Вършец през 90-те години на XX в. местният художник Мариан Марков открива Късно-плиоценското находище на фосилна фауна и флора в местността „Дрънката“ до с. Долно Озирово при река Ботуня. Палеонаходките добиват световна известност в научните среди, като „находище Вършец“. Палеопарк Вършец, който е изграден по проект ROBG-471 „Нови дестинации в трансграничния туризъм“, съфинансиран от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие в рамките на Програмата Interreg V-A Румъния-България, е нов уникален атракцион. Палеопаркът ще бъде разположен върху 10 дка площ и ще пресъздава природната обстановка край Вършец и на Балканите преди около 2.5 млн. години, от времето на намерената фосилна фауна и ще представя по-атрактивните видове гръбначни животни от това време, известни от находището.

✓ *Балнеология*

Балнеологията е основна характеристика за гр. Вършец и село Спанчевци. Наличието на минералните извори е едно от най-големите предимства, което обуславя привлекателността на цялата община. Самото възникване на Вършец – градът на здравето, се дължи на минералната вода и мекия климат. През 1910 г. е построена първата държавна минерална, а през 1930 г. е издигната т.н. наречената Нова баня. Построени са вили и хотели, наредени от двете страни на Алеята на чинарите. Към балнеоложкия комплекс през 1020–1924 г. се прибавя и казиното (Царското казино).

✓ *Архитектурно-строителни ценности*

През 30-те години на XX в. Вършец е особено популярен курорт сред елита на България. На територията на общината се намира Царското казино, старата и новата баня, военният санаториум. Също така имат добре съхранени и поддържани сградни структури, като някои от храмовете притежават ценни икони и стенописи.

✓ *Паркове и градини*

В града се намира вторият по големина в България изкуствено създаден лесопарк след Борисовата градина в София. В центъра на парка се намира местността Иванчова поляна.

Основни изводи:

- ✓ На територията на община Вършец са съсредоточени разнообразни културни ценности, които в съчетание с изключителни природни дадености;
- ✓ Наличието на културно-историческо наследство е основата на вече формираната туристическа зона около гр. Вършец, р. Ботуня и с. Спанчевци;
- ✓ Налице е териториална обвързаност за развитие на туризма.

Нематериално наследство в община Вършец:

Всички населени места на общината имат в културния си календар събития, свързани с традиции и местни обичаи. Община Вършец поддържа един от богатите културни календари в страната, ориентиран към всички възрастови групи и различните вкусове – от камерни изяви и местни културни инициативи до мащабни няколкодневни фестивали. Културният календар е обезпечен информационно и е обвързан с нуждите на културния и събитиен туризъм. Независимо от ограничения финансов ресурс за неговото поддържане, няма отстъпление от качеството на културния продукт, което е традиционно високо. Обликът на културния живот в община Вършец се определя от културно-историческото наследство; наличието на професионални културни институти; читалища, както и от активната дейност на сдружения с идеална цел.

Специфични за общината културни събития и празници с национално, регионално и местно значение:

- ✓ Празник на гр. Вършец е съборът на 6 май – Гергьовден;
- ✓ Национален преглед на Ученическите духови оркестри и мажоретни състави – Вършец;
- ✓ Международен фолклорен фестивал "Пъстра огърлица";
- ✓ Празник на курорта, минералната вода и Балкана – изложби на занаяти, културни и спортни събития, Вършец през август;

- ✓ В местността „Зелени дел“ над квартал Заножене се организира ежегоден фолклорно-певчески събор – през м. август;
- ✓ GOATMILK Козе мляко – фестивал на спомените – провежда се всяка година около 24 май, организира се от Фондация за нова култура – с. Горна Бела речка;
- ✓ С. Горно Озирово - ежегодно на 29 август се провежда събор, а „Стрешер фест“ – фестивал на местната храна, песни и танци – 13 август;
- ✓ За с. Драганица най-важното и традиционно чествано се във времето събитие е „Общоселският събор“ на християнския празник „Петков ден“;
- ✓ На 21 септември се провежда съборът на с. Спанчевци.
- ✓ В с. Черкаски се организира фолкорен празник – участват фолкорни състави от региона. Провежда се ежегодно в последната събота от август.

Идентифицирани са 58 НКЦ. От тях 7 са обосновано предложени за сваляне от Списъка на недвижимите културни ценности /НКЦ/ /паметници на културата/ на територията на Община Вършец, Област Монтана, съгласно Закона за културното наследство /ЗКН/.

Представени са различни форми на КИН:

- ✓ **Недвижимо Материално Наследство** – единични обекти и комплекси, с периодизация от края на XIX и началото на XXв., носители на потенциал като сграден фонд, урбанистична структура, традиционен тип обитаване; както и обекти от Античност и Средновековие – носители на потенциал за развитие на форми на туризъм и рекреация;
- ✓ **Нематериално Наследство** – съхранени традиции, обичаи, местни занаяти и производства, характерен бит, религиозни и фолклорни фестивали и др., допълващи характерната материална среда;
- ✓ **Недвижимо Материално Наследство** – мемориални обекти, места на паметта и Движимо Материално Наследство в музеи – носители на историческа памет, родова и местна идентичност;
- ✓ **Нематериално Наследство** – спомени, легенди, местен фолклор, съхраняване, поддържане;
- ✓ **Природно Наследство** – природна среда, съотнесима към конкретни етапи на историческото развитие на територията, характерен ландшафт, сакрализирани пространства; Минералната вода е пряко обвързана с материалното културно наследство като историческа убаннизираща предпоставка; Природното наследство в територията е интегрирано с недвижимо културно наследство и природни образувания с палеоисторически находки.

Природни атракции и забележителности, културни и исторически забележителности

Таблица 22. Исторически и природни забележителности в община Вършец по населени места

Населено място	Забележителности
гр. Вършец	1. Алеята с чинарите е пешеходна зона, дълга около 2 км. 2. Иванчова поляна – се намира на най – високото място в Боровия парк. 3. Боров парк - Вторият по големина парк в страната (800 дка.) с борови насаждения и живописна декоративна растителност. 4. Слънчева градина – намира се в центъра на град Вършец изградена 1934 г. Името на градината идва от нейните алеи, изградени във формата на лъчи от специален камък, който отразява слънчевата светлина. 5. Старата минерална баня във Вършец - първата държавна минерална баня в България. Тя отваря врати през 1910 г. и е изградена по подобие на баните в Баден – Баден и другите западноевропейски курорти по това време. 6. Новата минерална баня построена 1930 г. 7. Банското казино се намира в центъра на град Вършец и е част от Архитектурен ансамбъл Баните - парк "Слънчева градина". Построено е през 1924 г и е първото в България. 8. Местност Водопада - това е двустепенна водна каскада по течението на р. Орлощица. 9. Стара минерална чешма - изградена през 1934 г, когато градът добива истински курортен облик. 10. Нова минерална чешма - изградена през 2002 г. в централната градска част. 11. Райски кът - Прекрасно място за пикник и отдих. КУЛТУРНО - ИСТОРИЧЕСКИ И ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТИ: 1. Храм "Св. Георги" - гр. Вършец. Храмът представлява кръстокуполна базилика. 2. Общински музей - гр. Вършец, ул."Република" Музеят е основан през 1999 г. Сградата, в която се помещава музеят е построена през 30-те години, като частен дом с уникална архитектура. 3. Художествена галерия - гр. Вършец, ул."Република" № 73,. Разполага с 664 платна и 27 скулптури от дърво, глина и гипс. 4. Народно читалище “Христо Ботев 1900 – гр. Вършец“

	Културно обогатяване, съхраняване на традициите и обичаите на Северозапада, концертна дейност. Към читалището действат многобройни художествени колективи с ярко присъствие в местния културен живот 5. Храм, кв. Заножене - построен е през 1872 г. Изографисан е от Петър Самоковец през 1873 г. Първоначалното му име е било “Св. Никола“, а през 1929 г. е преименуван на “Св. Възнесение”. 6. Народно читалище “Пробуда 1934 Заножене” – кв. Заножене Читалището отваря врати през 1934 година.
с. Горна Бела речка	Народно читалище “Изгрев 2019”. Към читалището действат художествени колективи с ярко присъствие в местния културен живот:
с. Горно Озирово	Народно читалище “Просвета 1922”. Към читалището действат художествени колективи с ярко присъствие в местния културен живот.
с. Долна Бела речка	Храм „Св. Вмчк.Димитър Солонски“ - основан 1863 г.
с. Долно Озирово	Народно читалище “Просвета 1946”. Към читалището действат художествени колективи с ярко присъствие в местния културен живот. Храм „Св. Илия“- изграден 2013 г. от инициативен местен комитет и местни ентусиасти.
с. Драганица	Народно читалище “Васил Вършец 2015”. Към читалището действат художествени колективи с ярко присъствие в местния културен живот: Храм“Св. Петка“- построен е около 1660 г. Най- старият храм в Община Вършец
ман. Клисурски манастир	Клисурски манастир “Св. св. Кирил и Методий”. Основан през първата половина на XIII век. Манастирът е четвърти по големина у нас. Ореховият резбован иконостас от 1891г. е дело на майстори от Дебърската дърворезбарска школа и е обявен за паметник на културата.
с. Спанчевци	Храм „Архангел Михаил“, с. Спанчевци На това място е имало храмове, които многократно са били събаряни или изгаряни. Сегашната църква е издигната през последните години с дарения от местното население. Народно читалище “Просвета 1935”. Към читалището действат художествени колективи с ярко присъствие в местния културен живот.

с. Черкаски	Народно читалище “Просвета 2005”. Към читалището действат многобройни художествени колективи с ярко присъствие в местния културен живот:
-------------	---

Източник: Община Вършец

Спорт

Природо-географските условия и съществуващата материална база са добра предпоставка за развитие на спортно-туристическа дейност, спортен лов и риболов. Осигурява се достъп до спортните обекти на всички жители на общината.

В общината е изградена добра спортно-материална база, позволяваща развитието на различни видове спорт. На територията на гр. Вършец са разположени: многофункционална спортна зала, спортни игрища за баскетбол, волейбол, тенис, и футбол на малки врати, футболен стадион, зимна пързалка и фитнес площадки на открито.

Таблица 23. Спортни обекти, вкл. в училища, капацитет и състояние

Вид на обекта (стадион, спортна площадка и др.)	Населено място	Капацитет (площ, бр. места)	Физическо състояние (отлично, добро, лошо, незадоволително)
Градски стадион	гр. Вършец	18 870 кв.м	добро
Многофункционална спортна зала - Вършец	гр. Вършец	700 места 3200 кв.м.	отлично
Спортни игрища за волейбол и баскетбол в паркова зона Вършец	гр. Вършец	Баскетболно игрище с площ от 405,30 кв. м. и волейболно игрище с площ от 352,10 кв. м. Трибуни – 144 места	отлично
Спортно игрище за футбол на малки вратички	гр. Вършец	800 кв. м	добро
Спортни площадки - СУ „Иван Вазов“	гр. Вършец	2400 кв.м	добро

Фитнес център на закрито	гр. Вършец		добро
Фитнес площадки на открито	гр. Вършец	30 кв. м	отлично
Стадион	с. Драганица	10 740 кв. м	добро
Стадион	с. Долно Озирово	10 640 кв.м	лошо

Източник: Община Вършец

Спортната дейност и изградената спортна база в община Вършец се използва за дейността на създадените спортни клубове и от хора, които желят да спортуват. Като цяло преобладаващата част от спортната база е със свободен достъп, а част от нея е за професионално ползване. Физическото състояние на базата е добро с изкл. на стадиона в с. Долно Озирово, който са в лошо състояние.

Таблица 24. Брой регистрирани спортни клубове на територията на община Вършец по вид спорт и местоположение

Спортен клуб	Населено място	Вид спорт	Системно занимаващи се
Футболен Клуб „Вършец 2012“	гр. Вършец	футбол	15
Футболен Клуб „Озирово“	с. Горно Озирово	футбол	12
Обединен спортен клуб “Вършец“	гр. Вършец	волейбол	20
Спортен клуб по ориентиране “Незабравка 2004“	гр. Вършец	ориентиране	10
"Клуб по конен спорт Вършец 2014"	Гр. Вършец	Конен спорт	10

Източник: Община Вършец

Спортните дейности в община Вършец се развиват в няколко направления:

- ✓ Развитие и популяризиране на физическото възпитание и спорта и осъществяване на тренировъчна и спортно-състезателна дейност на спортните клубове по отделните видове спорт;

- ✓ Физическо възпитание и спорт в предучилищните детски заведения, и общообразователните училища;
- ✓ Физическо възпитание и спорт за всички.

Пазар на труда и безработица

Състоянието и тенденциите в развитието на човешките ресурси в община Вършец оказват пряко влияние върху трудовия пазар. Трудово активното население във възрастовите групи между 20 и 60 години в общината постоянно намалява. Положителен факт е, че намалението на населението 0-19 г. е с по-ниски темпове, но като цяло това население е по-малобройно. Състоянието на пазара на труда е в пряка зависимост от социално-икономическото развитие на общината. В структурата на общия брой на заетите лица в отчетените нефинансови предприятия с най-голям дял са заетите в услугите, следвани от заетите в индустрията, а с най-малък дял – в селското, горското и рибното стопанство. Пандемията Ковид-19 значително влоши местния пазар на труда, тъй като една значителна част от местния бизнес се сви значително или се характеризира с кризисни моменти.

Икономически активните лица са съвкупност от заетите на 15 и повече години и регистрираните в бюрата по труда безработни лица.

Икономически активното население определя параметрите на работната сила. Данните на НСИ за 2019 г. показват, че общият брой на икономически активните лица в общината във възрастовата група над 15 г. е 2915 д. (50.1% от населението в същата възрастова група), а на икономически неактивните лица – 2907 д. (49.9%). За сравнение за област Монтана стойностите на показателя са съответно 54.7% (икономически активни лица от населението на 15 и повече години) и 45.3% (икономически неактивни лица), за СЗР – 53.4% и 46.6%, за страната – 55.2% и 44.8%.

Таблица 25. Брой заети лица по икономически дейности в периода 2015-2019 г.

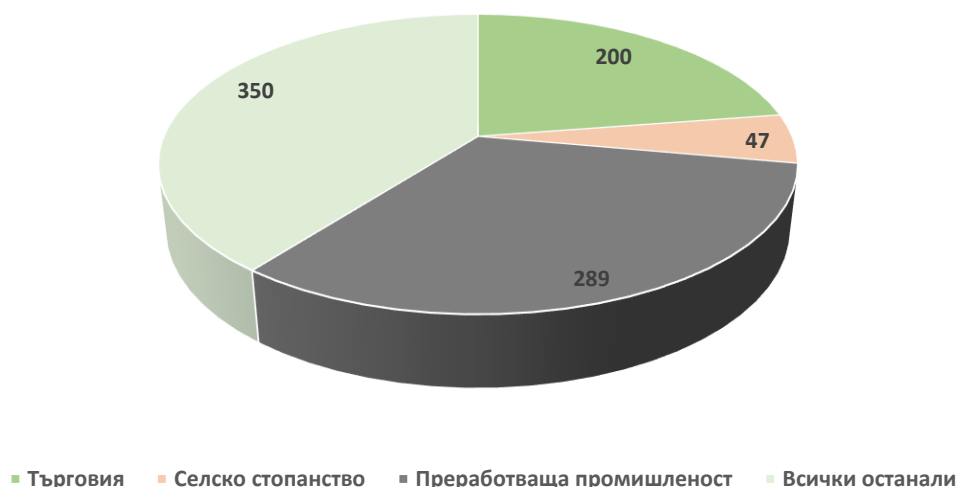
	2015	2016	2017	2018	2019
Общо	1262	1402	1435	1417	1379
Търговия	189	191	190	189	200
Селско стопанство	35	46	51	39	47
Преработваща промишленост	351	357	298	341	289

Източник: Национален статистически институт

Забележка: Заетите лица в общината включват заети лица в нефинансовите предприятия, финансов сектор, предприятия и учреждения на бюджетна издръжка.

Най-голям е броят на заетите лица в сектора на преработващата промишленост (289 души през 2019 г.), следвани от сектор търговия (200 души) и в селско стопанство (47 души).

Фигура 23. Брой заети лица по икономически дейности през 2019 г.

Източник: Национален статистически институт

Броят на **регистрираните безработни лица** в бюро по труда през 2020 г. възлиза на 509 лица и намалява с 38,8% спрямо 2015 г. (832 лица). Слабо намаление на безработицата в община Вършец се наблюдава през 2016 г. и 2017 г., и по-силно намаляване през 2018 и 2019 г. През 2020 отново е налице нарастване на безработицата – с 9,2% на годишна база – като безспорно част от причините за това е пандемията от коронавирус в света.

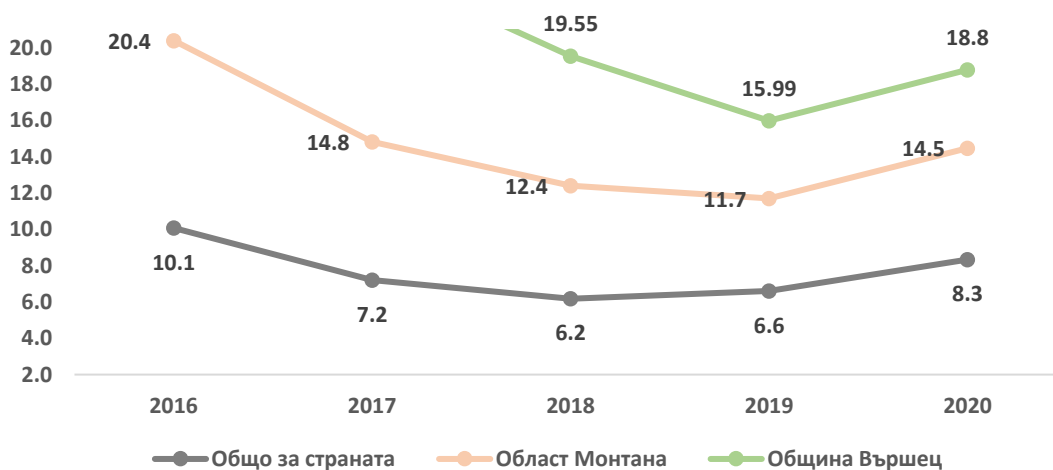
Таблица 26. Динамика на регистрираните в бюро по труда безработни лица в периода 2015-2020 г.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Брой регистрирани лица	832	797	715	570	466	509
Изменение спрямо предходната година		-4.2 %	-10.3 %	-20.3 %	-18.2 %	+ 9.2 %

Източник: Дирекция „Бюро по труда“, гр. Вършец

В синхрон с нивата на безработица в област Монтана и средно за страната, коефициентът на безработица в община Вършец в периода 2016 -2019 г. следва тенденция на намаление разглеждания период. За 2020 г. безработицата се увеличава както на общинско, така и на областно и национално ниво. Основната причина за увеличаването на безработицата е световната пандемия от COVID -19. Като цяло нивото на безработица в община Вършец е повече от 2 пъти по-високо от това на национално ниво и почти два пъти от това на областно ниво.

Фигура 24. Коефициент на безработица в община Вършец, област Монтана и средно за страната в периода 2016-2020 г.

Източник: Национален статистически институт, Дирекция „Бюро по труда“, гр. Вършец

В Дирекция „Бюро по труда“ гр. Вършец през 2020 г. са регистрирани 548 безработни лица, като 43,4% (238 броя) са регистрирани безработни с регистрация над 1 г. и 16,2% (89 броя) регистрирани безработни до 29 г. вкл.

Таблица 27. Равнище на безработица - 2016-2020 г. (средногодишно)

Териториално ниво	Икономически активни	Регистр. безработни	Регистр. безработни до 29 г. вкл		Регистр. безработни с регистрация над 1 г.		Равнище на безработица
	брой	брой	брой	%	брой	%	%
2016 г.							
Общ. Вършец	2915	834	169	20.3	511	61.3	28.61
Обл. Монтана	60045	12254	2010	16.4	6718	54.8	20.41

Северозападе н р-н	336294	61774	9914	16.0	31645	51.2	18.37
Р България	3282740	330816	51447	15.6	146778	44.4	10.08
2017 г.							
Общ. Вършец	2915	715	120	16.8	440	61.5	24.53
Обл. Монтана	60045	8925	1333	14.9	5005	56.1	14.86
Северозападе н р-н	336294	45159	6689	14.8	23075	51.1	13.43
Р България	3282740	236752	33600	14.2	87706	37.0	7.21
2018 г.							
Общ. Вършец	2915	570	100	17.5	335	58.8	19.55
Обл. Монтана	60045	7291	951	13.0	3683	50.5	12.14
Северозападе н р-н	336294	38366	5180	13.5	17612	45.9	11.41
Р България	3282740	202994	26785	13.2	65074	32.1	6.18
2019 г.							
Общ. Вършец	2915	466	86	18.5	184	39.5	15.99
Обл. Монтана	60045	7033	953	13.6	3158	44.9	11.71
Северозападе н р-н	336294	35256	4826	13.7	14380	40.8	10.48
Р България	3282740	184053	23955	13.0	48969	26.6	5.61
2020 г.							
Общ. Вършец	2915	548	89	16.2	238	43.4	18.80
Обл. Монтана	60045	8692	1293	14.9	3451	39.7	14.48
Северозападе н р-н	336294	43507	5942	13.7	14711	33.8	12.94
Р България	3282740	273367	36827	13.5	49524	18.1	8.33

Източник: Агенция по заетостта

Община Вършец е предприела активно насърчаване за обучение и преквалификация на безработните лица. Броят на регистрираните в бюрото по труда безработни лица, включени в обучения и различни мерки и програми по заетост в общината в периода 2015-2020 г. възлиза на 736 души, което съставлява 18,9% от всички регистрирани безработни лица в този период. През 2020 г. 7,3% от безработните лица са участвали в обучения и заетост съгласно Закона за насърчаване на заетостта и 3,71% са участвали в мерки по оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“.

Таблица 28. Брой безработни лица, включени в обучения, мерки и програми за заетост в периода 2015-2020 г.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Общо за период а 2015- 2020
Брой безработни лица, включени в мерки за заетост и обучение от Закона за насърчаване на заетостта	5	10	13	8	10	13	59
Брой безработни лица, включени в програми за заетост и обучение от Закона за насърчаване на заетостта	37	39	31	25	31	24	187
Брой безработни лица, наети по мерки от оперативна програма "Развитие на човешките ресурси"	117	128	93	76	41	19	474
Брой безработни лица, включени в обучения	1	1	0	0	12	2	16
Общ брой безработни лица, включени в обучения, мерки и програми за заетост	160	178	137	109	94	58	736

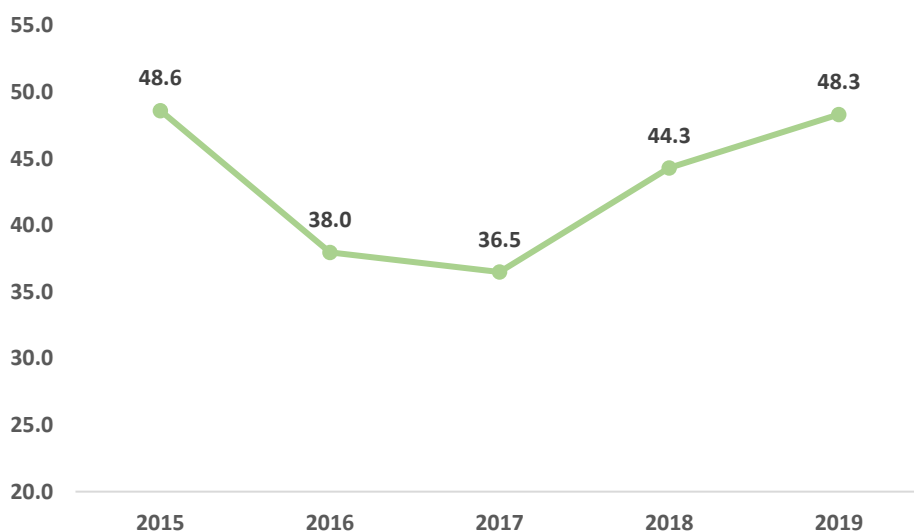
Източник: Бюро по труда, гр. Вършец

Производителността на труда в община Вършец, измерена чрез съотношението на обема на произведена продукция на 1 зает в икономиката на общината в периода 2015-2019 г. бележи

спад през 2016 и 2017 г. , и нарастване през 2018 и 2019 г. Към 31.12.2019 г. 1 зает произвежда продукция на стойност 48,3 хил. лв. годишно.

Фигура 25. Произведена продукция на 1 зает в общината в периода 2015-2019 г.

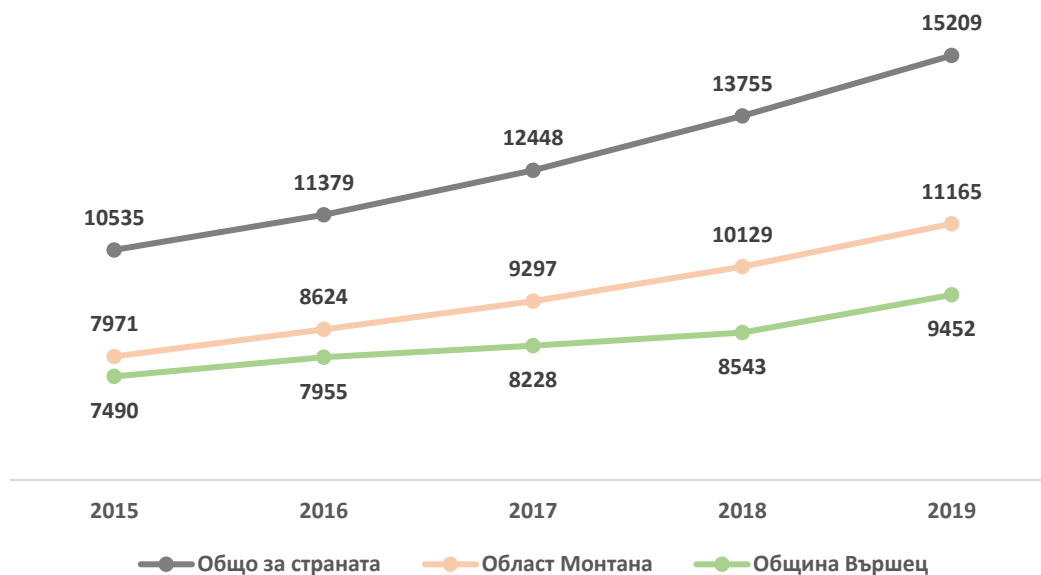
(хил. лв.)

Източник: Национален статистически институт

Намаляването на безработицата, подобрената икономическа обстановка в страната, административното повишение на възнагражденията, както и повишената производителност на труда в периода 2015-2019 г. дава възможност **доходите на населението** също да растат. За 5-годишния разглеждан период средната годишна заплата в общината се е повишила с 26,19% или с 1 962 лв. и достига 9 452 лв. през 2019 г. Нарастването е по-малко от средното за областта (с 40,01% или 3 194 лв.) и за страната (44,4% или 4 674 лв.) Освен че нараства в по-малка степен, средното възнаграждение в община Вършец като левово изражение не се доближава до средната заплата на областно ниво – 11 165 лв. и е с 60,91% по-ниска от средната за страната.

Фигура 26. Средна годишна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение в община Вършец, област Монтана и общо за страната в периода 2015-2019 г.

Източник: Национален статистически институт

Прегледът на възнагражденията по основните сектори в икономиката показва, че най-големи възнаграждения се получават в сектора на услугите. В секторите на селското стопанство и на индустрията годишните възнаграждения на работещите са на близки нива.

Проблеми:

- Застаряване на населението;
- Силно негативни стойности на естествения и механичния прираст;
- Трудности при задържане на младото и активно местно население в общината;
- Тенденция към намаляване броя на децата и учениците;
- Увеличаване дела на отпадналите от образователната система (I-VIII клас) ;
- Намаляване на хората в трудоспособна възраст;
- Трудности при осигуряване на здравна помощ и социални услуги в по-отдалечените села от общинския център;
- По-ниско ниво и по-нисък ръст на средната годишна работна заплата спрямо областта и страната;

- Разкриване на работни места основно по програми за временна заетост, като не е осигурена устойчивост във времето;

Потенциали:

- Наличие на свободни места в яслите и детските градини;
- Изграждане на училищна STEM среда, изграждане и оборудване на центрове в училищата, които да развиват иновации в областта на природните науки, дигиталните технологии, инженерното мислене и математиката;
- Увеличаваща се производителност на труда;
- Предоставят се социални услуги само в общността;
- Наличие на спортни обекти с потенциал за развитие на различни спортове;
- Наличие на природни културно-исторически дадености;
- Активна и богата мрежа от читалища в населените места.

2.4.Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

Транспортна инфраструктура

Община Вършец е разположена в югоизточната част на област Монтана, като общинският център гр. Вършец се намира на 31 км от областния център Монтана и на 90 км от столицата София. През областта преминават важни Европейски транспортни коридори, ЕТК № IV и ЕТК № VII, които осигуряват връзката на общината към останалата част на страната и Европа. Европейски транспортен коридор № IV „Дрезден– Прага – Виена – Братислава – Дьор – Будапеща – Арад – Букурещ – Констанца / Крайова – София – Солун / – Пловдив – Хасково – Истанбул”, провежда международните потоци между Румъния, България и Гърция, посредством българския участък Видин – София – Кулата, като свързва р. Дунав с Бяло море. Европейски транспортен коридор №VII е по поречието на река Дунав. От най - голямо значение за връзката на общината с останалата част на страната са преминаващите през територията на област Монтана път I-1/E79/ и път II-81. На първокласния път I-1/E79/ се извършва модернизация в участъка Видин – Ботевград, която ще доведе до превръщането му в скоростен път – бърза и удобна връзка от „Дунав мост 2” с автомагистралите „Хемус”, „Тракия” и „Струма”. Второкласният път II-81 – Лом – Монтана – Берковица – София е алтернативна връзка на ЕТК №IV през прохода „Петрохан”. В общината е развит само пътният транспорт, като връзка с железопътната мрежа на страната се осъществява чрез VII

Главна ж. п. линия София/Мездра – Монтана – Видин и ж. п. клон Бойчиновци – Монтана – Берковица.

Пътна инфраструктура

Територията на община Вършец се обслужва от пътища от Републиканската и Общинската пътни мрежи.

През територията на община Вършец преминават три пътя от *Републиканската пътна мрежа*. Всички пътища са третокласни, като през общината не преминават републикански пътища от по – висок клас. Общата дължина на Републиканската пътна мрежа възлиза на 37.142 км.

При площ на общината от 240.3 км² това дава плътност на РПМ от 0.1546 км/км² по–малка от средната за страната 0.1766 км/км². Републикански път III-162 осигурява връзката на община Вършец, чрез път I-1/E79/, с областните градове Монтана и Враца, а чрез път II-16 през Своге към София. Път III-812 е връзка към второкласния път II-81 и чрез него към гр. Берковица, областния град Монтана и столицата град София. Републикански път III-1621 е в североизточния край на общината и с дължината си от 3.355 км не оказва съществено влияние на транспортната обстановка. Пътната настилка е асфалтобетонена, като състоянието и е добро за 0.800 км (3.45 %) от пътя, от км 29+060 до км 29+860, средно за 10.604 км (45.90 %) от пътя и лошо за 11.700 км (50.65%).

Важна съставна част от пътната инфраструктура е *Общинската пътна мрежа*. Общинските пътища са пет броя. Чрез тях се осъществяват връзките на населените места в рамките на общината. Тези пътища са: Община Вършец има добре развита структура на Общинската пътна мрежа, която осигурява транспортен достъп до всички населени места. Съгласно последните данни от община Вършец път MON3095 / III-812, Берковица – Вършец / – / MON1091 / с дължина 2.50 км не се намира на територията на общината, с което общата дължина на общинските пътища от 46.80 км се намалява на 44.30 км. Плътността на Общинската пътна мрежа е 0.1844 км/км² над средната за страната 0.1614 км/км². Състоянието на пътната настилка е сравнително добро. През последните години е извършена реконструкция и рехабилитация на MON1090 / 4.79 км/, MON1091 /8.823 км/, бул.,„Република” /част от MON1092/ и MON3097.

Общата плътност на Републиканската и Общинската пътни мрежи е 0.3390 км/км² близка до средната за страната 0.3380 км/км².

Транспортното обслужване на населението на територията на община Вършец се извършва чрез автобусен транспорт. Осигурени са редовни транспортни връзки от общинския център със селата, с близките до общината градове Враца и Берковица, с гр. Лом, с областния

център гр. Монтана и столичния град София чрез автобусни линии. През всички населени места в общината минава автобусен транспорт. Най – добре обслужени с над пет курса на ден са селата Долна Бела речка, Долно Озирово, Спанчевци и Стояново. Обслужени с по два курса на ден са селата Горна Бела речка, Горно Озирово, Драганица и Черкаски. На територията на общината има една автогара в общинския център гр. Вършец. Във всяко населено място има автобусна спирка.

В общината няма железопътен транспорт. Най-близките до гр. Вършец железопътни гари са: жп гара Берковица на 18 км, жп гара Монтана на 31 км и жп гара Враца на 33 км. Най - близката аерогара е на 90 км в гр. София. Най-близкото пристанище е Ломското пристанище на 83 км.

Територията на общината се обслужва само с автомобилен транспорт. Стратегически важни за общината са третокласните пътища, които свързват гр. Вършец с областния център Монтана и с международния път Е 79, който съгласно НКПР- актуализация 2019г, е част от главната западна транспортна ос „север-юг” - железопътно и пътно трасе по направлението „Видин – София – Кулата”. Това е сегмент от направлението на коридор „Ориент/ИзточноСредиземноморски”, част от основната TEN-T мрежа на ЕС и осъществява връзка между страните в Западна Европа и Гърция. Тази ос свързва важните урбанизационни центрове Дрезден/Нюрнберг – Прага – Виена/Братислава – Будапеща – Арад – Букурещ – Констанца/Крайова – София – Солун/Пловдив – Истанбул. Повече от 6 години след пускане в експлоатация на моста „Видин – Калафат”, тази ос не функционира пълноценно, поради забавяне в изграждането на планирания скоростен път и модернизацията на жп линията в северната ѝ част. Направлението „Видин – Ботевград” (167 km) е приоритетен проект в инвестиционната програма на АПИ и МРРБ, който е в процес на изпълнение и се очаква реализация до края на 2022 г. Последното е от съществено значение за община Вършец, тъй като това ще осигури в близка перспектива бърза връзка с АМ Хемус и столицата. Републикански път II-81 , който свързва София и Лом през прохода Петрохан, преминава тангенциално западно от община Вършец, като осъществява пряка връзка между Северна България и София, както и с международния път Е 79 (републикански път I-1). Тангенциално от изток на общината е второкласният път II-16, който преминава през Искърското дефиле, но връзката на община Вършец към него след селата Долна Бела Речка и Горна Бела Речка е бавна и с много завои, поради планинския релеф.

Част от селата в общината са достъпни през четвъртокласна пътна мрежа, като Драганица и Черкаски нямат пряка връзка с общинския център.

Съгласно възприети в НКПР категоризации община Вършец попада едновременно в група на планинските и селски общини. Това са проблемни територии в България, които се нуждаят от целева подкрепа, насочена прецизно в специфичните потребности и мобилизираща наличните местни ресурси. Същият документ отчита, че предприетите до момента действия за подпомагане на тези общини са недостатъчни поради огромното несъответствие между големите потребности и ограничените ресурси

В тази връзка за подкрепа в следващия програмен период на оперативна програма „Развитие на регионите“ 2021-2027г. НКПР предлага целево подпомагане на по-малък брой локализации с повече средства. Община Вършец попада в групата общини от област Монтана, към които следва да се приложат мерки със социална насоченост.

Едновременно с това интегрирането на териториалните инвестиции през следващите седем години ще се насочи на първо място към Главна Западна урбанистична ос – северен клон – „Видин – Монтана – Враца”. Изграждането на скоростния път по това трасе в съчетание с целенасочена подкрепа към градовете Видин, Враца и Монтана ще доведе и до реалното съществуване на урбанистичния коридор. С набиране на все повече икономическа енергия и провокиране на линейна урбанизация по транспортния коридор, ще се формират и желаните агломерационни ареали, обхващащи все повече от сегашните слаби общини.

Заложените в НКПР идеи за пространствено развитие на Северозападна България, в съчетание с осигурените ресурси за пътна инфраструктура по направление Видин – Ботевград би следвало в близка перспектива (до 2027г) да доведат до осезателен ефект за района и в частност за община Вършец.

Връзката на община Вършец със София може съществено да се подобри и при евентуална реализация на тунел под Петрохан и съответно скъсяване на дистанцията между София и Берковица. За момента подобен проект не е на дневен ред, поради което с оглед на прогнозния срок от 15- 20 години в настоящия общ устройствен план следва да се отчита преди всичко засилване на урбанизационната ос по направление от Вършец към с. Долно Озирово, с. Стояново, Враца/ Монтана .

Основните регионални предимствата на община Вършец са:

- ✓ разположение в северните склонове на Западна Стара планина с изключително красива природна среда и наличие на лековити минерални извори
- ✓ близост до столицата на РБ;
- ✓ близост до важен транспортен коридор – международен път Е79, част от основната ТЕН-Т мрежа на ЕС, който осъществява връзка между страните в Западна Европа и Гърция.

- ✓ близост до републикански път II-81, който свързва София и Лом през Берковица и Монтана.

Таблица 29. Населени места в община Вършец и тяхното разстояние до общинския център

Населено място	Разстояние до общинския център
гр. Вършец	-
с. Горна Бела речка	9,1 км
с. Горно Озирово	12,4 км
с. Долна Бела речка	6,9 км
с. Долно Озирово	8,2 км
с. Драганица	16,5 км
ман. Клисурски манастир	11,6 км
с. Спанчевци	4,9 км
с. Стояново	8,9 км
с. Черкаски	15,2 км

Източник: Национален статистически институт, МРРБ

Основните **трудови пътувания** на жителите на община Вършец се осъществяват най-често до близките областни центрове – град Монтана на 33,4 км. и гр. Враца на разстояние 32,8 км. Времетраенето на пътя до областни центрове от населените места в общината не надхвърля един час и позволява извършването на ежедневни трудови пътувания.

Водоснабдителна и канализационна инфраструктура

Водоснабдяването на Община Вършец се извършва и от речни водохващания и каптажи.

Освен главната водна артерия - р. Ботуня и притоците ѝ, през териториите на населените места на общината протичат няколко реки, допълнително увеличаващи пълноводието на р. Ботуня. Тези водни басейни са:

- През землището на с. Спанчевци протичат р. Раковица и реките Стакьовица и Покьовица.

- През селата Драганица и Черкаски протича р. Шугавица, през с. Драганица преминава р. Банчов дол.
- По дефилето на река Бяла речка са разположени две села - с. Долна Бяла речка и с. Горна Бяла речка.
- На север – североизток от гр. Вършец, в подножието на връх Стрешеро са разположени селата Долно и Горно Озирова по поречието на р. Черна, изцяло подхранвана от карстовите извори на Врачански Балкан.

В най-североизточната част на котловината има и карстови извори, захранвани от Врачанската планина. Козница планина е вододайна зона за местното население и околните селища. Реките, събиращи водите си от високопланинските части, са предимно със снежно-дъждовно подхранване, характеризиращо се с ясно изразено пролетно пълноводие през април, май и два минимума – зимен и летен. Водите на р. Ботуня и притоците ѝ се използват за задоволяване на различни нужди: в бита, промишлеността и в селското стопанство – за напояване. В поречието ѝ са изградени редица хидротехнически съоръжения.

От голямо значение са минералните води от изворите при гр. Вършец (дебит 15 л/сек.) и с. Спанчевци (дебит 5,4 л/сек.). Те са със сходен химически състав, със следната физикохимическа характеристика: хипертермална (37-38°), слабо минерализирана, хидрокарбонатно-сулфатна натриева, без санитарно-химични признаци на замърсяване. Минералната вода е с умерена алкална реакция, акратотермална, бистра, безцветна, със слаб мирис сероводород и с приятни питейно-вкусови качества. Общата минерализация на водата е ниска - 196,6 мг/л. Част от минералната вода се бутилира и продава на пазара поради добрите си вкусови качества.

В с. Спанчевци има изградени 2 микроязовира с цел напояване на земеделските земи. Ситуирането им благоприятства развитието на рибно стопанство и развитието на риболовен туризъм.

На територията на община Вършец липсват естествени езерни басейни.

Селата Горно Озирова, Долна Бяла речка, Долно Озирова, Драганица, Клисурски манастир, Спанчевци, Стояново и Черкаски, разчитат на извори, речни водохващания и външен водопровод от яз. „Среченска бара” за задоволяване на нуждите на питейно-битовото водоснабдяване. Те се експлоатират от „ВиК” ООД гр. Монтана (51% държавна и 49% общинска собственост) и са част от водоснабдителната система ВС „Монтана” (подсистеми - ОВС „Монтана – помпена”; ОВС „Монтана – гравитачна”; ОВС „Монтана – смесена”, ОВС „Непитейна”, ОВС „Среченска бара” и ОВС „Тодорини кукли”).

На обособената територия на „ВиК” ООД, гр. Монтана е изградена ПСПВ „Слатина” (Среченска бара), която подава пречистена вода от яз. Среченска бара на ВиК Враца и ВиК Берковица. От ПСПВ „Слатина” се подава вода по две направления, направление Враца за „ВиК” ООД Враца и направление Монтана за „ВиК” ООД Монтана и „ВиК Берковица” ЕООД. В пречиствателната станция и помпените станции водата е хлорирана 100% само с газ хлор. За останалите малки водоизточници водата се хлорира в резервоарите. Съгласно изискванията на европейското и национално законодателство основните структурни единици, на базата на които се планира, провежда и отчита мониторинга и цялостното спазване на изискванията по прилагане на законодателството са т. нар „Зони на водоснабдяване” - географски очертан район, в рамките на който се добива или разпределя питейна вода с приблизително еднакви качества, доставяна от един или повече водоизточници. Тези зони се разпределят на две основни групи – големи и малки. На обособената територия на „ВиК” ООД, гр. Монтана има 3 големи зони на водоснабдяване: Зона яз. Среченска бара; Зона гр. Лом, с. Д. Дол, с. Замфир, с. Сливата и Зона гр. Берковица и Зона гр. Вършец; малка зона категория 1 – 21 броя, малка зона категория 2 – 27 броя, малка зона категория 3 – 5 броя и малка зона категория 4 – 2 броя и са част от ВС „Монтана основна”, включваща доставка на питейна вода, отвеждане на отпадъчна вода и пречистване.

Във връзка с изпълнение на инвестиционните си програми, от членовете на ВиК и общината се разработват и реализират планове и проекти във връзка с изграждане и модернизация на външните и вътрешните водопроводни мрежи и съоръжения към тях. В последните години усилията са насочвани към изграждането на микроязовир за събиране на високите пролетни води с обем 1 000 000 м³, реконструкция на водохващанията и изграждане на нови пречиствателни съоръжения за подобряване на количествените и качествените показатели на използваните питейни води от населението на общината.

Водоизточниците за гр. Вършец са:

- ✓ **Речни водохващания** – „Орлощица” 1 /Лилячка бара/ (дебит 2 л/с), „Орлощица” 2 (дебит 1 л/с), доставящи вода по смесен външен водопровод.
- ✓ **Комбинация от речни водохващания и каптажи** – Речни водохващания – „Драгиева бара” (дебит 0,5 л/с), „Садина бара” (дебит 1,5 л/с), „Релкъова бара” (дебит 1 л/с), „Крушечка бара” (речно водохващане и каптаж) (общ дебит 3,14 л/с); б) Каптажи – „Зелени дел” от №1 до №9 и „Крушечко равнище”. Водоизточниците подават вода по два външни гравитачни водопровода.
- ✓ **Язовир „Среченска бара”** – от язовира се подава вода през ПСПВ „Среченска бара” („Слатина”) по смесен външен водопровод.

Водоизточниците за с. Спанчевци и с. Клисурски манастир са:

- ✓ *Речни водохващания с утаители* - "Драгиева бара" (дебит 0,5 л/с), „Садина бара” (дебит 1,5 л/с), "Релкџова бара" (дебит 1 л/с), „Гаванищница” (дебит 1,2 л/с), „Садина бара” (дебит 1,3 л/с), „Ширине” (дебит 2 л/с), които подават вода гравитачно към събирателна шахта „Зеленище”.

Водоизточниците за с. Горна Бяла Речка и с. Долна Бяла Речка са:

- ✓ *Каптаж* – „Извора 1”, Извора 2” и „Пишурата”.

Водоизточникът за с. Горно Озирово е:

- ✓ *Речно водохващане* – „Чегорила”. Водата се подава по гравитачен външен водопровод.

Водоизточниците за с. Долно Озирово и с. Стояново са:

- ✓ *Външни водопроводи, доставящи вода за гр. Враца* – стомана ф900/16атм. и етернит ф546. Водата се подава по тях от яз. „Среченска бара” като преминава през ПСПВ „Среченска бара” („Слатина”).

Водоизточникът за с. Драганица и с. Черкаски е:

- ✓ *Яз. „Среченска бара”* - водата преминава през ПСПВ „Среченска бара” („Слатина”).

В обособената територия на „ВиК” ООД, гр. Монтана, капацитетите на водоизточниците, предназначени за централно водоснабдяване на населените места от община Вършец с питейна вода, са както следва:

- яз. Среченска бара, чийто води са използвани за водоснабдяване от ВиК Монтана и ВиК Берковица, както и от ВиК Враца – дебит 29 422 м3/ден.;
- водохващане "Крушечка бара", водохващане "Зелени дол", водохващане "Орлощица" гр. Вършец – 1418 м3/ден.;
- водохващане "Извора" - Г. Б. Речка – дебит 67 м3/ден.;
- водохващане "Чегорила" - с. Г. Озирово – дебит 110 м3/ден.;
- речно водохващане Тодорини кукли – дебит 489 м3/ден.

Контрол върху дейността на „ВиК” ООД, гр. Монтана във връзка с управлението на водните ресурси се осъществява от Басейнова дирекция „Дунавски район“ гр.Монтана, Регионалната инспекция по околната среда и водите – гр. Монтана и от Министерство на околната среда и водите.

Текущите проблеми с ВиК мрежите на територията на общината са свързани главно с аварията във водопроводите от водоснабдителните системи, които все още не са подменени.

В Община Вършец през 2015 г. е извършена изцяло подмяна на вътрешната водопроводна мрежа на с. Горно Озирово и частично на с. Драганица, с. Черказкии и с. Спанчевци.

Пречистване и дезинфекция на питейни води

ВиК ООД, гр.Монтана експлоатира един брой пречиствателната станция за питейни води (ПСПВ) - „Слатина”, която е съоръжение към хидро възел (ХВ) ”Среченска бара”. Тя е въведена в експлоатация на три етапа (разширение) с капацитет - 1870л/с. Изградена е като двустъпална, с хоризонтални утайтели и бързи, безнапорни филтри. Суровата вода се подава по напорен водопровод (с дължина 1900 м) от яз.Ср.бара, посредством помпена станция, разположена под язовирната стена. Водата се подава към резервоар R = 4000 м3. От тях водата постъпва гравитачно към входна разпределителна шахта и ершов смесител (в случаите на повишена мътност на суровата вода се подава коагулант), след което се утаява и филтрира. Филтърният пълнеж е еднослоен, от кварцов пясък. Обеззаразяването на филтрираната вода става чрез хлор-газ. В изходната шахта водните количества се разпределят и подават по следните направления: за гр. Монтана, гр. Вършец, гр. Враца и гр. Берковица. Технологичните отпадъчни води от промивките на бързите филтри преминават през калови полета, където утайките се задържат, а отделената вода се връща в язовира. Загубите на вода за технологични нужди са сведени под допустимите 6%, съгласно теоритично допустимите за тази система. ПСПВ „Слатина” разполага със собствена лаборатория, за непрекъснат контрол върху качеството на суровата и пречистена вода.

Пречистването на водата от тях става само с утайтели както следва:

Утайтел -133 м3 при речно водохващане „Стара река“ , утайтел 183 м3 при речно водохващане Орлощица, утайтел 12 м3 при речно водохващане „Крушечка бара”, утайтел 138 м3 при речно водохващане „Гаванищница”, утайтел 67 м3 при речно водохващане „Ширине”, утайтел 191 м3 при речно водохващане „Садина бара” и утайтел 100 м3 при речно водохващане „Чегурил”.

Водата от централното водоснабдяване отговаря на изискванията на Наредба № 9 от 16.03.2001 г. и има много добро качество.

Физикохимичните и радиологични показатели са стабилни.През периода на обилно снеготопене суровата вода на ХВ „Среченска бара” има отклонения на показателя мътност и цвят, затова се подлага на пречистване чрез коагулация, филтриране и обеззаразяване. В този период ИЛ включва контролиране на показателя алуминий във водата.

Следствие на поройни дъждове и снеготопене водата от отделни водоизточници има отклонения по показател мътност и цвят, поради което временно се обявява за битови цели по предписание на РЗИ- гр. Монтана. Организира се доставката на питейна вода до съответните населени места чрез специализирани цистерни за питейна вода, под контрола на Изпитвателната лаборатория и РЗИ. След като стойностите на показателите на две поредни проби съответстват на изискванията на Наредба №9 от 16.03.2001г.- се извършва промивка и дезинфекция на водоемите и водопроводната мрежа и водата се обявява за питейни цели с разрешение на РЗИ. Строго се спазват предписанията на РЗИ- гр. Монтана и не се допуска здравен риск за населението.

Всяка година по график се извършва промивка и дезинфекция на всички водоеми, довеждащи водопроводи и водопроводни мрежи на всички населени места, стопанисвани от „ВиК“ ООД- Монтана.

С подмяната на етернитовите и стоманени водопроводи с полиетиленови се подобрява и качеството на питейната вода, като се намалява вероятността от вторично замърсяване на водата при често отстраняване на аварии.

По отношение качеството на водата за питейно-битови цели, несъответствия по микробиологични показатели има във всички зони на водоснабдяване. Основна причина за констатираните отклонения в тези зони са подаването на вода без изградени съвременни системи за обеззаразяване на водата. На някои места все още дезинфекцията се извършва по остарял, примитивен начин (ръчно с разтвори главно нахлорна вар или други хлорни препарати, нередовно и без условия за правилно дозиране).

Процентът на отклоненията на питейните води по мътност и цветност е 4,7%. Основните причина са: липса на пречистване от повърхностни водоизточници, амортизирани, неефективни или неподходящи съществуващи съоръжения за пречистване и чести аварии при амортизираните водоснабдителните мрежи. По големи проблеми с мътността на водата е при речните водохващания в периоди на големи дъждове. Това се отнася най вече за подадената вода на част от гр. Вършец, с. Горно Озирова и Спанчевци.

Основни проблеми в тази връзка са:

- Липса на съоръжения за пречистване на повърхностните води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване.
- За повърхностните води за питейно-битово водоснабдяване, не се постигат целогодишно стойности в съответствие с Наредба № 9 за качеството на водите за питейно-битови нужди

- Мерките, които трябва да се предприемат са свързани с изграждане на местни съоръжения за третиране на водите, ако няма такива или подобряване и усъвършенстване на съществуващите
- За акумулиране на водните количества са изградени значителен брой водохранилища с различен обем според нуждите към отделните водоснабдителни системи строени между 1965 и 1980 г. Голяма част от водопроводната система и съответните съоръжения в района са стари и амортизирани, което води до големи загуби на вода при транспортирането ѝ. За обема на резервоарите, се установява, че е достатъчен

Водопроводни мрежи в населените места в Община Вършец.

Всички населени места в община Вършец са централно водоснабдени. Към 2012 г. 98,8% от населението е свързано с водопроводна мрежа, което е над средните за област Монтана – 98,1% и за страната – 99,3% стойности. Периодично около 4,6% от населението на община Вършец е на режим на водоснабдяване. Проблемно е с. Горно Оризово през сухите летни месеци. Основна причина за режим на водоснабдяване е намаляването на естествените водни ресурси през лятото и напояването на земеделските стопанства. Прекъсване на водоснабдяването се осъществява и при възникване и отстраняване на аварии, които в 90% от случаите се дължат на остарялата и силно амортизирана водопроводна мрежа в общината.

Водните загуби за “ВиК” ООД Монтана в община Вършец са големи и са резултат основно от лошото техническо състояние на мрежата, обуславящо големи скрити течове и аварии.

85% от външната и вътрешната водопроводна мрежа в общината е изградена от азбестоциментови тръби. В последните години част от водоснабдителната система е подменена с полиетиленови тръби.

През 2015 г., в Община Вършец, е извършена изцяло подмяна на вътрешната водопроводна мрежа на с. Горно Оризово и частично на с. Драганица, с. Черказки и с. Спанчевци, които не са предадени на дружеството.

Останалата част от водоразпределителните мрежи е изградена от поцинковани и манесманови тръби.

В последните години част от водоснабдителната система е подменена с полиетиленови тръби.

Водопотребление

От направените справки за 2020 год. за подаденото водно количество и реалното водопотребление за селата са отчетени съответно и загубите във водопроводната мрежа. Средните стойности на загубите за района е 69.8%, което предразполага към големи загуби на вода. Реалното потребление на вода в населените места е по малко от водното количество в нормативна база. От това може да се направи извод, че е необходима подновяване на водоснабдителната мрежа и съоръженията към нея.

Измерване на водата

Най-висок процент измервателни устройства са инсталирани за измерване на водопотреблението за битови нужди в сгради на потребителите - както обществени, така и частни. Почти всички потребители са снабдени с водомери. Съществуващата система SCADA осигурява добра основа за прилагането на цялостен контрол върху водопотреблението и за редовна оценка на ключови показатели за ефективност. Системата се фокусира върху контрола на ключовите структури и измерване на основните параметри на потока, водното ниво и напора, но не позволява систематично измерване на хидравличните параметри. Особено що се отнася до водните количества, които не се измерват на всички водоизточници, не се измерва входното и изходното водно количество в резервоарите, дори водното ниво се предава и т.н. Затова с текущите събирани данни не е възможно да бъде оценен балансът на водното разпределение в главната водоснабдителна система, както и в разпределителната мрежа, а е необходимо надграждане на SCADA системата.

Едновременно с довършване изграждането на системата за измерване в избраните части от водоснабдителната система трябва да се въведе процес на систематично оценяване на данните. Система за оценка на водния баланс трябва да бъде създадена като основен

Като се има предвид загубите на вода, създаването на ефективна стратегия за намаляването им се счита.

- развитието на техническите средства за измерване разхода на вода;
- икономическата ефективност на точното измерване;
- метрологичния контрол на разходомерните устройства;
- калибрирането на съоръженията за измерване разхода на вода и налягането;
- нормативната уредба.

Данни от кметствата за актуалното състояние на водоснабдяването:

- с. Горна Бела Речка-Има подменени части от мрежата и спирателни кранове;
- с. Горно Озирово-100% изградена водопроводна мрежа;
- с. Долна Бела Речка-има частична подмяна;

- с. Долно Озирово-големи амортизации, мрежата е за пълна подмяна;
- с. Драганица-около 30% подменени тръби, останалата е за подмяна;
- с. Спанчевци-50% мрежа;
- с. Стояново-мрежата е в сравнително добро състояние;
- с. Черкаски-остаряла мрежа с голям брой аварии, необходима подмяна за участъците с аварии.

Обобщение водопроводни мрежи

- Липса на съоръжения за пречистване на част от повърхностните води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, и Закона за водите повърхностните води за питейно-битово водоснабдяване, не се постигат целогодишно стойности в съответствие с Наредба № 9 за качеството на водите за питейно-битови нужди;
- Проблеми по главните водопроводи;
- Материал и възраст на водоразпределителните мрежи;
- Голяма част от водоразпределителните мрежи са на повече от 50 години. Освен това, азбестоциментовите тръби представляват сериозен проблем, поради високото ниво на течове и аварии и потенциалния здравен риск;
- Проблеми с резервоарите;
- Основният проблем на повечето резервоари в разглежданата територия е лошото им техническо състояние;
- Висок процент на загубите на вода. Средните загуби на вода са около 69%. Високото ниво на течове води до високи оперативни разходи, претоварване на водоизточниците, намаляване на водоснабдителната сигурност и други;
- Липса на систематични измервания на хидравличните параметри и предаване на данни. Детайлният анализ на водния баланс във водоразпределителната система не е възможен със съществуващите събрани данни и наличната SCADA.

Една от основните задачи на ВиК оператора е 24 часово непрекъснато водоподаване на качествена вода, с качество отговарящо на Наредба № 9 / 2001 г. В тази връзка подмяната на азбестоциментовите тръби и остарелите стоманени и поцинковани тръби се превръща в една от основните мерки за подобряване качеството на питейната вода, доставяна до потребителите. Осъществяването на тази мярка ще доведе до:

- Значително намаляване на загубите на вода, което ще намали количеството на добиваната вода и съответно на електроенергията;
- Подобряване качеството на питейната вода, доставяна до потребителите;
- Отстраняване недостатъци и проблеми на водопроводната мрежа и ВС;

Необходими мерки за подобряване състоянието на водоснабдителната мрежа:

- поради факта, че някои от водоизточниците са с непостоянен дебит е необходимо да се обърне внимание на инфраструктурата за намаляване на аварияте и загубите по трасетата и да се потърси алтернативно или допълнително водоснабдяване, където е възможно;
- рехабилитация на съоразенията;
- рехабилитация /подмяна на старите износени тръбопроводи по довеждащите трасета до населените места; (магистралния водопроводи и за населени места).

Фигура 27. Загуби на вода средно за общината в периода 2015-2020 г. (%)

Източник: Водоснабдяване и канализация ЕООД - Монтана

Канализационна мрежа

Град Вършец попада в агломерациите над 2000 е.ж., при които се прилагат изискванията на Директива 91/271/ЕС. Канализационната мрежа на гр. Вършец е смесена и се експлоатира от „ВиК” ООД – гр. Монтана. За гр. Вършец при 31 400 м дължина на уличната мрежа е изградена 16 578 м канализационна мрежа и 8 083 м канализационни главни колектори. Изградеността на канализацията е около 79%. За гр. Вършец покритието на услугата по пречистване на отпадъчни води по броя на присъединените абонати в канализационната мрежа ползващи услугата пречистване на отпадъчни води е 60,40%. Цялостната

канализационна мрежа, експлоатирана от „ВиК” ООД – гр. Монтана е с по-малки от нормативно необходими диаметри, в лошо състояние, тъй като е изградена много отдавна и с некачествени материали, с намалена проводимост и с компрометирани връзки между тръбите. С течение на годините тръбите са абразирали вследствие на механичните примеси от дъждовните води и недоброто качество на бетона, което е влошило механичните и хидравлични показатели на тръбите.

Заустваните отпадъчни води в градската канализационна система на гр. Монтана и гр. Вършец са анализирани по степени на замърсеност съгласно сключените договори по наредба № 7. От лабораторните проби се установява, че за контролните предприятия отпадъчните води съответстват по степен на замърсеност на сключените договори и няма отклонения по показателите заложи в договора.

Основни източници на замърсяване, заустващи в повърхностен воден обект:

- Канализационна мрежа на с. Черкаски, общ. Вършец-р. Шугавица, Разрешително № 13110070/2009;
- Канализационна мрежа на с. Спанчевци, общ. Вършец-р. Огоста, Разрешително № 13110071/2009;
- Канализационна мрежа на с. Драганица, общ. Вършец- р. Шугавица, Разрешително № 13110072/2009;

РГП за ВиК - Монтана включва инвестиционни предложения, за част от които вече са проведени изискващите се процедури по ОВОС, в резултат на които са постановени съответните решения от директора на РИОСВ:

- "Канализационна мрежа на гр. Вършец и кв. Заножене и реконструкция на съпътстваща водопроводна мрежа, гр. Вършец, общ. Вършец" - Първи етап: - "Канализационна мрежа на кв. Заножене и реконструкция на съпътстваща водопроводна мрежа гр. Вършец, кв. Заножене, общ. Вършец" – 2016 г.;
- "Градска пречиствателна станция за отпадъчни води град Вършец" – изпълнена през 2013г.;
- "Изграждане на пречиствателна станция за отпадъчни води на село Горно Озирово, община Вършец" – текущо;
- "Изграждане на пречиствателно съоръжение за отпадъчни води на с. Спанчевци, общ. Вършец" – Решение ОВОС № МО 24 - ПР/2009 г.;
- "Изграждане на пречиствателно съоръжение за отпадъчни води на с. Черкаски, общ. Вършец" – Решение ОВОС № МО 26 - ПР/2009 г.;

- "Изграждане на пречиствателно съоръжение за отпадъчни води на с. Драганица, общ. Вършец" – Решение ОВОС № МО 25 - ПР/2009 г.

В град Вършец са изградени ПСОВ и довеждащ колектор по Оперативна програма „Околна среда 2007 – 2013 г.“, които са пуснати в експлоатация през 2013 г., като е предвидено в нея да се пречистват само отпадъчните води от смесената канализационна система на гр. Вършец. От Басейнова дирекция Дунавски район с център гр.Монтана е издадено разрешително за заустване с № 13140140/2009-2015 за р.Раковица /поречие Огоста/, която в участъка на заустването е определена като чувствителна зона и категоризирана като приемник II категория. Понастоящем станцията е с капацитет 10 000 е.ж. (БПК5=600 кг/ден). Прогнозата в регионалния план за период 2014/2038 г. е 6 121 е.ж.

В непосредствена близост до ПСОВ - гр. Вършец няма населени места, чиито отпадъчни води би било икономически изгодно да се третира в станцията.

Характеристики на ПСОВ-гр. Вършец:

- Технология на пречистването: Механично пречистване (решетки, пясъкозадържател, маслоуловител), биологично пречистване (биобасейн) и химично пречистване (третично стъпало за отстраняване на фосфор);
- Всички сформирани отпадъци, образувани в ПСОВ- Вършец, се обезвреждат и транспортират до ДТО- Монтана. Произведени и депонирани утайки за 2018 г. – 100 тона , за 2019 г. – 65 тона;
- Монтирани са измервателни устройства на вход и изход ПСОВ- Вършец. За 2019 г. са измерени 767 197 м3 пречистени води, зауствени в р. Раковица, съгл. Разрешително №13140168/09.03.2011г., реш.1064/15.05.2013г., реш.2063/29.03.2017г., реш.2308/27.11.2017г. , № ПВЗ-00021/23.04.2018г.; Решение № 3171/01.02.2021 г. за изменение на разрешително за ползване на воден обет за заустване на отпадъчни Води в повърхностни води № 13140168/09.03.2011 г. с краен срок на действие 28.03.2023 г.“

Количеството постъпила вода на вход ПСОВ за 2019 г е 767 197м3.

Фактурираната пречистена вода на изход ПСОВ гр.Вършец за 2019 г.е 265 822 м3
Канализационна система в общината е изградена само в общинския център - около 23,500 км, което е около 90% от уличната мрежа, основно от бетонови тръби и частично в с. Спанчевци и с. Горно Озирова съгласно данните от общинския план на развитие на община Вършец.

Съществуваща канализационна мрежа в агломерации от 50 до 2000 души

В някои малки населени места има изградени частични канализационни мрежи без ПСОВ. Това са селата Спанчевци и с. Горно Озирова по данни от ОПР на община Вършец. По

мнения в разговори с представители на общината всички села имат нужда от канализация и ПСОВ.

За нуждите на малките населени места под 2000 еквивалент жители в изминалия програмен период е направена методическа разработка, поръчана от Програмата за развитие на селските райони, в която се препоръчват различни типове санитарни системи особено подходящи за малките населени места на България. Съществено предизвикателство, свързано със задълженията за третиране на отпадъчни води, са и въпросите, касаещи третирането на отпадъчните води. Разграничението с Оперативна програма „Околна среда“ за дейности във ВиК системи съоръжения и мрежи е по броя на е.ж. в населеното място. Програмата за развитие на селските райони подкрепя дейности за изграждане, реконструкция и рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения само в агломерации с под 2 000 е.ж от селските райони, както и дейности за доизграждане, без ново строителство на канализационна мрежа в агломерации с под 2000 е.ж. в селските райони при условие, че има осигурено пречистване.

Основни проблеми и недостатъци на канализационната инфраструктура

На територията на общината има изоставяне в развитието на канализационната инфраструктура спрямо развитието на водоснабдителната инфраструктура. Населените места в община Вършец, с изключение на града и частично на две села, са без изградена канализация. ПСОВ е изградена само в гр.Вършец. В останалите села с изключение на 2 няма изградени канализации и пречиствателни съоръжения. Масово в населените места се използват септични и попивни ями, което води до влошаване на качествата на питейните води. Населените места в община Вършец с изключение на града са под 2000 ЕЖ.

На територията основното замърсяване на подземните води се предизвиква от замърсяването на повърхностните води, дължащо се на липса на ПСОВ и директните зауствания на частично пречистени или непречистени битови и промишлени води в тях.

Изпълнението на мониторинга върху подземните води показва, че в обхвата на общината има подземни водни тела със замърсяване.

Като се отбележи фактът, че водоснабдяването на община Вършец се осъществява и от от подземни води, то опазването им в добро състояние е от изключително значение. Освен това, населените места попадат в чувствителни зони, което изисква пречистване на отпадните води и заустването им във водни басейни в норми, съобразени с българското и европейското законодателство.

Изводи:

- Необходимо е доизграждането на канализация и ЛПСОВ на някои от населените места с частична канализация.
- Канализациите на населените места трябва да се изпълнят с нови, надеждни материали в съответствие с наредбата за проектиране и изграждане на канализационни системи и намаляване на инфилтрацията в канализационната мрежа.
- Необходимо е изграждане на съоразения за пречистване на отпадните води и заустването им във воден обект съобразно действащото законодателство за чувствителни зони.
- Премахване на незаконни зауствания, разширяване или рехабилитация на канализационните мрежи.
- За третирането на битови отпадъчни води от сравнително малък брой еквивалентни жители могат да се използват модулни пречиствателни съоръжения.
- Да се изградят системи за дъждовните води в селищата където има проблем при обилни валежи.

Необходимо е предприемане на действия за рехабилитация на водоснабдителната и канализационната мрежи. Обновяването и изграждането на канализационната система е припознато като приоритетен проект от кметовете и кметските наместници в общината. Съществуващите напоителни системи са в лошо състояние и практически не могат да се използват. Препоръчително е да се проектира изграждането на микроязовир за събирането на високите пролетни води, нови съоръжения за напояване и реконструкция на старите. Нужни са и мерки за предотвратяване на нитратното замърсяване от земеделските практики на подпочвените води в общината.

Енергийна инфраструктура и ВЕИ

Община Вършец се захранва с енергийна система, която е част от републиканската електроенергийна мрежа.

Електропреносната и разпределителна мрежа е съставена от електропроводи с различно напрежение - 400 kV, 220 kV и 110 kV. Енергопреносната мрежа и съоръжения на територията на общината са в добро техническо състояние, има резерв и като цяло задоволява нуждите на населението и промишлеността. Техническото състояние на използваните съоръжения е добро и се стопанисва от „ЧЕЗ Разпределение България“ АД.

На територията на общината няма изградена подстанция 110/20 kV. Основното захранване е на 20 kV от подстанции 110/20 kV на съседни Общини и разпределителна мрежа от

въздушни електропроводи /ВЕЛ/ 20kV. В гр. Вършец и с. Спанчевци има изградена и кабелна електропреносна мрежа /КЕЛ/.

Източници от регионално и републиканско ниво

През територията на Общината преминават транзитно два електропровода 400 kV, собственост на ЕСО ЕАД, за които са осигурени сервитути според наредба 16/ 2004г. за сервитутите на енергийните обекти.

Преносна и разпределителна мрежа

✓ Електропроводи 400 kV

През територията на Общината преминават транзитно два електропровода:

- ВЛ Петрохан 400 kV
- ВЛ Чирен-Вършец 400 kV

Основните магистрални и захранващи електропроводи са собственост на ЕСО ЕАД и състоянието им е много добро.

Има предвидени трасета със сервитути за обслужване на електропроводите, които следва да се запазят.

ВЕЛ	20 kV	110 kV	220 kV	400 kV
Ненаселени местности	24 м	48 м	60 м	70 м
Населени места-промишлени зони	6 м	16 м	20 м	26 м
Хигиенно защитни зони в жилищни райони- Наредба 7	-	28	48	68

**В сервитутната зона на електропровода се забранява всякакво строителство включително и подземни гаражи, засаждане на дървета, палене на огън, складиране на материали и отпадъци, образуване на паркоместа и всичко съгласно изискванията на Наредба №3 от 09.06.2004г. за устройство на електрическите уредби и електропроводните линии и Наредба №16/2004г. за сервитутите на енергийните обекти. Необходимо е всички инвестиционни намерения в близост до електропроводи високо напрежение да се съгласуват с ЕСО ЕАД*

✓ Разпределителна мрежа 20 kV

Електропроводи и кабелни линии 20 kV

Електропроводите /въздушни и кабелни/ 20 kV за захранване на селищата в Община „Вършец“, около и в гр. Вършец са изградени така, че да се реализират пръстени с цел резервираност, както на битовите потребители така също и на промишлените. В по-

голямата си част електропроводите са собственост на Електроразпределителното дружество.

Въздушните електропроводи 20kV създават ограничения със сервитутите си в урегулираните територии и подлежат на постепенно кабелиране.

Съществуващата мрежа е в добро състояние в по-голямата си част. Аварии по електропроводните линии 20kV основно се дължат на остаряла изолация.

Електроразпределителното дружество ежегодно следва да почиства просеките и извършва върхови ревизии на ВЕЛ.

Развитието на електроразпределителната мрежа средно напрежение се извършва от Електроразпределителното дружество съгласно Закон за енергетиката и Наредба 6 за присъединяване на производители и потребители. Трасетата на кабелните и въздушни линии се определят с техническите проекти по реда на ЗУТ.

✓ Ел. мрежа 0,4 kV

В общината няма неелектрифицирани населени места. Електроенергийната система е добре изградена и оразмерена за натоварване, по-голямо от сегашното.

Електрическата мрежа ниско напрежение в населените места е въздушна с изключение на гр. Вършец и с. Спанчевци.

Като разпределителни табла се използват метални шкафове, които подлежат на корозия. В тази връзка напоследък навлязоха в експлоатация полимерните разпределителни кутии.

Мрежата със средно напрежение се нуждае от доизграждане и реконструкция. Наличните трафопостове осигуряват средно 200 V напрежение.

В общината има възможност за изграждане на микро - ВЕЦ, които не нарушават екологичното равновесие на средата и задоволяват директно нуждите на местните консуматори - мандри, оранжерии, цехове за различни производства.

Възобновяеми източници на енергия

Община Вършец е една от малкото в област Монтана общини, на територията, на която не са изградени ВЕИ (включени в електроенергийната система) и не са заявени такива за предстоящо изграждане.

Една соларна инсталация за битово гореща вода с 4 колектора с обща мощност 6 kW е изградена в рамките на „Демонстрационен проект за развитие на екотуризъм в община Вършец”, разработен по Програмата за малки проекти - добри практики. Соларната система осигурява между 60% и 80% пестене на традиционна енергия през зимата и до 100% през

лятото. В рамките на същия проект е изградена и система за улавяне на дъждовна вода, и използването ѝ в бита. Инсталацията за улавяне на дъждовна вода е направена с цел да пести питейна вода за градински и санитарни нужди. Проектът обхваща 20 домакинства и минимум 50 местни жители.

В общината ежегодно се провеждат редица дейности както за подобряване на уличното осветление, така и за саниране на сгради и технологично обновяване на отоплителните инсталации. През 2013 г. общината изпълнява дейности по проект „Реконструкция и модернизация на уличното осветление в община Вършец”.

Топлинната енергия от земята (геотермална енергия)

Територията на общината не е подробно изследвана, но като цяло в региона има достъпен потенциал и предстои да се развие.

Биомасата е един от най-достъпните и лесни за използване източници на енергия и може да се използва като алтернатива на изкопаемите горива. Под понятието биомаса следва да се имат предвид суровини, получени от дървесни отпадъци, отпадъци от селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост, както и растения и дървета, отглеждани с цел използването им като суровина при производството на енергия. Към биомасата се включват също и утайките, получени при пречистването на отпадни води, както и оборският тор.

Поради изявения аграрен профил на община Вършец, може да се направи изводът, че в общината е налице потенциал за производство на енергия от биомаса, най-вече при производството на пелети и екобрикети с отпадъци от растениевъдството, както и производство на биогаз. С оглед характера на земеделското производство в общината най-подходящо е производството на биогаз първични и вторични селскостопански отпадъци или от селското стопанство и животновъдството.

Телекомуникационните мрежи

Изграждането на електронните съобщителни мрежи, съоръженията и свързаната с тях инфраструктура се извършва по реда на Закона за електронните съобщения и Закона за устройство на територията. Кабелните електронни съобщителни мрежи се изграждат подземно. Кабелни електронни съобщителни мрежи могат да се изграждат въздушно само извън границите на урбанизираните територии и в урбанизирани територии с население до 10000 жители или с ниско жилищно застрояване. Въздушно изграждане на кабелни електронни съобщителни мрежи не се допуска в курортни населени места и в селищни образувания, както и в населени места или части от тях, обявени за резервати с историческо, археологическо, етнографско или архитектурно значение.

По своята значимост операторите се делят :

- ✓ на предприятие, предоставящо обществени електронни съобщителни мрежи или услуги с национален обхват;
- ✓ на предприятие, предоставящо обществени електронни съобщителни мрежи или услуги с регионален обхват;
- ✓ на предприятие, предоставящо обществени електронни съобщителни мрежи или услуги с обхват едно населено място.

На територията на община Вършец и прилежащите ѝ села са налице услуги предоставяни от трите вида предприятия.

Община Вършец разполага със сравнително добре развита телекомуникационна инфраструктура. Междуселищни и международни връзки могат да се осъществяват по телефон, факс и чрез Интернет. Общината има добро покритие на мрежата на мобилните оператори „А1 България” ЕАД, „Цетин България” ЕАД и БТК ЕАД (Vivacom), така че постепенно отпадат и проблемите с телефонизацията на зоните, където липсва техническа възможност за осигуряване на стационарни телефонни съобщения.

Към момента мобилните абонати на трите оператора са пропорционално разпределени на територията на страната, но това не се отнася и за територията на община Вършец. Водеща за района остава мрежата на БТК ЕАД, поради няколко причини:

- ✓ добра степен на телефонизация, като резултат от бързо развитие на комуникациите в региона преди приватизацията на предприятието;
- ✓ привързаност на абонатите към дълго използваната система;
- ✓ наличие на изнесен цифров капацитет от областния град.
- ✓ БТК предлага фиксирани телефонни услуги при 100% степен на цифровизация на територията на цялата Община Вършец, както ѝ осигурява GSM покритие и мобилен достъп до интернет на територията на цялата Община Вършец.
- ✓ На територията на гр. Вършец, БТК предоставя достъп до фиксиран високоскоростен интернет;
- ✓ БТК предоставя телевизионна услуга по технологията Direct to The Home TV (DTH TV) на територията на цялата Община.

„А1 България” ЕАД и „Цетин България” ЕАД нямат изградена линейна структура (кабелни трасета) на територията на Община Вършец.

Община Вършец включва десет населени места с население по-малко от 10000 жители. Това е причина телекомуникационните услуги да се предоставят основно чрез базови станции и безжични системи ANO.

Разширение на съществуващата кабелна мрежа се изпълнява основно при изграждане на нови производствени обекти. Друг фактор за отпадане на кабелните трасета в района на общината беше икономическия фактор – значителен поддържащ персонал и технически помещения за съоръженията. БТК ЕАД подмени действащите КРС и АТЦ централи с безжична система ANO, подменяйки и крайните устройства (телефонните апарати) на абонатите.

Община Вършец се обслужва от 3 базови станции на БТК ЕАД (Виваком), разположени в урбанизираната територия на гр. Вършец, с. Черказки и с. Долно Озирово. Покритието на GSM мрежата на оператора е много добро, като в гр. Вършец е 4G, а в останалите населени места е 3G.

На територията на общината са няма монтирани базови станции „А1 България” ЕАД. Оператора няма подземно положени кабели на територията на общината. Покритието на GSM мрежата на оператора е много добро, като в гр. Вършец е 4G, а в останалите населени места е 2G и 3G.

„Цетин България” ЕАД разполага с 2 базови станции на територията на общината, разположени в урбанизираната територия на гр. Вършец. Оператора няма подземно положени кабели на територията на общината. Покритието на GSM мрежата на оператора е много добро, като в гр. Вършец е 4G, а в останалите населени места е 3G и 2G.

Последните години се забелязва бързо развитие на кабелните и сателитни телевизии. В община Вършец такива услуги предоставят „Нет – Сърф.Нет“ ООД. Лиценз за разпространение получиха и много други фирми и при създалата се конкуренция създадоха програми за разпространение в национален и регионален мащаб. Това създаде нова възможност за достъп до крайните потребители. Интернет потреблението се увеличава непрекъснато и осезаемо навлиза не само в административните и икономически сфери, а все повече се използва за свързаността на хората. Интернет мрежата се използва не само за стопански, финансови, рекламни нужди, а и дава възможност за индивидуално развитие на хората и за повишаване на тяхното интелектуално ниво. По тази причина една от основните задачи в близките години трябва да бъде създаване на все по-голяма възможност за свързаност към интернет системата. Всички телекомуникационни оператори и всички оператори на кабелни телевизии предлагат интернет услуги в различни пакети и на различни цени. Използването на линии под наем от съществуващите мрежи и въвеждането на безжичен интернет значително ограничават изграждането на фиксирани мрежи за достъп. Високото качество и сигурност на кабелната фиксирана мрежа са и ще продължават да бъдат основен фактор за съществуването на тези мрежи и тяхното развитие.

Достъпът до Интернет и развитието на информационното общество, с което се намаляват препятствията от разстоянието и проблемите на отдалечеността, характерни за много периферни райони, все още е сериозен проблем в общината Вършец. Само две населени места имат възможност за интернет достъп.

Газопреносна мрежа

На територията на Община Вършец няма съществуващи преносни и разпределителни газопроводи. Няма издадени лицензии за разпределение на природен газ, нито за Община Вършец, нито за някое от населените места в нея.

Проблеми:

- Част от пътната мрежа е в лошо/незадоволително състояние;
- Улиците в населените места имат нужда от ремонт;
- Силно амортизирана водоснабдителна система, с нужда от рехабилитация;
- Високи загуби на вода при нейния пренос;
- Липса на канализационна мрежа в селата в общината, което води до директно заустване на отпадъчни води в реките;
- Липса на ПСОВ в селата;
- Не добра транспортна мрежа с висока гъстота, бърз достъп от населените места до общинския център.

Потенциали:

- Осигурени регулярни транспортни връзки (автобусни) на селата с центъра на общината, а също и с центровете на съседните общини и области, и столицата;
- Рехабилитация и доизграждане на водопроводната и канализационната мрежа в общината;
- Изграждане на локални ПСОВ;
- Потенциал за използване на ВЕИ – предимно слънчева енергия и биомаса.

2.5. Екологично състояние и рискове

Атмосферен въздух

Община Вършец се характеризира с нисък потенциал на замърсяване - климатичните условия не благоприятстват задържане и събиране на атмосферни замърсители в приземния въздушен слой. Основни замърсители на атмосферния въздух в общината са парокотелните инсталации, работещи на мазут и домакинствата, отопляващи се на твърдо гориво и нафта. Автомобилното движение също обременява околната среда и е източник и на шумово натоварване. Допълнително негативно влияние има лошата улична и пътна настилка и качеството на хигиенизиране на населените места, които са източник на запрашване. На територията на общината няма предприятия, от чиято производствена дейност да се емитират вредности в атмосферата. В съседните общини (в радиус от 20 км) няма производствени дейности, които емитират значимо ниво на вредни вещества в атмосферния въздух. Понастоящем община Вършец попада в райони /IV/, в които нивата на един или няколко замърсители са между съответните горни и долни оценъчни прагове. За общините, класифицирани в тези райони, не се извършват замервания от стационарни пунктове за контрол на качеството на атмосферния въздух. Това е свидетелство за сравнително добрите качества на атмосферния въздух. Основният извод е, че концентрацията на основните замърсители – серен двуокис, азотен окис, азотен двуокис и др., са в пределите на допустимата концентрация. РИОСВ оказва контрол върху показатели, характеризиращи качеството на атмосферния въздух на предприятията в общината

Мониторинг за замърсяването на въздуха в община Вършец се извършва от РИОСВ – Вършец , направление „Контрол на чистотата на атмосферния въздух”.

Качеството на атмосферния въздух във въздушния басейн на община Вършец функция от въздействието на климатичните фактори и емисиите на вредни вещества главно от местни източници. Най-общо казано, качеството на атмосферния въздух в общината може да се характеризира като добро, главно поради липсата на големи промишлени предприятия. Замърсяванията са предимно с ФПЧ10 от отоплението през зимния период, от автомобилният транспорт и от лошата пътна инфраструктура. Концентрацията на основните замърсители – серен двуокис, азотен окис, азотен двуокис и др., са в пределите на допустимите норми.

На територията на общината няма големи неподвижни източници на емисии, които да оказват значително влияние и да водят до замърсяване или влошаване на показателите за качество на атмосферния въздух. Автомобилният транспорт като цяло представя голямата група на подвижни източници, които чрез отработените газове замърсяват атмосферния въздух. Към момента на територията на общината няма данни за замърсяване на въздуха над допустимите норми от отработените газове от автомобилния транспорт. Това е следствие от характерните за общината сравнително висока гъстота на пътната мрежа,

предполагаща по-къси и оптимални маршрути за пътуване и превоз от точка до точка и съответно по-кратко вредно въздействие на автомобилите, както и ниската интензивност на трафика. Гъстотата на пътната мрежа, наличието на пътища от висок клас и съответно интензивността на трафика са важни предпоставки за нивото на замърсяване от МПС.

Високо е нивото на замърсяване на въздуха с прахови частици, основно поради ниското ниво на благоустройство и незадоволителното ниво на поддържане на чистота на уличната Автомобилният транспорт, индивидуалното отопление на жилищните сгради на твърдо гориво и на обществените сгради, са основните фактори за замърсяване на атмосферния въздух, действащи на общинската територия.

Основните заплахи произтичат от:

- ✓ газовете от изгаряне на въглища и течни горива, които попадат под формата на киселинни дъждове;
- ✓ локални ограничени замърсявания в обсега на съществуващи сметища;
- ✓ от транспорта – замърсявания, свързани с емисиите от дизелови и бензинови двигатели;
- ✓ комунално-битова дейност – изхвърляне на отпадъци, които при неправилно съхранение замърсяват почвите и подпочвените води;
- ✓ изсичане на горите, водещо до изтощаване на почвите, ерозия и засоляване;

Няма данни за замърсяване на почвите в района на община Вършец с тежки и токсични метали. Замервания и почвен анализ не са правени. Може само да се предположи, че дългогодишното използване на мед и цинк съдържащи препарати за растителна защита, е допринесло за повишаване съдържанието на тези вредни вещества в почвите със засадени стари лозови и овощни насаждения. В последните години в частните земеделски стопанства се употребяват пестициди, които са бързо разграждащи се и без остатъчни ефекти.

Човешката дейност силно е повлияла върху почвообразуването и почвеното плодородие в този район на страната.

На територията на област Монтана няма сериозни проблеми по отношение на почвената ерозия. В общината се среща единствено водна и ветрова ерозия, по хълмистите части, което налага противоерозионни мероприятия.

Наблюдават се и антропогенни замърсявания на почви, формирани от сметища, недозастроени строителни площадки и разрушени бивши обекти. Значителен брой от замърсяванията се дължат на изхвърлени отпадъци от растениевъдството и животновъдството в общината.

По данни на РИОСВ-Монтата, на територията на община Вършец няма кисели и засолени почви.

Геодинамични процеси

Територията на община Вършец съгласно картата за сеизмичното райониране на РБългария от 2007–2012 г. попада в район с максимален интензитет на сеизмичните процеси от VII степен по скалата на Медведев-Шпонхоер–Карник, с коефициент на земетръс $K_s=0,10$, с максимално референтно ускорение на земната основа $q=0,07/95$ годишен период на повтаряемост и $q=0,11/475$ годишен период на повтаряемост -2015г. - Национално приложение EN-1998-1.

Очакват се незначителни разрушения на сградния фонд като по-големи щети са възможни при по-стари и несъобразени с антисеизмични изисквания сгради. При панелни и тухлени сгради се очакват повреди под формата на пукнатини в мазилката с откъсване на малки късове от нея, пукнатини в стени, комини и срутване на части от тях. При сгради от каменна и кирпичена зидария се очакват по-големи повреди като пропуквания в стените, срутване на комините. Възможен е незначителен брой човешки жертви, затрупани хора. Възможно е част от промишлените сгради да останат без ел. хранване. Възможни са нарушения в пътни съоръжения (мостове).

Ландшафт

Взаимодействието в течение на времето на територията на общината между природо-географските условия и дадености – климат, релеф, вода, почви, растителност, в тяхното естествено развитие и човешката дейност, е формирало различни ландшафти. Географското местоположението на Община Вършец, определя нейният разнообразен, природен ландшафт –равнинен, нископланински и хълмист в пределите на Западна Стара планина и Западния Предбалкан.

Ландшафт на равнинните земеделски територии: Характерен е за земеделските, обработваеми земи в равнинната част на Общината, където са разположени обработваемите земи, заети с зърнено-житните култури-пшеница, ечемик, царевица, овес, както маслодаен слънчоглед, като техническа култура.

Горски ландшафт: Опазването на горският ландшафт е пряко свързан с деликатната, регламентирана намеса и правилното и навременно провеждане на горскостопанските мероприятия. Така горите ще изпълняват пълноценно стопанските си, рекреационните, защитни, екологични и естетическите функции.

При оформянето на крайните на горите и ландшафтно-устройствените дейности около пътищата, преминаващи през и покрай горски участъци е важно запазване в максимална степен на естествения облик на горските ландшафти, чрез внасяне на подходящите за мястото растителни видове, залежали в Горскостопанския план, в произволно групиране, следвайки конфигурацията на терена.

Речен ландшафт и край водните басейни: Поречието на река „Ботуня“ е разнообразно и живописно. През дълбоката залесена долина след извора, източно от връх Тодорини кукли, по пътя си към котловината на Вършец, докато се разлее в широка долина край село Стояново. Северно от селото, след язовир Сопово реката е изваяла интересни, с причудливи форми скални блокове.

Урбанизиран ландшафт: Обликът на селищните ландшафти се съхранява чрез въвеждане на правила и нормативи за застрояване на урбанизираните територии. Следва да се ползват даденостите без да се нарушава топография, растителен и животински свят.

Шум и радиация

В района на град Вършец по-голямата част от промишлените предприятия са съсредоточени в промишлената зона и не се констатира шумово натоварване на околната среда в останалата част на града. Характерно за града е шумовото натоварване от автомобилния транспорт. Шумните участъци са предимно отделни участъци от пътната мрежа с концентрация на пътни превозни средства.

Съгласно Закона за защита на шума в околната среда, РИОСВ-Монтана контролира промишлени обекти, източници на шум в околната среда, с цел спазване на граничните стойности за нива на шум в съответните зони и територии, както и в най-близките места за въздействие.

Задължение за провеждане на собствен мониторинг на шум в околната среда и представяне на резултатите от тях, имат единствено предприятията с издадени комплексни разрешителни по смисъла на Закона за опазване на околната среда. На територията на община Вършец няма обекти с издадени комплексни разрешителни, както и промишлени източници с дейности, създаващи риск от наднормени нива на шум в околната среда.

Община Вършец не е обременена с голямо шумово натоварване. От санитарно-хигиенна точка няма шумно работещи предприятия и силно развита инфраструктура. Акустичното състояние на околната среда е в границите на допустимите норми. В общината не се наблюдават източници на шумово замърсяване и като цяло обстановката е спокойна.

Радиационният фон отговаря на средните стойности за страната. Източници на радиационно замърсяване не са установени.

Управление на отпадъците

Община Вършец е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците Монтана, състоящо се от 12 общини, а именно: общините Монтана, Берковица, Брусарци, Бойчиновци, Вършец, Вълчедръм, Георги Дамяново, Лом, Медковец, Криводол, Чипровци и Якимово. Целта на Регионалното сдружение е чиято цел е да обедини усилията на 12-те общини от региона за управление на отпадъците в съответствие с екологичните принципи, стандарти и изисквания и да осигури качествени услуги на населението.

Разработена е и приета от ОС, Програма за управление на отпадъците 2021 – 2028 г. на общината, в която са описани всички дейности по отношение на управлението на отпадъците.

Общината е осигурила предварително третиране преди депониране на цялото количество смесени битови отпадъци чрез сепариращата инсталация, разположена на територията на регионалното депо.

По отношение на дейностите по управление на битови отпадъци, съгласно Допълнителните разпоредби на ЗУО, битови отпадъци са "отпадъците от домакинствата" и "подобни на отпадъците от домакинствата" (това са отпадъците, образувани от домакинствата, и отпадъците, образувани от фирми и други организации, които по своя характер и състав са сравними с отпадъците от домакинствата, с изключение на производствените отпадъци и отпадъците от селското и горското стопанство).

На територията на Община Вършец се образуват различни по характер и вид отпадъци. Количеството на битовите отпадъци зависи от няколко фактора :

- ✓ разположение на населените места, инфраструктура, плътност на застрояване;
- ✓ брой на населението в тях;
- ✓ дейността на населението като източник на образуването;
- ✓ икономическото положение в сравнение с това в страната.

Община Вършец е осигурила техника и контейнери за събиране и извозване на смесените битови отпадъци, като е обхванала цялото население на общината и за програмния период не се нуждае от такава допълнителна инфраструктура. Община Вършец спазва напълно изискванията за депониране на битовите отпадъци на депа, които отговарят на европейските и националните изисквания. Общината е осигурила екологосъобразно депониране на

отпадъците си най-малко за следващите 15 години в регионално депо Монтана чрез участието си в проекта за изграждане на депото и в РСУО Монтана.

Общината е осигурила предварително третиране преди депониране на цялото количество смесени битови отпадъци чрез сепариращата инсталация, разположена на територията на регионалното депо.

Информацията за количество генерирани битови отпадъци по населени места в Общината се предоставят от оператора на „Регионално депо за отпадъци - Монтана" ЕООД - еднолично дружество, 100% собственост на община Монтана, което извършва дейности по третиране на отпадъци - предварително сепариране, депониране и компостиране.

Информацията за количество генерирани битови отпадъци по населени места в Общината се предоставят от оператора на „Регионално депо за отпадъци - Монтана" ЕООД - еднолично дружество, 100% собственост на община Монтана, което извършва дейности по третиране на отпадъци - предварително сепариране, депониране и компостиране. С намаляване броя на жителите на населените места в община Вършец, се намаляват образуваните битови отпадъци на жител, което е пряко свързано с нивото на доходите на населението, съответно по-малките доходи се свързват по-малко потребление, водещо до по-малка норма на натрупване на битовите отпадъци.

През 2007 г. въведена системата за разделно събиране на рециклируеми фракции в Община Вършец (само в гр. Вършец). От 2007 г. отпадъците от опаковки от хартия и картон, метали, пластмаса и стъкло се събират разделно, като дейността се осъществява на база на сключен договор с организация за оползотворяване на отпадъци от опаковки. Чрез сключения договор са осигурени контейнери за разделно събиране на отпадъците и инсталация за допълнително сортиране на отпадъците от опаковки с цел последващото им предаване за рециклиране и друго третиране. Срокът на договора е подновен през 2015 (Договор №197 с „ЕКОПАК“ от 14.10.2015г.) с оглед осигуряване на тази инфраструктура за целия програмен период. На 25 пункта са поставени цветни контейнери с обем 1 500 литра, като 75% от населението е обхванато от системата.

Към настоящия момент, отпадъците генерирани на територията на Община Вършец не се подлагат на предварително третиране в съоръжение преди депонирането им. Събраните битови отпадъци от съдовете за събиране на смесени битови отпадъци директно се транспортират за обезвреждане на регионалното депо.

Управлението на отпадъците включва следните дейности:

- ✓ Сметосъбиране;
- ✓ Сметоизвозване на отпадъците до регионалното депо за неопасни отпадъци;

- ✓ Дезинфекция на съдовете за битовите отпадъци;
- ✓ Почистване на територии за обществено ползване;
- ✓ Почистване на площадките около контейнерите за БО след всяко обслужване на съдовете.

Системата за организирано събиране на битовите отпадъци обхваща 100 % от общината. Сметосъбирането се извършва от сектор „Чистота“ - механизирано с техника, собственост на община Вършец. В Община Вършец за събиране на БО се използват контейнери тип "Бобър" и кофи Мева. В Община Вършец управлението на дейностите по отпадъците съгласно изискванията на Закона за управление на отпадъците се извършва от Кмета на Общината. Към момента на изготвяне на настоящата програма, дейностите по събиране и извозване на битовите отпадъци и почистване на територии за обществено ползване се извършват от сектор „Чистота“ при община Вършец състоящо се от 41 души персонал: Ръководител сектор „Чистота“; Специалист сектор „Чистота“; Инспектори - 3 души персонал; Звено „Почистване на местата за обществено ползване и благоустрояване" (състоящо се от 28 души персонал - метачи, озеленители и др); Звено „Сметосъбиране, сметозивозване и поддръжка" (10 души персонал - шофьори, сметосъбирачи, автомонтъори и дърводелец).

Управлението на отпадъците на територията на общината е регламентирано с Наредба за управление на отпадъците на територията на Община Вършец, приета с решение №504 по Протокол №47/10.07.2014 г. от Общински съвет – Вършец.

В общината ежегодно се прилагат различни мерки във връзка с провеждането на разяснителни кампании сред населението, вкл. учениците, относно дейностите по управление на отпадъците.

Проблеми:

- Директно заустване (без предварително пречистване) на отпадъчните води в реките;
- Основни замърсители на въздуха са битовото отопление през зимните месеци, автомобилният транспорт и лошата пътна инфраструктура;
- Липсва инфраструктура за управлението на строителни отпадъци (СО) и Едрогабаритни/обемни отпадъци (ЕГО), както и за ефективно оползотворяване на биоразградимите отпадъци. Липсват центрове за поправка и повторно използване на отпадъците.

Потенциали:

- Добро качество на атмосферния въздух в общината;

- Общината е с над средна обезпеченост с водни ресурси от средното за страната ниво;
- Плодородни почви без замърсявания;
- Малък дял на защитените територии, което не ограничава предприемаческата инициатива;
- Ниско общо ниво на шумово замърсяване;
- Намаляване количеството на депонираните от населението отпадъци и увеличаване на делът на оползотворените.

2.6. Административен капацитет и управление

Структура и организация на работа на общинската администрация

Общинската администрация осигурява изпълнението на законите, подзаконовите нормативни актове, решенията на Общинския съвет, подпомага кмета на общината при осъществяване на правомощията му, осигурява технически дейността му, подпомага Общинския съвет и осигурява дейността му, извършва дейност по административно обслужване на гражданите, физическите и юридическите лица.

Устройственият правилник определя структурата, организацията на дейност и функционалните задължения на административните звена в общинската администрация на община Вършец, които осигуряват изпълнение на законите, като се ръководят от принципите на законност, равнопоставеност, прозрачност, достъпност, отговорност, целесъобразност и ефективност.

Устройственият правилник е приет от Общинския съвет и е разработен съгласно принципите и изискванията, произтичащи пряко от разпоредбите на: Конституцията на Р България; правата и задълженията, произтичащи за общината от членството на Р България в Европейския съюз; Европейската харта за местно самоуправление; Закона за местното самоуправление и местната администрация; специализираната нормативна уредба, която има отношение към организацията и дейността на общинската администрация, както и правилници, наредби, вътрешни правила за дейността, действащи в рамките на административната структура и на територията на община Вършец.

За осигуряване на добра основа за ефективното и ефикасно осъществяване на ежедневната дейност на общинската администрация, са разработени и се прилагат *вътрешни правилници и инструкции*, както следва:

- ✓ Правилник за организацията и дейността на ОБС, неговите комисии и взаимодействието му с Общинска администрация - *Правилникът урежда основните дейности, функции, правата, задълженията и организацията на работа на Общинския съвет и неговите органи и взаимодействието му с общинска администрация;*
- ✓ Правилник за вътрешния трудов и служебен ред в общината - *Правилникът за вътрешния трудов ред се прилага по отношение на всички лица, които се намират на територията на общинска администрация Вършец и нейните помощни звена;*
- ✓ Вътрешни правила за функциониране на СФУК в Община Вършец и второстепенните разпоредители към нея - *Настоящите правила се прилагат във всички структури, дейности и процеси на община Вършец. Съществуват ясни насоки и процедури за служителите и изборните представители във всички процеси на взимане на решения;*
- ✓ Вътрешни правила за организация и управление на бюджетния процес на Община Вършец - *община Вършец прилага целенасочена политика за постигане на максимална полза при съществуващите ресурси;*
- ✓ Вътрешни правила за реда и организацията на административната дейност в общината - *Вътрешните правила за организиране на административното обслужване в община Вършец служат за регулиране на взаимодействието на дирекциите и звената при реализирането на административното обслужване, както и на последователността на извършваните в тях и от тях действия;*
- ✓ Инstrukция за документационната и деловодната дейности в общинската администрация - *Инstrukцията за деловодната дейност и документооборота в община Вършец урежда организацията и технологията за осъществяване на управление на деловодната дейност и използване на електронната система за регистрация и контрол на документооборота в общинската администрация;*
- ✓ Етичен кодекс за поведението на служителите в общинската администрация - *Вътрешните правила регламентират личната почтеност и професионална етика на служителите, залегнали в системите за управление и контрол на община Вършец включват: Етичен кодекс за поведение на служителите в общинска администрация; Работа на комисията по етика и Правилник за работа на комисията по етика. Всички служители са запознати с правилата и ги спазват;*
- ✓ Харта на клиента - *общинска администрация Вършец, при осъществяване на своята дейност, се ръководи от принципите на законност, бързина, достъпност,*

икономичност и качество на услугите и водена от желанието да предоставя възможно най-доброто административно обслужване на клиентите си, както и да печели тяхното доверие. Хартата на клиента следва тези принципи и стандарти и очертава основните правила за административно обслужване в общината;

- ✓ *Вътрешни правила за приемане, издаване и съхраняване на електронни документи, подписани с универсален електронен подпис в община Вършец - С Вътрешните правила са определени срокове, ред и отговорности за обработване на електронните документи, регистрирани в системата на общината, включително и подадени сигнали и предложения, жалби и протести, заявления и искания;*
- ✓ *Правила за достъп до обществена информация в общинска администрация Вършец - Правилата регламентират условията и реда за предоставяне на достъп до обществена информация на община Вършец;*
- ✓ *Процедура за регистрация, съхранение и архивиране на документи по проекти, изпълнявани по оперативните програми - Процедурата определя условията и реда за съхранение на документи по оперативните програми и цели осигуряване на адекватна одитна пътека на всички нива на управление и изпълнение на проектите, включително при извършването на оценка на проектите и в процеса на докладване;*
- ✓ *Вътрешни правила за провеждане на процедури за възлагане на обществени поръчки - Вътрешните правила за управление на цикъла на обществените поръчки в община Вършец определят условията и реда за възлагане на обществени поръчки и за провеждане на конкурси, и целят осигуряване на ефективност при разходването на публични средства и средствата, предоставени от европейските фондове и програми;*
- ✓ *Вътрешните правила за организацията и реда за проверка на декларации и за установяване на конфликт на интереси в община Вършец – С Правилата се уреждат организацията и реда за извършване на проверка на декларациите по чл.35, ал.1, т.1-4 от Закона за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно придобитото имущество и за установяване на конфликт на интереси в община Вършец;*
- ✓ *Вътрешни правила за заплатите в общинска администрация - В община Вършец стриктно се спазват процедурите за подбор, назначаване, повишаване, възнаграждение на служителите, съобразно приетите и утвърдени Вътрешни правила за работната заплата в община Вършец. Регламентирани са случаите за материално и допълнително възнаграждение на общински служители.*

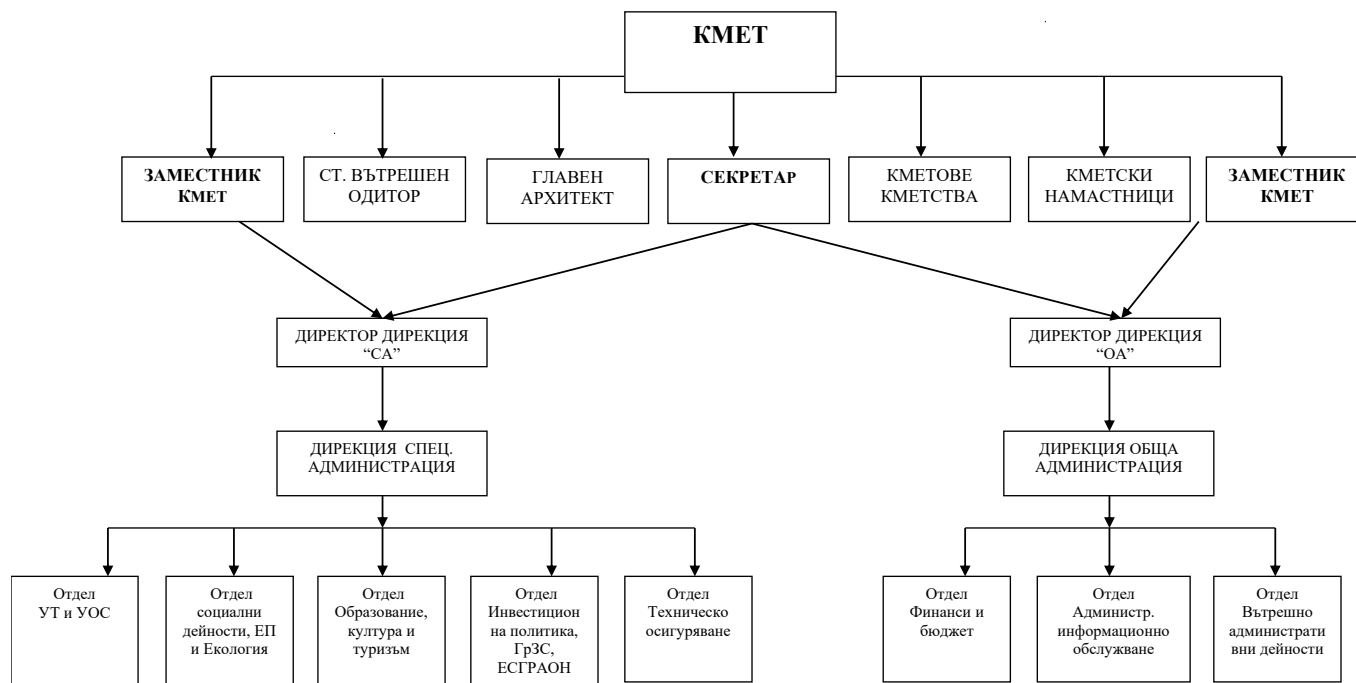
Назначаването и подбора на служители се извършва в съответствие с нормативните изисквания за съответната длъжност и въз основа на разработена длъжностна характеристика – провеждат се интервюта и конкурси, където е приложимо. Повишаването на служители в общинска администрация Вършец се извършва след годишна оценка за индивидуално изпълнение на съответната длъжност;

- ✓ *Счетоводна политика и индивидуален сметкоплан на община - Счетоводната политика на община Вършец е основен организационен документ за определяне на финансови отговорности, съставяне на отчети и текуща счетоводна дейност. Тя се осъществява при спазване на задължителните основни принципи, определени в Закона за счетоводството. За отчитане на бюджетните дейности се прилага Индивидуален сметкоплан;*
- ✓ *Вътрешни правила във връзка с процеса на искания за отпускане на средства и контрол на разходите - Приети правила, свързани с провеждането на контрол преди изпълнение на процедурата по предварителен контрол при поемане на задължение и извършване на разход;*
- ✓ *Процедура за вътрешен мониторинг и контрол – има за цел да осигури условия за ефективно и ефикасно усвояване на безвъзмездна финансова помощ;*
- ✓ *Процедура за прилагане на механизмите за избягване на двойно финансиране на проекти по ОП, ПРСР и други донорски програми;*
- ✓ *Правила за достъп до обществена информация в общинска администрация Вършец – общи положения, форми за предоставяне на достъп до обществена информация, ред за предоставяне на достъп, приемане, регистриране и срокове;*
- ✓ *Вътрешни правила и процедури при командировки.*

Схемата за организационна структура на общинската администрация е добре структурирана и съдържа детайлна информация за всички звена, които са част от община Вършец:

Фигура 28. Административна структура на общинската администрация

СТРУКТУРА НА ОБЩИНСКА АДМИНИСТРАЦИЯ ВЪРШЕЦ
51 Щ. БР. - 01.01.2020 г.

Източник: Община Вършец

Кметът на общината е едноличен орган на изпълнителната власт. Той упражнява ръководство и контрол на общинската администрация и представлява общината. Неговата дейност се подпомага от един секретар и двама заместник-кметове. Общинската администрация е обща и специализирана и е структурирана в две дирекции – Дирекция „Специализирана администрация“ и Дирекция „Обща администрация“ и 8 отдела, от които 5 в Дирекция „Специализирана администрация“ и 3 в Дирекция „Обща администрация“. За определени специфични задачи се привличат външни лица в качеството им на експерти и консултанти.

Дейността на общинската администрация се контролира и утвърждава от Общинския съвет, който се състои от 13 общински съветници, избрани пряко от населението на община Вършец. Към Общинския съвет функционират седем постоянни комисии, както следва:

1. Комисия по туризъм, икономика, устройство на територията и управление на общинска собственост.
2. Комисия по бюджет, финанси и стопанска политика.

3. Комисия по образование, култура, младежки дейности и спорт.
4. Комисия по здравеопазване, социална политика и екология.
5. Комисия по международни контакти, европейска интеграция и проекти.
6. Комисия по административно обслужване, нормативна уредба, обществен ред, сигурност, граждански права и борба с корупцията.
7. Комисия по предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси.

Кметовете на населените места изпълняват бюджета на общината в частта му за кметството, организират благоустройствени, комунални и др. мероприятия, упражняват контрол за законосъобразно използване, поддържане, охрана и опазване на общинската собственост.

Функциите, които са вменени на общинска администрация Вършец, покриват всички нейни отговорности, с оглед осъществяване на общинските политики, както следва:

- ✓ Управление на отпадъци;
- ✓ Изграждане и поддръжка на общинска инфраструктура;
- ✓ Стратегическо планиране на развитието; териториално развитие и устройствено планиране, съобразени с нейните екологични, исторически, социални и други специфики;
- ✓ Поддържане и развитие на местни спортни, туристически и други обекти за отдих, обекти на културно-историческото наследство;
- ✓ Изграждане, поддържане и добро управление на сградите общинска собственост вкл. училища, болнични и социални заведения, на центровете за социални грижи, на културни, исторически и архитектурни паметници от общинско значение;
- ✓ Изграждане и управление на общинските детски градини;
- ✓ Предоставяне на административни услуги, планиране и управление на местните данъци и такси;
- ✓ Функции по управление на здравеопазването, образованието, социалните дейности, културата, споделено с държавата.

Дейността на администрацията се осъществява от държавни служители и лица, работещи по трудово правни отношения.

Служителите в общинската администрация отговарят на съответните образователни и квалификационни изисквания за заеманата от тях длъжност.

Числеността на общинската администрация е одобрена от Общинския съвет по предложение на Кмета на общината. Общата численост на служителите в администрацията на община Вършец е 51 души към 2020 г. В периода 2016-2017 г. броят на служителите е 57 души. Над 75 % от всички служители на община Вършец са с висше образование. По различни програми в общината се наемат временно лица, които подпомагат работата на постоянните служители.

Таблица 30. Динамика на служителите в община Вършец в периода 2014-2020 г.

ОБЩО СЛУЖИТЕЛИ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	51	51	57	57	51	51	51
✓ Служебно правоотношение	4.5	4.5	4.5	4.5	4.5	4.5	4.5
✓ Трудово правоотношение	46.5	46.5	52.5	52.5	46.5	46.5	46.5
По служебно правоотношение на ръководни длъжности	3	3	3	3	3	3	3
По служебно правоотношение – експертен	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5
По трудово правоотношение на ръководни длъжности	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	9.5	9.5
Експертен и технически състав по трудово правоотношение	38	38	44	44	38	37	37
ВРЕМЕННА ЗАЕТОСТ И СТАЖОВЕ							
ОБЩО	30	35	25	30	19	27	28
Стажанти	0	0	0	0	0	11	10
Временно наети лица	30	35	25	30	19	16	18

Източник: Община Вършец

Общинската администрация е *технически обезпечена* с вътрешна компютърна мрежа, обезпечена с настолни компютри, преносими компютри, принтери, скенери,

многофункционални устройства, сървъри, като е осигурен достъп до интернет на 100% от служителите, включително и на кметствата извън общинския център. От количествена гледна точка техниката е достатъчна, за да задоволи потребностите на общинската администрация, но е необходимо тя да се обновява периодично, за да се поддържа качественото ниво на работа.

За повишаване на специфичните умения и професионалната квалификация на служителите в общинската администрация се осъществяват *специализирани обучения*, които се планират на базата на предварително извършен анализ на потребностите от страна на служителите. В периода 2014-2020 г. средногодишно по 10 служители на общината участват в различни курсове и образователни програми за повишаване на квалификацията си и придобиване на нови умения.

Политики, планове и програми

Общинският съвет на община Вършец е утвърдил следните *планове, програми и стратегии, които действат към 2021 г.:*

- ✓ *Стратегия за управление и разпореждане с общинската собственост 2020-2023 г.* - стратегията е разработена на основание разпоредбите на чл.8 ал.8 от Закона за общинската собственост и регламентира: основни принципи, цели и приоритети за придобиване, управление и разпореждане с имоти-общинска собственост; основни характеристики на отделните видове имоти, които подлежат на запазване и реконструкция, отдаване под наем или са предмет на разпореждане; нужди на общината от нови имоти и способите за тяхното придобиване;
- ✓ *Програма за енергийна ефективност на община Вършец 2020-2023 г.* – нейното разработване е регламентирано в чл.12, ал.1 и 2 от Закона за енергийна ефективност. Програмата е в съответствие с Националната стратегия и Националния план за действие по енергийна ефективност, насочена към създаване и експлоатиране на устойчив модел на енергийната система на община Вършец, който се основава на съвременни и високоефективни технологични и организационно-управленски решения“;
- ✓ *Дългосрочна и краткосрочна програма за насърчаване използването на възобновяеми енергийни източници и биогорива на община Вършец*, съответно за периода 2020-2030 г. и 2020-2023 г. – разработени са в съответствие с Националния план за действие за енергията от възобновяеми източници, както и с чл.10 ал.1 от закона за енергията от възобновяеми източници. Националната енергийна стратегия на РБ до 2020 г. Програмите са неразделна част от усилията на общинската

администрация, насочени към повишаване нивото на енергийната ефективност. Задачата на програмите е да спомогнат за разрешаване на проблемите с климатичните промени и постигането на устойчив икономически растеж.

- ✓ *Програма за опазване на околната среда на община Вършец 2017-2021 г.* – разработена е на основание чл.79 ал.1 от Закона за опазване на околната среда. Програмата е насочена към опазване и поддържане на оптималното състояние на околната среда в община Вършец чрез ефективна политика за устойчиво използване на природно-ресурсния потенциал на територията, минимизиране на проблемите и усвояване на сравнителните предимства на общината за увеличаване на благосъстоянието на населението и повишаване на жизнения стандарт“;
- ✓ *Програма за управление на отпадъците на община Вършец 2021-2028 г.* – Програмата за управление на отпадъците 2021-2028 е разработена в съответствие с „Методическите указания за разработване на общински програми за управление на отпадъците“, утвърдени със Заповед № АД-211/31.03.2015 г. на Министъра на околната среда и водите; изискванията на чл.52 от Закона за управление на отпадъците; структурата, целите и предвижданията на Националния план за управление на отпадъците за периода 2021 – 2028 г. (НПУО) на Министерство на околната среда и водите;
- ✓ *Общинска стратегия за развитие на социалните услуги 2016-2020 г.* – нейното разработване е регламентирано със Закона за социалното подпомагане и Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане.
- ✓ *Общински план за интегриране на ромите 2015-2017 г.* – Планът е обвързан с Областната стратегия за интегриране на ромите и с Националната стратегия на Р България за интегриране на ромите.
- ✓ *Стратегия за развитие на системата на средното образование на община Вършец 2013-2020 г.* – целта на документа е да подпомогне развитието на една модерна, гъвкава и съобразена с нуждите на общинската икономика образователна система, на чиято основа да се създадат нужните условия за просперитета на местната общност. Като основно изискване при изпълнението на документа се налага желанието за устойчив просперитет на местната общност на основата на достъпно и качествено образование.

Капацитет за изпълнение и управление на проекти

Пряко за изготвянето и управлението на проекти са отговорни служителите от отдел „Отдел социални дейности, ЕП и Екология“. При необходимост допълнително се привличат външни експерти.

Таблица 31. Брой и стойност на проектите, реализирани или в процес на изпълнение в община Вършец в програмните периоди 2007-2013 и 2014-2020

	2007-2013	2014-2020
Общ брой договори	23	12
Обща стойност на проектите - лв.	27 550 000	9 982 000
Общ брой бенефициенти	1	1
Население към 31.12.2014 и към 31.12.2019	7704	6784
Привлечени средства на 1 човек - лв.	3576, 06	1471, 40

Източник: ИСУН 2007-2013; ИСУН 2020; Община Вършец

Анализът на данните относно реализирането на проекти, съфинансирани от европейските фондове в програмните периоди 2007-2013 и 2014-2020 показва намаляване на общия брой на договорите през периода 2014-2020, като стойността на привлечените средства намалява почти три пъти (от 27 550 000 на 9 982 000). Проектите, в които бенефициент е общината намаляват, което се дължи отчасти на по-трудния достъп до финансиране.

Развитието и утвърждаването на административния капацитет е основен фактор за постигане на стратегическите цели в управлението на общината; изграждане на адекватна и ефективна система за планиране и контрол на изпълнението; усъвършенстване на организацията по административното обслужване и документооборота в администрацията; откритост и достъпност на дейността на администрацията на община Вършец.

В заключение, може да се обобщи, че община Вършец разполага с достатъчно административен капацитет и технически ресурс за обезпечаване на дейностите си.

Проблеми:

- Малка активност от страна на гражданите/бизнеса към програмите, съфинансирани от европейските фондове (с изключение на мерките заради COVID-19).

Потенциали:

- Използване на експертния капацитет на общинските служители;
- Реализация на различни видове проекти;

- Разработени общински стратегии и програми в различни сектори;
- Сътрудничество между общинската администрация и граждански организации;

2.7. Селищна мрежа и жилищен сектор

Предназначение и баланс на териториите

Съгласно нормативните уредби на Р България основното предназначение на териториите на една община, определени с общите устройствени планове са: урбанизирани територии (населени места и селищни образувания), земеделски територии, горски територии, територии, заети от водни площи, защитени територии и др.

Предназначение на териториите в община Вършец:

- ✓ Земеделските територии заемат общо 9999, 80 ха (41,7 % от площта на общината при средно за страната 57,4%);
- ✓ Горските територии заемат 12 837, 20 ха (53,5 % при средно за страната 33,5%);
- ✓ Населените места и другите урбанизирани територии заемат 643, 5 ха площ (2,68% от територията на общината при средно 6,7% за страната);
- ✓ Водните течения и водни площи са 130, 20 ха и имат относителен дял 0,5% (при средно равнище за страната – около 2%)

Таблица 32. Баланс на територията на община Вършец

Наименование на териториалния елемент	Площ на съществуващи елементи	
	в ха	в %
ТЕРИТОРИИ С ОБЩО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ		
1. Жилищни функции	465,1	1,9%
2. Общественообслужващи функции	31,8	0,1%
3. Производствени и складови дейности	61,2	0,3%
4. Рекреационни дейности, курорти и вилни зони	15,8	0,1%
5. Озеленяване, паркове и градини	61,9	0,3%
6. Спорт и атракции	7,7	0,0%
7. Земеделски територии, в т.ч.:	9999,8	41,7%

7.1. обработваеми земи - ниви	1962,0	8,2%
7.2. обработваеми земи - трайни насаждения	702,6	2,9%
7.3. необработваеми земи	115,6	0,5%
7.4. пасища и ливади	7111,4	29,6%
7.5. дерета, гори и храсти в земеделска земя	108,2	0,5%
8. Горски територии, в т.ч.:	12837,2	53,5%
8.1. стопански гори	2033,4	8,5%
8.2. защитни гори	4,5	0,0%
8.3. специални гори	10799,3	45,0%
9. Водни площи	130,2	0,5%
10. Транспорт и комуникации	384,2	1,6%
11. Техническа инфраструктура	5,8	0,0%
12. ОБЩА ПЛОЩ	24000,7	100,0%
ЗАЩИТЕНИ И НАРУШЕНИ ТЕРИТОРИИ		
А) За природозащита - защитени територии и защитени зони	33238,8	85,8%
Б) За опазване на културното наследство	0,0	0,0%
В) С особена териториалноустройствена защита	5450,4	14,1%
Г) За възстановяване и рекултивация	0,0	0,0%
Д) С активни и потенциални свлачища и срутища	0,04	0,0%
Е) Други нарушени територии	45,0	0,1%
Ж) ОБЩА ПЛОЩ (с отчитане на припокриването)	38734,3	100,0%

Селищна мрежа

Община Вършец е част от район „Северна и Югоизточна България” (NUTS 1), включващ Северозападния район, Северния централен район, Североизточния район и Югоизточния район. По-конкретно общината е част от Северозападния район (NUTS 2) и от област

Монтана (NUTS 3). Териториалната и селищна система на община Вършец се е формирала на основата на природогеографските дадености и като резултат на дългогодишната човешка дейност, която е изменяла природната среда и в положителен и в отрицателен аспект. Селищната система на общината включва 9 населени места: гр. Вършец - административен център, с. Спанчевци, с. Долна Бела Речка, с. Горна Бела Речка, с. Стояново, с. Долно Озирово, с. Горно Озирово, с. Черкаски и с. Драганица.

Община Вършец е шестата по брой население в областта след общините Монтана, Лом, Берковица, Вълчедръм и Бойчиновци. Голям брой от селата са „7“-ма и „8“-ма категория, съгласно Методиката за категоризиране на административно-териториалните и териториалните единици. Едно населено място е с категория „6“. Административният център на общината е с най-висока категория – „3“, спрямо четирите критерия, които се взимат предвид: демографски, урбанизационен, инфраструктура и селищно-административни и културни функции.

С най-голяма площ като абсолютна стойност в община Вършец е селищната територия на гр. Вършец и селата Черкаски и Спанчевци.

Може да се направи заключението, че община Вършец е равномерно разпределена селищна структура с изявен център от трето ниво – културен, административен, социален и икономически. Връзката между общинския център и населените места следва да се доразвие с цел подобряване стандарта на живот и по-лесен и бърз достъп до услуги.

Жилищна осигуреност

През 2019 г. в община Вършец са изградени общо 5407 жилища с 426.4 хил.кв.м полезна площ и 368.1 хил.кв.м жилищна площ. На човек от населението в общината се пада 53.3 кв.м. жилищна площ и 8.5 кв.м. – спомагателна площ. 59.7% (3229 бр.) от жилищата в общината са изградени в общинския център – град Вършец. През последните години не се наблюдават съществени изменения в броя на жилищата в общината.

Обитаваните жилища в общината са 60.7%, в т.ч. в град Вършец – 68.0%, в селата на общината – 50.9% (средно за област Монтана 61.4% от жилищата са обитавани).

В град Вършец стойностите на показателите отнесени към населението – „полезна площ на човек от населението“, „жилищна и спомагателна площ на човек от населението“ са по-ниски в сравнение с тези в селата, поради по-голямата численост на населението в града и намалението на числеността на селското население.

В град Вършец половината от жилищата са в двуетажни жилищни сгради (50.4%). В едноетажни жилищни сгради са близо $\frac{1}{4}$ (27.6%) от жилищата в града. В триетажни

жилищни сгради са 10.7% от жилищата, а в четири-, пет- и шест- етажните жилищни сгради – 11.2%. В селата 43.6% от жилищата са в едноетажни жилищни сгради. В двуетажни жилищни сгради са най-голям дял от жилищата (55.6%). Останалите жилища в селата (0.8%) са в триетажни жилищни сгради.

Структура на жилищата по форма на собственост

В община Вършец 99.5% от жилищата са частни. Държавните и общински жилища в община Вършец са 0.2% от всички жилища в общината, а 0.3% са частни жилища на юридически лица.

Благоустроеност на жилищата

Жилищата в община Вършец по степен на благоустроеност имат като съвкупност различни благоустройствени елементи, като 98.7% притежават основните елементи - електрооснабденост и водоснабденост.

В общината 67.9% от жилищата имат като съвкупност електрически ток, водопровод, канализация; 20.9% имат като съвкупност електрически ток, водопровод, канализация, централно/местно отопление; 4.6% имат само ел.ток и водопровод; 5.3% – само ел.ток; без благоустроеност са 1.3% от жилищата в общината.

В град Вършец 99.4% от жилищата притежават стандартните елементи – електричество и вода, 91.6% от жилищата в града имат обществена канализация, 27.9% имат и централно/местно отопление. На територията на общината съществуват необитавани жилища (предимно в селата), където дялът на остарял жилищен фонд е по-голям, 97.6% имат електричество и вода. По данни на НСИ 95.3% от обитаваните жилища в общината имат обществено водоснабдяване, в това число 96.3% от жилищата в град Вършец и 93.4% от жилищата в селата. Без източник на вода са 2.4% от обитаваните жилища в общината. В селата 4.9% от обитаваните жилища са водоснабдени чрез обществено водоснабдяване и собствен водоизточник, при 0.2% за град Вършец.

Проблеми:

- Водещата роля на общинския център град Вършец и продължителна миграция на населението създава опасност за пълно обезлюдяване на населени места, две от които са силно застрашени.

Потенциали:

- Изготвен ОУП, който задава устройствена рамка за развитието на общината.

2.8. Анализ на връзката на общината със съседните територии, които имат потенциал да влияят върху нейното развитие

Община Вършец се намира в Северозападна България и е част от административна област Монтана (NUTS 3) и от Северозападен район от ниво 2 (NUTS 2). На север граничи с община Криводол, област Враца, на запад и северозапад - с община Берковица, на юг - с община Своге, Софийска област и на изток - с община Враца, област Враца. Това местоположение дава възможност за осъществяване на външни връзки със съседни общини от три области – Монтана, Враца и София-област.

Незадоволителното състояние на голяма част от общинската пътна инфраструктура влошава условията за комуникация между общините и особено между селата от съседни общини, за които транспортната инфраструктура е ключов фактор за развитие.

Към 2020 г. Община Вършец не е включена като член на Местна инициативна група. При проведените анкети, жителите на общината са заявили желание за включване на Община Вършец в Местна инициативна група. Целта е да се създаде по-добра бизнес среда за активизиране на местния бизнес, в т.ч. подкрепа на микро, малки и средни предприятия за осигуряване на заетост и повишаване на конкурентоспособността на регионалната икономика, вкл. на основата на технологично обновяване и структурни промени с оглед развитие на производства с по-висока добавена стойност. Икономическото развитие ще се подкрепя в съответствие с принципите на устойчивото развитие - намаляване на консумацията на енергии и суровини, зелени технологии и развитие на зелени икономически дейности.

Сред предложенията на местното население, изразени в анкетното проучване относно бъдещото развитие на общината, са следните идеи за междуобщинско сътрудничество със съседните на община Вършец общини:

- ✓ Съвместни проекти за развитие на селския туризъм със съседните община;
- ✓ Обмяна на опит за привличане на инвестиции, за разкриване на работни места със съседните общини;
- ✓ Създаване на културни и туристически маршрути заедно с общините Враца, Монтана, Берковица, Своге и др. ;
- ✓ Подобряване на пътната инфраструктура между общините;
- ✓ Съвместни спортно-развлекателни събития със съществуващите спортни клубове от всички общини в страната и разширяване на дейността чрез привличане на клубове от чужбина;

- ✓ Развитие на селското стопанство в синхрон със съседните общини;
- ✓ Създаването на МИГ с общините Враца и Борован.

В програмния период 2021-2027 г. предстои общината да проучи възможностите за реализиране на съвместни инициативи чрез диалог със съседните общини и анализ на проектните идеи в рамките на новия интегриран подход за териториални инвестиции.

2.9. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, предвидени за реализация на територията на общината

Основен източник на достоверна информация за влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, предвидени за реализацията на територията на община Вършец, които пряко или косвено могат да дадат отражение в социално-икономическото, екологичното и пространственото развитие на общината, е Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен район от ниво 2 2021-2027. В документа не са предвидени за реализация конкретни големи инфраструктурни проекти, но съгласно потенциалите за развитие на община Вършец, предвижданията на ОУП на общината и включените в индикативния списък с приоритетни за общината се очертават предложения, вкл. от по-общ характер, които могат да имат пряко или косвено влияние върху социално-икономическото развитие на община Вършец:

- ✓ Създаване на туристически дестинации и интегрирани туристически продукти в Северозападен район, към които община Вършец да се приобщи.

2.10. Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво

Социално-икономическият анализ на районите в Република България представя настъпилите промени в периода 2014-2020 в икономическото, социалното, демографското, инфраструктурното развитие и състоянието на околната среда и очертава основните тенденции в тях. Също така се дават прогнози за развитието им до 2027 г. Той е структуриран в 3 основни части.

Първата част обхваща териториалния анализ на развитието по тематични направления и ключови характеристики по три основни теми – темата за урбанистичното развитие, териториалните аспекти на секторните политики, административния капацитет за провеждането им и за изпълнение на проекти.

Втората част акцентира върху сравнителния анализ на социалното, икономическото, демографското и екологичното състояние и развитие и инфраструктурното осигуряване на районите, областите и общините. Във всяко тематично направление са проследени

промените, настъпили в резултат на прилаганите европейски и национални политики и програми и са систематизирани изводи за въздействието на външни и вътрешни фактори, за установените трайни тенденции и възможностите за преодоляване на проблемите.

Третата част обобщава синтезираните изводи от първите две и ги надгражда с интегриран национален профил.

При изготвяне на социално-икономическия профил на община Вършец са проследени ключови показатели, които са използвани и в Анализа на районите, за да се улесни сравнението между двата анализа и между направените изводи в тях. Освен това, показателите за развитие на община Вършец са проследявани и съпоставяни със средното областно ниво (за област Монтана) и средното ниво за страната (където е възможно).

По-долу е показана и онагледена взаимовръзката между изведените основни изводи от Анализа на районите и заключенията в ПИРО. Този подход дава възможност за бързо очертаване на взаимовръзката между двата анализа – къде има препокриване (т.е. изводите за община Вършец са валидни и за национално/регионално ниво), къде се отчита разминаване (т.е. заключенията за община Вършец са по-негативни или обратното – благоприятни).

Таблица 33. Взаимовръзка между изводите и заключенията от СИА на районите в РБ и ПИРО Вършец

Взаимовръзка между изводите и заключенията от Социално-икономическия анализ на районите на Р България и ПИРО Вършец

Изводи от социално-икономическия анализ на районите	Изводи от социално-икономическия анализ на ПИРО Вършец	Взаимовръзка
Демография		
Демографската ситуация в страната се характеризира с: продължаващо намаляване и застаряване на населението; намаляваща раждаемост; високо ниво на смъртност; отрицателен естествен и механичен прираст	Населението е с тенденция на устойчиво намаление; Раждаемостта е по-ниска от средната за страната, а смъртността – по-висока от средната; Отрицателен естествен прираст, с по-негативни стойности от средните за страната Силно отрицателен механичен прираст, с нарастващи негативни стойности, по-висок от средния за страната	Процесите на обезлюдяване в страната се проявяват и в община Вършец, но в по-силна степен; Общината е с по-лоша характеристика от средното за страната ниво (въпреки относителното намаление на броя на умрелите в последните години и относителната стабилност на броя на живородените)
Териториалното разположение на населението е предимно в градовете – 73,5% (2017 г.)	79% от населението на общината живее в гр. Вършец, останалото – в селата в общината	Общината е със сходни характеристики както на национално ниво.
Изчерпан демографски потенциал на селата, които до неотдавна са били източник на миграция към градовете	Отрицателен естествен и механичен прираст в селата в общината и постоянно намаляване на населението в тях, но със сходни темпове до тези в град Вършец	Общината е със сходни характеристики както на национално ниво.
Пазар на труда		
Коефициентът на икономическа активност нараства	Броят на заетите в местната икономика се запазва на относително постоянно ниво в периода 2016-2019 г.	Общината се различава от общата за страната характеристика

Заетостта на населението в най-активна възраст (15-64 г.) бележи ръст на национално ниво в периода 2014-2017 г.	Липсват конкретни данни за заетостта на населението във възрастовата група 15-64 г.	-----
Коефициентът на безработица намалява значително	Коефициентът на безработица намалява в периода 2015-2019 г., но е два пъти по-висок от средния за страната	Общината е със същата характеристика като на национално ниво
Териториално-урбанистичен анализ		
Общините в България са класифицирани като: силно урбанизирани, средно урбанизирани – при които над 50% от населението живее в населени места от 5 до 50 хил. жители или общината е с център град от 5 до 50 хил. жители и слабоурбанизирани – при които над 50% от населението е в населени места под 5 хил. жители или общините са с център град под 5 хил. жители.	В ИТСП на Северозападен район община Вършец е определена като „слабо урбанизирана“	Общината попада в тези 95 общини, които са определени в Анализа на районите
В Анализа на районите са определени агломерационни образувания по дадени критерии	В ИТСП на Северозападен район община Вършец не попада в агломерационен ареал	-----
Икономическо развитие		
БВП и БВП на глава от населението нараства	Община Вършец попада в СЗР – районът с най-нисък БВП и на едно от последните места в ЕС; На ниво „община“ не се поддържа информация за БВП, отчита се тенденция на увеличаване на произведената продукция в общината, с по-висок темп от този на областно	Общината е със същата характеристика като на национално ниво

	ниво, но приносът на общинската икономика към областната е много нисък	
Преобладават микропредприятията (от 0 до 9 заети), следвани от втората група (от 10 до 49 заети)	В структурата на предприятията според заетите лица в тях в община Вършец преобладават също микро предприятията с до 9 заети лица – 94 % (2019 г.), следвани от малките предприятия с от 10 до 49 заети лица	Общината е със същата характеристика като на национално ниво
Атрактивността на българския туризъм се формира от културно-историческо наследство, природни ценности, разнообразни пейзажи, качествени услуги и добра свързаност/достъпност	Община Вършец притежава културно-исторически ценности и природни ценности, както и добра транспортна достъпност; тези фактори са предпоставка за развитие на туризма.	Общината притежава от определените в Анализа на районите характеристики за развитие на туризма
Социална сфера		
Обхватът на деца в предучилищно образование е намалял до степен, че всяко пето дете не посещава детска градина	Местата в детските градини в общината са достатъчни, за да обхванат всички желаещи деца	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво
Делът на преждевременно напускащите училище все още е твърде висок	По данни на община Вършец посещаемостта в общообразователните училища до задължителната училищна възраст (16 години) е висока, годишно отпадат около 0,01 % от подлежащите на задължително училищно обучение. Приблизително такъв е и броят на необхванатите деца, в задължителна предучилищна възраст	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво
Броят на учениците в страната намалява ежегодно с близо 1,5%; закриват се училища, предимно в малките населени места	Броят на учениците намалява през годините, но с ниски темпове, като цяло се наблюдава относителна устойчивост в броя на учениците, които се обучават в общинските училища;	Общината частично е с по-добра характеристика от националното ниво

	Преди няколко години се отчита закриване на някои училища	
Общо за страната през 2017 г. един лекар обслужва 235 души; На един лекар по дентална медицина в страната се падат 862 души от населението	На 1 лекар в общината се падат 565 жители през 2020 г. Населението на 1 лекар по дентална медицина през 2020 г. е 2 261 души.	Общината е с по-лоша характеристика от средното за страната ниво, но все пак следва да се отчете близостта на областния център Монтана, който е с близки от средните за страната показатели за здравно обслужване.
Увеличаващи се разходи в сферата на социалното осигуряване, подпомагане и грижа	Делът на подпомаганите лица в общината се задържа на относително постоянно ниво в последните години, но населението застарява, което натоварва допълнително социалната система	Общината е със същата характеристика като на национално ниво
Неравномерно териториално разпределение на мрежата от социални услуги по общини	Социалните услуги са фокусирани в общинския център	Общината е със същата характеристика като на национално ниво
Социалната система покрива широк спектър от услуги, предоставени в общността и в специализирани институции за нуждаещите се групи от населението и ориентирани към пълноценно удовлетворяване на потребностите им в среда, по-близка до домашната	Социалната система в общината също покрива услуги за различните групи нуждаещи се в среда, по-близка до домашната	Общината е със същата характеристика като на национално ниво

Инвестициите в спортна инфраструктура са инвестиции в здравето на нацията	В общината е изградена добра спортно-материална база, позволяваща развитието на различни видове спорт; регистрирани са спортни клубове и организации в тематични видове спорт	Общината е със същата характеристика като на национално ниво
Техническа инфраструктура		
Републиканската пътна мрежа обслужва всички центрове на общини и осигурява комуникациите между тях в пространствения модел на системата от населени места; различно е обаче качеството на обслужване на общините с пътища от РПМ; 129 броя общини (почти половината от общините в страната) са обслужени с пътища с национално значение (автомагистрали и пътища първи клас)	Община Вършец е обслужена републиканска и общинска пътна мрежа.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво
В национален план електроенергийната мрежа е добре развита и всички населени места са електроснабдени	Електроенергийната мрежа в общината има достатъчно капацитет за поемане на допълнителни консуматори	Общината е със същата характеристика като на национално ниво
Нарастване участието на ВЕИ в енергийния баланс на страната	В общината има потенциал за използване на слънчевата и вятърна енергия	Изводите от Анализа на районите са валидни и за общината
Тревожен е проблемът „режим на водоснабдяване”, който силно влошава качеството на живот на населението	Проблем за общината представлява намаляващият дебит на водоизточниците през годините с 68.55%; проблеми с водоснабдяването и с недостиг на питейна вода има в някои от селата в общината	Общината е с частично по-добра характеристика от националното ниво

Процесът на отвеждане и пречистване на отпадъчните води изостава; в сравнение с други европейски страни степента на отвеждане на отпадъчните води в България е една от най-ниските, а още по-голямо предизвикателство пред страната е пречистването на отпадъчните води	Делът на населението, обслужено от ПСОВ на територията на общината е 60,40 %	Общината е със сходна характеристика като средното за страната ниво
Околна среда		
Национален проблем по отношение състоянието на атмосферния въздух е замърсяването с фини прахови частици, което е сред най-високите в ЕС. То има ясно изразен сезонен характер	Качеството на атмосферния въздух в общината може да се характеризира като добро, главно поради липсата на големи промишлени предприятия; замърсяванията са предимно с ФПЧ от отоплението през зимния период, от автомобилният транспорт и от лошата пътна инфраструктура	Общината е с частично по-добра характеристика от средното за страната ниво
Подобрява се качеството на повърхностните води в страната; наблюдава се и постепенно подобряване на качеството на подземните води	Водните тела в района на община Вършец са в умерено екологично състояние; същото се отнася и за качествата на подземните води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване.	Общината е с по-лоша характеристика от средното за страната ниво
Почвите в страната са в добро екологично състояние по отношение на запасеност с биогенни елементи (органично вещество); увеличават се площите със слаб ерозионен риск, а тези с умерен, висок и много висок риск намаляват	Няма данни за замърсяване на почвите в района на община Вършец с тежки и токсични метали; няма сериозни проблеми по отношение на почвената ерозия; няма вкислени и засолени почви	Общината е със сходна характеристика като националното ниво

Нивата на шум в по-голямата част от изследваните пунктове надвишава граничните стойности за съответните населени територии	В общината не се наблюдават източници на шумово замърсяване и като цяло обстановката е спокойна	Общината частично е с по-добра характеристика от националното ниво
Значително по-големи количества образувани отпадъци на човек от населението в България в сравнение с ЕС; ниска степен на рециклиране на битовите отпадъци	Всички населени места в община Вършец са включени в системата за организирано сметосъбиране и сметоизвозване; общината е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците и в общината не се извършват дейности по третиране на отпадъци	Общината е с относително по-добра характеристика от националното ниво
Административен капацитет		
Наличието на административен капацитет в местните власти за усвояване на средства по оперативни програми и натрупването на инвестиции с икономически и социален характер, подкрепени от оперативните програми, са важно условие за растежа на териториалните единици	Общината привлича средства от ЕСИФ, национални програми и други програми, което показва добрия капацитет за управление на проекти	Изводите от Анализа на районите са валидни за общината

2.11. SWOT-анализ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
✓ Благоприятен климат и наличие на почвени ресурси, благоприятни за развитие на земеделието; ✓ Добро транспортно-географско положение, осигуряващо условия за сътрудничество със съседни територии; ✓ Близост до големи населени места (потенциални пазари); ✓ Близост до международен воден път чрез р. Дунав; ✓ Относително балансирана икономика, с принос и на трите сектора – селскостопански, индустриален и услуги; ✓ Традиции в първичния сектор на икономиката; ✓ Наличие на минерална вода; ✓ Наличие на природни и културно-исторически забележителности; ✓ Добре изградена читалищна мрежа и богат културен календар; ✓ Наличие на места в детската градина и филиалите; ✓ Наличие на съвременни спортни обекти; ✓ Нисък процент на отпадналите ученици от образователната система; ✓ Чиста околна среда, липса на големи замърсители в общината; ✓ Добра осигуреност с водни ресурси; ✓ Добър административен капацитет.	✓ Засилена емиграция на населението в активна възраст; ✓ Застаряващо население; ✓ Отрицателен естествен и механичен прираст; ✓ Лошо/незадоволително състояние на част от общинската пътна мрежа; ✓ Амортизирана водопреносна мрежа с големи загуби на вода по нея; ✓ Липса на канализационна мрежа в селата; ✓ Слаб темп на обновяване и реструктуриране на стопанските дейности; остаряло производствено оборудване и технологии; ✓ Ниска конкурентоспособност на икономиката; ✓ Непълно използване на природните и културните ресурси; ✓ Слабо използване на възможностите за публично-частно партньорство;
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
✓ Производство на екологично чисти земеделски продукти; ✓ Изграждане на скоростен път Ботевград -Видин – развитие на услугите и логистиката;	✓ Продължаваща тенденция на обезлюдяване в общината, засилена миграция вън от общината; ✓ Застаряване на населението; ✓ Натоварване на здравната и социална система;

✓ Обновяване и оползотворяване на индустриалните територии и зони; ✓ Потенциал за използване на ВЕИ – предимно слънчева енергия; ✓ Инвестиции в публична (транспортна, образователна, социална, здравна) инфраструктура и услуги; ✓ Развитие на туризма – спа, балнео, културно-исторически, спортен, риболовен, селски, екотуризм и др.; ✓ Реализиране на съвместни проекти със съседни общини; ✓ Реализиране на интегрирани териториални инвестиции и на публично-частни партньорства; ✓ Развитие на трансгранично сътрудничество; ✓ Повишаване квалификацията на общинската администрация; ✓ Привличане на инвестиции.	✓ Несигурна икономическа обстановка на световните пазари и в страната; ✓ Намаляване на покупателната способност на населението, спад на потреблението; ✓ Липса на финансиране за местни дейности, недостатъчно подпомагане от страна на държавния бюджет и европейските програми; ✓ Липса на възможност за осигуряване на съфинансиране при реализация на проекти; ✓ Забавяне на реализацията на важни инфраструктурни проекти; ✓ Продължаващо влошаване на качеството на техническата инфраструктура; ✓ Недостиг на местни обществени и стопански инициативи за развитие; ✓ Негативни промени в климата; ✓ Поява на рискове от непредвидими природни и обществено-политически събития; ✓ Вирусни пандемии; ✓ Военни действия.
---	--

3. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪРШЕЦ В ПЕРИОДА 2021-2027

3.1. Основни принципи при формулирането на стратегическата рамка на ПИРО

Стратегията за реализация на ПИРО Вършец обхваща и проследява взаимовръзката между формулираните визия, определените стратегически цели на развитието и свързаните с тях приоритети за действие, които ще бъдат реализирани посредством изпълнението на Програмата за реализация на плана (чрез изпълнението на конкретни проекти).

Стратегическата рамка в ПИРО Вършец 2021-2027 се базира на изискването за съгласуваност с основните стратегически документи на европейско, национално и регионално ниво.

Стратегията за развитие на община Вършец за периода 2021-2027 г. интегрира регионалното и пространственото развитие на общината и е съобразена с *основните цели на политиката на сближаване на ЕС за следващия програмен период*, както следва:

- ✓ Цел на политиката 1: По-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновативния и интелигентен икономически преход;
- ✓ Цел на политиката 2: По-зелена, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска;
- ✓ Цел на политиката 3: По-добре свързана Европа чрез подобряване на мобилността и регионалната свързаност на ИКТ;
- ✓ Цел на политиката 4: По-социална Европа — реализиране на европейския стълб на социалните права;
- ✓ Цел на политиката 5: Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните райони и на местните инициативи.

Базирайки се на основния документ – Документ за размисъл озаглавен „Към устойчива Европа 2030“, страните-членки, техните регионални и местни власти формулират рамките си за планиране на стратегическото развитие. Документът е израз на твърдия ангажимент от страна на ЕС да постигне резултати по целите на ООН за устойчиво развитие, включително целите на Парижкото споразумение относно изменението на климата. Документът поставя акцент и върху хоризонталните способстващи фактори, които ще подкрепят прехода към устойчивост, сред които са образованието, науката, технологиите, научните изследвания, иновациите и цифровизацията, финансите, ценообразуването, данъчното облагане и конкуренцията, отговорното бизнес поведение, корпоративната социална отговорност и новите бизнес модели, отворената и регулирана търговия, както и управлението и съгласуваността на всички нива. На ниво ПИРО Вършец това намира израз в планиране и формулиране на оптимални предвиждания в стратегията за устойчиво развитие на общината до 2027 г.

Визията, целите, приоритетите и мерките на ПИРО Вършец 2021-2027 са хармонизирани с действащата нормативна уредба на национално и местно ниво и са разработени в рамките на националната политика за регионално развитие като част от общата система от стратегически документи, установена със законодателните разпоредби. Отчитат се предвижданията на Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 (Актуализация 2019 г.), Националната програма за развитие България 2030, Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен район 2021-2027, както и формулираните цели в секторните стратегии в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта,

водния сектор, енергетиката, широколентовите комуникации, туризма, културното наследство и опазването на околната среда.

По същество, стратегическата част от ПИРО Вършец е елемент от системата стратегически и планови документи, характеризиращи развитието на страната и на Северозападен район в перспектива до 2027 г.

Планът за интегрирано развитие на община Вършец 2021-2027 е тясно свързан и с Общинския план за развитие на общината за периода 2014-2020 г. по отношение на приемствеността между двата плана, като ПИРО доразвива заложените приоритети от ОПР, като същевременно ги надгражда и актуализира с цел преодоляване на негативните тенденции и подобряване на социално-икономическото развитие на общината. Също така, отчетени са препоръките и основните изводи от извършената през 2017 г. Междинна оценка на Общинския план 2014-2020 г. относно формулировките, съдържанието и изпълнението на отделните приоритети на ОПР (констатациите по отношение на стратегическите цели от ОПР 2014-2020 е, че те са актуални и съответстват на сравнителните предимства, потенциал и ресурси на общината).

Целите и приоритетите за развитие на община Вършец в перспектива до 2027 г. са съгласувани и предвиждат взаимодействието с факторите, условията и потенциала за специфичното развитие на общината, мрежата от населени места и отделните сектори (индустрия, транспорт, екологична инфраструктура, туризъм, аграрни дейности и др.), залегнали в Общия устройствен план на общината. Това гарантира използването на интегриран подход за планиране на регионалното и пространственото развитие на общината.

Прилагайки подхода „отдолу-нагоре“, при формулирането на стратегическата рамка на община Вършец под особено внимание са взети резултатите и тенденциите от изготвения социално-икономически и SWOT анализ, проведеното анкетно проучване сред местните заинтересовани страни, както и проведените фокус групи със заинтересованите страни, отчетени са текущото състояние, идентифицираните проблеми и бъдещия потенциал за развитие на общината.

Изготвянето на стратегическия документ е хармонизирано със следните *принципи за стратегическо планиране на местното развитие*:

1. Обвързаност на планираните мерки по между си за съвместно подобряване на местното развитие – при формулиране на целите и приоритетите е използван актуалният за програмния период 2021-2027 г. интегриран подход, като отделните мерки са обвързани помежду си и съвместно допринасят за подобряване на актуалната ситуация в общината;

2. Съответствие с принципите и правилата за прилагане на структурните инструменти в областта на регионалната политика на ЕС – ПИРО Вършец е част от системата документи за стратегическо планиране в страната и ЕС, като съответства, интерпретира и конкретизира предвижданията на документите от по-високо ниво;
3. Координация и съгласуваност с европейските, националните и местните политики за конкуренция, опазване и подобряване на околната среда и равните възможности – постигане на синергия между секторните политики и потенциалите на общината;
4. Информираност и публичност на процесите на планиране и програмиране, финансиране, изпълнение, наблюдение и оценка в областта на интегрираното регионално и местно развитие – стратегията за развитие на общината е формулирана и съобразена в съответствие с предложенията в проведените фокус-групи и обществено обсъждане със заинтересовани страни, както и след анализ на резултатите от проведено анкетно проучване;
5. Съфинансиране и допълняемост на местните собствени финансови ресурси за развитие със средства от държавния бюджет, фондовете на ЕС и други публични и частни източници;
6. Концентрация на усилията, човешките ресурси и финансовите средства за осъществяване на набелязаните в стратегията цели – приоритетите са съсредоточени върху предимствата и потенциалите за развитие на общината и позволяват съсредоточаване на усилията и интегриране на всички възможни ресурси, формулирани са реалистични цели и мерки;
7. Отвореност за допълнения и адаптивност на стратегическите намерения към бързо променящите се условия на средата, в която ще се реализира стратегията;
8. Партньорство между всички институции, заинтересовани лица и структури на гражданското общество в процеса на реализиране на стратегическите намерения.

Прилагането на *единен поход на планиране* при формулиране на целите на община Вършецв контекста на глобалните цели за регионалното и пространствено развитие, взаимната обвързаност и йерархична съподчиненост на ПИРО със системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие, използването на механизми за партньорство и координация между органите и институциите, бизнеса и гражданското общество в общината, както и на общи инструменти за финансово подпомагане, обуславя по-значим ефект и ефикасност за реализация на целите на местното развитие в община Вършец.

Стратегическата рамка на община Вършец се състои от визия, стратегически цели, приоритета и мерки.

3.2. Визия за развитие на община Вършец

Визията за развитието на общината дава характеристики на специфичния потенциал на общината и насоките за бъдещото ѝ развитие. Тя отразява перспективите пред регионалното и пространственото развитие на общината на основата на икономическите и социалните фактори, като отчита възможностите за преодоляване на различията между градските и селските територии.

Визията по своята същност е кратка формулировка от ключови думи, които очертават Вършец отразява мечтаното развитие и положение/състояние на общината в 7-годишния период 2021-2027. Тя е съобразена с мненията на жителите и другите заинтересовани страни за това, как те си представят общината към 2027 г.

Визията дава израз на установените със социално-икономическия анализ и представени Вършец определя рамката на институционалните усилия от страна на общината, като важен момент при нейното формулиране е съчетаването на нуждите с наличния финансов ресурс – собствените и външните ресурси за постигането на поставените стратегически цели.

При формулировката на визията на ПИРО Вършец се отчита приемствеността с визията на основния стратегически документ за развитие на общината в програмния период 2014-2020 – ОПР, дефинирана както следва: Визия на ОПР 2014-2020: Община Вършец - Национална марка за природен и балнеоложки туризъм, привлекателно и спокойно място за живот с устойчиво икономическо развитие и грижа за околната среда.

Ключовите думи, които определят желаното състояние на община Вършец към 2027 г., са: привлекателна, развита и конкурентна икономика, социална сигурност, съхранено природно и културно наследство, качествена среда за живот и отдих.

Визия за развитие на община Вършец в периода 2021-2027: Национална марка за природен, исторически и балнеоложки туризъм, привлекателно място за живот, отдих и спорт, с устойчиво икономическо развитие и чиста околната среда.

Визията е рамка за формулиране на стратегическите цели и приоритети на община Вършец за програмния период 2021-2027 г. и аргументира областите, където бъдещите действия ще донесат най-голяма възвръщаемост на вложените средства и устойчиви ползи на обществото. Това предполага добро управление и широко гражданско участие в процеса на вземане на решения и тяхното изпълнение с цел ефективно използване на наличните ресурси и постигане на благоприятни за жителите на община Вършец резултати.

Визията е разгърната в структурата на целите и приоритетите на ПИРО.

3.3. Стратегически цели

Безспорно, при разработване на стратегическите цели и приоритети на ПИРО Вършец, се стъпва на разбирането за съответствие с целите и приоритетите на документите, които имат отношение към стратегическото планиране на регионалното и пространствено развитие на по-високи нива: Лайпцигска харта за устойчиви европейски градове, Териториален дневен ред на ЕС 2030, действащи стратегически и планови документи на различни териториални нива в периода 2014-2020, стратегически документи за следващия програмен период 2021-2027 на европейско и национално ниво, принципите, залегнали в политиката на сближаване на ЕС, както за настоящия период 2014-2020, така и за следващия – 2021-2027. Като документ от следващия по-висок ранг на ПИРО, най-голямо и непосредствено въздействие при формулиране на целите на ПИРО оказва Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен район 2021-2027. В основата на използвания подход е новото разбиране при стратегическото планиране за подкрепа на интегрирани териториални инвестиции на определена територия, които обхващат няколко сектора.

Програмният период (2021-2027 г.) налага *нов подход при формиране на регионалната политика*, която се основава на опита от предходните години, съчетано с определянето на ключовите предизвикателства пред страните членки. От важно значение е идентифицирането на големи различия в развитието между българските региони и спрямо средното за ЕС ниво, както и определянето в дългосрочен план на сериозни дисбаланси между някои части на страната, които са съответно и предпоставка за невъзможност за използване на целия потенциал на територията. Тези процеси извеждат на преден план необходимостта от интегриран териториален подход, насочен към осигуряване на модел на развитие с оглед постигане на устойчив и балансиран растеж в българските райони и достигане на средно европейско ниво в средносрочен план. Интегрираният подход към териториалното развитие е насочен към намаляване на социални, икономически и териториални различия. В новия програмен период (2021-2027 г.) това се явява ключов механизъм за балансирано регионално развитие в рамките на Общността, както и средство за намаляване на различията между регионите в отделните страни членки и местните общности.

Структурата на целите и приоритетите на ПИРО подкрепя идеята за интегрирания подход в стратегическото планиране - изведените цели се конкретизират и доразвиват в очертаните приоритетни области. По този начин се постига синергичен ефект между резултатите на отделните приоритетни области, като за осъществяването на дадена цел допринасят повече от един приоритет.

Освен базиране на стратегиите на документи за развитие на територията в европейски и национален план, водещ принцип при разработване на стратегическата част на ПИРО е нейното обвързване с постигането на резултати за територията на общината, отразявайки местните потенциали за развитие и съсредоточавайки се върху решаването на конкретните проблеми на общината. Стратегическите цели и приоритети на ПИРО са фокусирани и конкретни и ясно показват избраната посока на развитие на общината, в съответствие с нейната специфика, и съответните сфери, към които приоритетно са насочени усилията и основната част от инвестициите, като е избегнато всеобхватно формулиране на целите и по този начин неефективно разпределение на ресурсите при предстоящата им реализация. Степента на тяхното изпълнение се измерва чрез проследяване на измененията в системата от индикатори за наблюдение на ПИРО.

Приоритетите, дефинирани в ПИРО Вършец, гарантират връзката между регионалния и местния стратегически контекст за развитие и логически произтичат от изводите на аналитичната част на документа, като също се фокусират върху конкурентните предимства на общината. Всеки от приоритетите води до постигането на стратегическите цели и визията за развитие на общината.

Изпълнявайки изискванията за стратегическа хармонизация, стратегическите цели и приоритети на община Вършец обуславят координиране на действията, усилията и ресурсите (човешки и финансови за реализация на програми и проекти) за постигане на визията на ПИРО – адаптиране на жизнената среда към възможностите за благоприятни условия за живот и заетост.

Основните фактори, които са отчетени при формулирането на целите и стратегическите приоритети за развитие на общината са:

- ✓ Развитието на конкурентоспособна икономика ще продължи да бъде определящ фактор за развитието на община Вършец през новия програмен период, опираща се на спецификата на територията и изграждане на потенциал за технологично обновяване. Осигуряването на растеж, заетост и условия за по-добро качество на живот в същото време следва да е ориентирано към постигане на относителен териториален баланс между населените места;
- ✓ Съхраняване и оптимално използване на човешкия потенциал чрез подобряване на образованието, повишаване на уменията, осигуряване на достъп до качествено здравеопазване и социални услуги. Повишаването на общото културното равнище е предпоставка за формиране на активно гражданско общество, имащо ясна визия и осъзнаващо своята мисия за местното развитие. Това обуславя подобряване на

качествата не само на икономическата и социалната среда, но и на техническата инфраструктура и материалната жизнена среда в населените места на общината за валоризиране, съхраняване и социализиране на нейното природно и културно наследство.

Фигура 29. Стратегическа рамка на ПИРО Вършец

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1. Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика

Първата стратегическа цел на ПИРО Вършец е насочена към създаване и развитие на микро, малки и средни предприятия (като основна част от общинската икономика) в сферите на леката промишленост, селското стопанство, услугите и туризма. Цели се развитие на местната икономика и повишаване на конкуренцията, което да осигури повишаване на заетостта и възможност за по-висок жизнен стандарт на населението в общината. Това от своя страна ще спомогне за засилване на мотивацията на местното население да остане в общината и за преодоляване на негативните демографски процеси.

В програмния период 2021-2027 г. се планират дейности за създаването на нов имидж и продукти, които да допринесат за увеличаване на добавената стойност на произведената продукция и генериране на повече приходи за общината. В разглежданата цел намират място мерки, насочени към стимулиране развитието на иновативни практики и производства и към създаване на благоприятни условия за развитието на традиционни дейности за местната икономика. Акцент се поставя и върху привличането на нови инвестиции и насърчаване на сътрудничеството и партньорството между общината и бизнеса за съвместни инициативи и реализиране на интегрирани териториални инициативи и инвестиции.

Сред недостатъчно добре оползотворените ресурси, които са носители на икономическо развитие, са природните и културни ресурси в общината, чието валоризиране обуславя развитието на селското стопанство и туризма.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2. Запазване и развитие на човешкия капитал и подобряване на социалните, здравните и образователните дейности

Фокусът на втората стратегическа цел е върху комплексното развитие на социалната среда. Северозападен район, част от който е и община Вършец, се характеризира с едни от най-неблагоприятните демографски тенденции, миграционни процеси и характеристики на човешкия капитал в страната и ЕС. Целта е разрешаване на констатираните проблеми в социалното развитие в общината, а именно – негативно демографско развитие и свързания с това процес на обезлюдяване на територията, влошените характеристики на населението – възрастова, етническа и образователна структура, неблагоприятните характеристики на пазара на труда по отношение на качеството на работната сила (с ниско образование и с ниска квалификация), високото равнище на безработица и др. Добре планираните инвестиции в човешки ресурси са основен стимулатор на растежа в общината.

Акцент се поставя и върху създаването на равни възможности за труд и обучение, отход и достъп до обектите на социалната инфраструктура, лечебни, учебни и детски заведения, подобряване на социалното включване, изграждане на адекватна образователна, здравна, социална, спортна и културна инфраструктура. Очакван ефект от постигане на целта е община Вършец да се превърне в по-добро място за живот, което да доведе до подобряване на демографските показатели.

При планирането на мерките в тази област е целесъобразно осигуряване на съгласуваност и взаимодействие между институциите, реализиране на интегрирани проекти поради широкия и комплексен характер на адресираните нужди и проблеми.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3. Устойчиво развитие на общината, изграждане на съвременна и качествена инфраструктура, опазване на околната среда и развитие на туризма

Предвижда се инвестиране в подобряване на транспортната, екологичната и енергийната инфраструктура, което ще доведе до подобряване на условията за бизнес и търговия и комплексното социално-икономическо развитие в община Вършец. Съвременната транспортна и информационна инфраструктура спомага за увеличаване на конкурентните предимства. Това, от своя страна, е възможност за осигуряване на равен достъп на всички жители до икономически функции и услуги.

Стратегическата цел е насочена и към опазването на околната среда чрез прилагане принципите на устойчиво развитие, предотвратяване на замърсяванията, последващо отстраняване на възникналите вреди, съхраняване на биоразнообразието и приоритетните местообитания за бъдещите поколения.

3.4. Приоритети за развитие

Приоритетите за развитие на община Вършец в периода 2021-2027 са областите на действие, където се концентрират финансовите ресурси и общинските инициативи през следващия програмен период. Приоритетите не са директно обвързани и подчинени на дадена стратегическа цел, а допринасят за постигането на повече от една цел. Всеки приоритет се състои от набор от мерки, които определят какво точно може да се развие и осъществи в общината, имайки предвид нейните предимства и потенциали. Мерките се конкретизират още по-детайлно в Програмата за реализация на ПИРО, като могат да се допълват с допълнителни проекти и инициативи на общината до 2027 г.

Приоритетите за развитие на община Вършец в периода 2021-2027 са областите на действие, където се концентрират финансовите ресурси и общинските инициативи през

следващия програмен период. Приоритетите не са директно обвързани и подчинени на дадена стратегическа цел, а допринасят за постигането на повече от една цел. Всеки приоритет се състои от набор от мерки, които определят какво точно да се развие и осъществи в общината, имайки предвид нейните предимства и потенциали. Мерките се конкретизират още по-детайлно в Програмата за реализация на ПИРО, като могат да се допълват с допълнителни проекти и инициативи на общината до 2027 г.

ПРИОРИТЕТ 1. Икономическо развитие и насърчаване на заетостта

Повишаването на конкурентоспособността на местната икономика е изключително важно по отношение на постигане на висока добавена стойност за общината, повишаване на доходите на населението и разкриване на нови възможности за професионална реализация на хората. Усилията на този приоритет са насочени именно към стимулиране на предприемачеството на микро, малките и средни предприятия в община Вършец и повишаване на техния капацитет. Създаването на подходящи условия за труд цели задържане на хората в местните предприятия. Това приоритетно направление включва усилията на всички заинтересовани страни в посока превръщане на общината в благоприятно място за инвестиции и развитие на бизнес. Приоритизира се повишаването на капацитета на съществуващия микро, малък и среден бизнес и насърчаването на предприемачеството. Необходима е модернизация по отношение на първичния сектор и подобряване на информираността относно възможностите за подкрепа, които се предоставят на бизнеса чрез грантове и помощи.

На второ място, от особено значение е изграждането на местен капацитет за иновационни дейности и внедряване на нови технологии. Приоритетът акцентира и върху привличането на инвеститори с повишена ефективност в общината и задържането им. Използването на иновации от бизнеса и създаването на подходящи условия за привличане на инвестиции са ключови фактори за повишаване на икономическия растеж в общината.

Отслабването на позициите на селското стопанство налага предприемането на мерки, насочени към неговата модернизация и превръщането му в един от конкурентните отрасли в общината.

Развитието на туризма допълнително ще спомогне за диверсификацията на общинската икономика, което обуславя необходимостта от реализирането на дейности и проекти в това направление. Планираните културни дейности обслужват духовните потребности на населението и имат пряко отношение към интелектуалното и образователно ниво на гражданите и особено на младото поколение.

Мярка 1.1. Подкрепа на предприемачеството и подобряване на съществуващия местен бизнес.

- ✓ Предоставяне на общински терени на местния бизнес;
- ✓ Съдействие на бизнеса при административните процедури с намаляване на сроковете и на административните бариери;
- ✓ Повишаване на професионалната квалификация и информираност на предприемачите;
- ✓ Внедряване на иновации и нови технологии в местната икономика;
- ✓ Активен маркетинг и реклама на местните производства;
- ✓ Подкрепа на местните предприемачи за участие в изложения, панаири и бизнес форуми;
- ✓ Обединяване на МСП за повишаване на конкурентоспособността им;
- ✓ Повишаване на познанията на бизнеса относно адаптация към климатичните изменения;
- ✓ Други дейности в областта на подкрепата на предприемачеството и подобряване на съществуващия местен бизнес.

Мярка 1.2. Развитие на селското стопанство.

- ✓ Стимулиране развитието на биологично земеделие при прилагане на нови технологии за повишаване на добивите и качеството на произведената продукция;
- ✓ Подобряване на ресурсното и технологично обезпечаване на земеделското производство, модернизация на земеделските стопанства;
- ✓ Подпомагане на земеделските производители за по-широко използване на познанията и иновациите;
- ✓ Развитие на съвременно животновъдство;
- ✓ Организиране на изложения и пазари за излагане на продукцията на местни земеделски производители вкл. изграждане на пазар, на които местните производители да предлагат традиционни за общината и региона продукти;
- ✓ Насърчаване сдружаването на селскостопанските производители;
- ✓ Използване на възможностите за финансова подкрепа от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2021-2027;
- ✓ Ефективно управление на рисковете в земеделието и адаптирането му към климатичните промени, вкл. обучение на селскостопанските производители.

Мярка 1.3. Привличане на нови инвестиции в общинската икономика.

- ✓ Разработване на специализирана информация за условията за бизнес в общината, насочена към потенциалните инвеститори;
- ✓ Провеждане на информационна кампания за заинтересованите инвеститори с необходимата информация за възможностите за кандидатстване през новия програмен период 2021-2027;
- ✓ Провеждане на подходящи рекламни кампании за извоюване и утвърждаване на имидж на общината като добро място за успешен бизнес;
- ✓ Организиране и участие на общината в бизнес-срещи и форуми, насочени към потенциални инвеститори.

Мярка 1.4. Развитие на туризма като възможност за популяризиране на културното наследство и увеличаване на заетостта и доходите на местното население

- ✓ Поддържане и обогатяване на традиционния културен календар на общината;
- ✓ Развитие на нови форми на туризъм – културен, природен, еко, селски, ловен, риболовен, приключенски, спортен и др.;
- ✓ Проучване на възможностите за включване на общината в интегрирани туристически маршрути;
- ✓ Повишаване на квалификацията на заетите в туризма и подобряване на обслужването;
- ✓ Създаване на информационен и рекламен пакет за туристическото предлагане и културния календар в общината, промотиране възможностите за туризъм в общината, вкл. и интернет платформа.

ПРИОРИТЕТ 2. Развитие на човешкия потенциал и предоставяне на качествени социални, здравни и образователни услуги

Приоритетът е насочен към създаването на възможности за професионална реализация на пазара на труда от населението на община Вършец, което се предпоставя от подобряването на знанията и уменията на работната сила, от една страна, а от друга чрез инвестиции в предприятията за създаването на по-качествени работни места и интегриране на по-голям брой хора в трудова заетост. Ключов акцент в този приоритет е намаляване на равнището на безработица в общината, както и интегрирането в обществото на уязвимите социални групи, с което се цели предоставяне на равни възможности за развитие, както и предотвратяване на социалната изолация. Важна сфера на интервенции в този приоритет е институционално развитие за борба с бедността.

Приоритетните дейности акцентират и върху повишаване качеството на предлаганото образование, социални и здравни услуги в общината, изграждане на адекватна инфраструктура за образование и здравеопазване, спортна и културна инфраструктура с цел осигуряване на по-добър здравен и културен статус на населението. Развитието на инфраструктурата на културата се разглежда като предпоставка за развитие на туризма в общината.

Деинституционализацията на грижата за деца и възрастни хора ще бъде обект на целенасочени усилия, както и предоставяне на услуги в домашна среда, в специализирана среда, услуги, които се предоставят мобилно, включително изграждане на необходимата инфраструктура и доставка на оборудване.

Община Вършец се характеризира със застаряващо и намаляващо население, от което следва че перспективата за развитие на социалната инфраструктура в общината е свързана по-скоро с модернизирание и устойчиво управление на съществуващите ѝ елементи, отколкото с изграждането на нова такава.

Мярка 2.1. Подобряване на достъпа до образование и повишаване на образователното равнище

- ✓ Подобряване качеството и достъпа до образование, вкл. и за лица от групи в изолация и риск (вкл. предучилищни образователни дейности);
- ✓ Намаляване броя на преждевременно напусналите системата на образование и реинтеграция;
- ✓ Осигуряване на образование и обучение в различни форми на обучение;
- ✓ Обхващане и задържане на ромските деца и ученици в образователната система, осигуряване на качествено образование в мултикултурна образователна среда;
- ✓ Задържане на високообразованото население в общината;
- ✓ Внедряване на нови образователни практики, отговарящи на съвременните изисквания, вкл. обучение относно последиците от климатичните изменения.

Мярка 2.2. Подобряване на достъпа до трудова заетост и социално включване на пазара на труда на населението

- ✓ Насърчаване на трудовата заетост чрез повишаване на квалификацията на заетите и безработните лица;
- ✓ Осигуряване на заетост на уязвими групи на пазара на труда с цел предоставяне на равни възможности за трудова реализация на търсещите работа лица;

- ✓ Предотвратяване на отпадането от пазара на труда, вкл. на хора с увреждания и на по-възрастните;
- ✓ Създаване на връзка между образование, образователни и обучителни организации и бизнес, вкл. създаване на STEM среда, съгласно националните рамки;
- ✓ Обучение през целия живот, повишаване на уменията на възрастни в неравностойно положение;
- ✓ Прилагане на различни програми за подобряване на трудовата заетост сред младежите и/или стартиране на собствен бизнес сред младежите с цел предотвратяване на напускането на общината от младите хора.

Мярка 2.3. Подобряване на образователната, здравната инфраструктура и социалните услуги

- ✓ Ремонт и саниране на здравни служби в населени места в общината;
- ✓ Осигуряване на равенство в достъпа до качествени здравни услуги и превантивни програми, повишаване на здравната култура;
- ✓ Осъществяване на ремонт и реконструкция на сгради от здравната и социална инфраструктура, вкл. достъпна среда и внедряване на мерки за енергийна ефективност
- ✓ Осъществяване на ремонт и реконструкция на сгради от училищната инфраструктура, вкл. достъпна среда и внедряване на мерки за енергийна ефективност;
- ✓ Адаптиране на сгради, компютърни мрежи и друго оборудване за подобряване на образователната инфраструктура, включително изграждане на училищна STEM среда;
- ✓ Подобряване на съществуващите социални услуги;
- ✓ Подобряване на средата в съществуващи социални услуги/реформиране на съществуващи социални обекти;
- ✓ Разработване и въвеждане в изпълнение на нови социални услуги;
- ✓ Интеграция на групите в неравностойно положение;
- ✓ Разширяване на териториалния обхват на предоставяните социални услуги в населените места в общината;
- ✓ Създаване на условия за равен достъп на ромската общност до обществения културен живот, съхранение и развитие на ромската традиционна култура и творчество.

Мярка 2.4. Обновяване и рехабилитация на обекти с културно-историческо значение и обществени сгради, вкл. внедряване на мерки за енергийна ефективност

- ✓ Обновяване и рехабилитация на културни обекти, вкл. прилагане на мерки за енергийна ефективност;
- ✓ Ремонт и подобряване на МТБ на читалищата във всички населени места в общината и библиотеките към тях;
- ✓ Разработка на инвестиционна програма за превръщане на читалищата в населените места в туристически обекти, като част от тяхната дейност;
- ✓ Топлинно саниране и въвеждане на мерки за енергийна ефективност на обществени сгради, в т.ч. сградата на общинската администрация и кметствата в селата;
- ✓ Реализиране на проекти за ремонт и облагородяване на религиозни храмове на територията на общината.

Мярка 2.5. Подобряване на условията за спорт, развитие на младежки дейности и съпътстващата им инфраструктура

- ✓ Възстановяване и/или ремонт на спортна инфраструктура в училища в общината;
- ✓ Ремонт, модернизиране и съществуващи спортни и детски площадки;
- ✓ Изграждане на нови спортни и детски площадки;
- ✓ Модернизация и поддържане на съществуващи спортни обекти;
- ✓ Насърчаване на масовия спорт сред младежите, провеждане на масови спортни събития;
- ✓ Повишаване на физическата култура на населението, създаване на условия за спорт в свободното време и спорт за всички;
- ✓ Оборудване на зали за ползване на интернет

ПРИОРИТЕТ 3. Подобряване на свързаността, техническата инфраструктура и качеството на средата на живот

Приоритетът акцентира на подобряване на състоянието на пътната и уличната инфраструктура, изграждане, рехабилитация и поддръжка на ВиК инфраструктура в община Вършец, като се очаква това да подобри свързаността между населените места и териториите и да доведе до по-рационално използване на водните ресурси. Качествената и функционална техническа инфраструктура е основен фактор, разпространяващ процесите на развитие между градовете и селата и спомага за развитието на местната икономика и повишава инвестиционната привлекателност на общината, като същевременно създава

удобство и подобрява качеството на живот на населението. Обновяването и доизграждането на местната инфраструктура е и източник за създаване на нови работни места и осигурява условия за равен достъп до образователни, здравни, социални и културни услуги.

Неизменно, развитието на техническата инфраструктура, се осъществява в синхрон с устойчивото развитие на околната среда в общината.

Подобряването на състоянието на зелената система ще подпомогне мерките, насочени към запазване и подобряване на околната среда и обхваща реконструкция и изграждане на паркове и градини, изграждане на повече зелени зони и възможности за почивка и рекреация, което ще осигури необходимите условия за отдих и почивка на населението и ще повиши стандарта на живот в община Вършец. Съхранението на околната среда и осигуряването на сигурна среда за местното население изискват предприемане на мерки за инвестиции в развитието на паркова среда и зелени пространства, които са неизменна част от приоритета.

Мярка 3.1. Изграждане, реконструкция и рехабилитация на общинска пътна мрежа

- ✓ Изграждане и рехабилитация на общински пътища и строителство на нови;
- ✓ Подобряване качествените характеристики на пътища, водещи до важни индустриални и обслужващи центрове, до селскостопански структури.

Мярка 3.2. Изграждане, реконструкция на селищната улична инфраструктура

- ✓ Рехабилитация и реконструкция на улици, включително изграждане, ремонт и оформяне на тротоарни пространства в населените места от общината;
- ✓ Разширяване на ПУП в населените места.

Мярка 3.3. Изграждане, рехабилитация и поддръжка на ВиК инфраструктура

- ✓ Изграждане и поддържане на напоителни и отводнителни канали за земеделско ползване;
- ✓ Ремонтиране на водоеми и селскостопански пътища за земеделско ползване;
- ✓ Изграждане на нова, разширяване на съществуваща и подмяна на стара водопроводна мрежа във всички населени места от общината;
- ✓ Изграждане на канализационни колектори - 3 км. Изграждане на нова и подмяна на старата канализационна мрежа в населените места от общината;
- ✓ Извършване на хидрогеоложки проучвания за нови източници.

Мярка 3.4. Инвестиции в развитието на паркова среда и зелени пространства

- ✓ Ремонт, реконструкция, благоустрояване и обновяване на централни части и площади на населените места;
- ✓ Подобряване и поддръжка на елементите на зелената система, вкл. паркове, градини и улично озеленяване (почистване, озеленяване и засаждане на цветя и др.);
- ✓ Възстановяване на зони за отдых в населените места от общината;
- ✓ Организиране на мероприятия по залесяване на терени;
- ✓ Облагородяване и поддържане на гробищни паркове
- ✓ Изграждане на паркинги.

ПРИОРИТЕТ 4: Съхранение и опазване околната среда и развитие на туризма

Приоритетът е насочен към съхраняване и опазване на околната среда и повишаване на регионалния туристически потенциал за развитие и популяризиране на устойчиви и разнообразни, специфични за региона туристически продукти с висока добавена стойност, и увеличаване на приноса на сектора към устойчивото регионално развитие, вкл. рехабилитиране и изграждане на туристическа инфраструктура. Приоритетът е насочен и към създаването и развитието на по-машабни интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) със съседни общини в областта на туризма и опазването на околната среда.

Приоритетното направление е насочено към подобряване на заобикалящата среда - както за жителите на общината - така и за нейните посетители. Управлението на отпадъците и грижата към околната среда целят повишаването на стандарта на живот в общината. В приоритетните дейности се предвижда опазване и съхраняване на околната среда чрез подобряване на качествените ѝ характеристики, по-ефективно използване на ресурсите, което да доведе до предотвратяването на замърсяването и загубата на биоразнообразие. Планирани са и мерки за доизграждането на инфраструктура за третиране на отпадъци и дейности, насочени към подобряване чистотата на въздуха. Опазването на околната среда следва да бъде обвързано и с екосъобразни възможности за туризъм. Устойчивото развитие на околната среда и осигуряването на сигурна среда за местното население изискват предприемане на мерки за превенция на природните и климатични рискове, които са неизменна част от приоритета.

Мярка 4.1 Управление на отпадъците

- ✓ Подобряване на системата за сметосъбиране и сметоизвозване чрез закупуване на специализирана техника и специализирани съдове за отпадъци (пластмасови съдове за смесени битови отпадъци);

- ✓ Разделно събиране и рециклиране на отпадъците;
- ✓ Събиране и временно съхраняване на опасни битови отпадъци;
- ✓ Повишване на информираността по отношение на компостирането и осигуряване на съдове за обществено и домашно компостиране.

Мярка 4.2. Опазване и възстановяване на околната среда

- ✓ Намаляване замърсяването на въздуха с фини прахови частици в отоплителния сезон;
- ✓ Формиране на екологично съзнание и култура сред местното население;
- ✓ Реализиране на екологични проекти в училищата.

Мярка 4.3. Опазване на биологичното разнообразие

- ✓ Запазване и поддържане на биоразнообразието в защитените зони;
- ✓ Съхраняване и възстановяване на естествените местообитания на птици.

Мярка 4.4. Управление на риска от природни бедствия

- ✓ Превенция от горски пожари, чрез изграждане на интегрирана система за наблюдение на общинските горски територии в община Вършец;
- ✓ Укрепване на речни корита с изграждане на подпорни стени и диги;
- ✓ Почистване на дерета и речни корита;
- ✓ Извършване на ремонтни дейности по отводнителни канали;
- ✓ Поддържане на създаденото доброволческо формиране за превантивни мерки за евентуални бедствия при наводнение.

Мярка 4.5. Изграждане и експлоатация на алтернативните източници на енергия

- ✓ Стимулиране на дейности, свързани с използването на ВЕИ на територията на общината;
- ✓ Изграждане на ВЕИ на територията на общината.

Мярка 4.6. Развитие на туристическия потенциал, вкл. рехабилитиране и изграждане на туристическа инфраструктура

- ✓ Изграждане на еко пътеки с места за отдых, заслони, беседки и чешми;
- ✓ Изграждане на велоалеи;
- ✓ Съхраняване и социализация на местното културно-историческо наследство;

- ✓ Разработване на туристически атракции въз основа на културно-историческите и природни дадености на общината;
- ✓ Създаване на единна информационна платформа за туристическите обекти, маршрути, природни и културни дадености на територията на общината;
- ✓ Ремонт и поддръжка на туристически обекти, вкл. модернизиране на туристическата база и създаване на нова;
- ✓ Развитие и разнообразяване на туристическите функции на общината чрез изграждане на ски зона по северните склонове на планинския масив Козница. Изграждане на ски писти, лифтове и паркинги.
- ✓ Разработване на специализиран подробен устройствен план във връзка с изграждането на ски писти, лифтове и паркинги в ски зоната по северните склонове на планинския масив Козница.
- ✓ Отреждане за спорт и атракции на терен с площ около 10 ха, разположен до пътя между кв. Заножене и Минкови бани.
- ✓ Развитие на туризма в с. Драганица чрез отреждане на терен за голф комплекс от около 15 ха.

ПРИОРИТЕТ 5. Добро управление, подобряване на административния капацитет и развитие на партньорствата

Приоритетът има за цел да повиши качеството на работа на общинската администрация за предоставянето на административни услуги за гражданите и бизнеса, както и да подобри нейния капацитет като съществен компонент на доброто управление. Включва предприемане на мерки за подобряване на управлението, което следва да се осъществява на база на принципите на отчетността, гражданското ангажиране, ефективността и прозрачността. За да се спазят принципите е необходимо да се планира интегрирано, да се обменя опит и информация, да се зачитат интересите на гражданите и на всички заинтересовани страни. Прякото участие на гражданското общество е гарант за правилно приоритизиране на целите, както и за тяхното изпълнение. Прозрачното и ефективно управление на процесите в общината е ключово за изграждането на обществено доверие, насърчаването на сътрудничеството, стимулирането на иновациите и подобряването на управлението на публичните средства. За да се постигнат оптимални резултати е необходимо администрацията постоянно да се усъвършенства, модернизира и да търси партньорства. Интервенциите в приоритета са насочени към развитие на администрация, която е достатъчно гъвкава да реагира на обществените предизвикателства, която е отворена за диалог с обществеността и може да предоставя по-добри ефективни услуги,

администрация на знанието, ориентирана към постигане на резултати. Модернизиране на управлението за предоставяне на висококачествени публични услуги за гражданите и бизнеса и подобряване на достъпа до тях са необходими условия за създаването на благоприятна бизнес и социална среда за по-висока конкурентоспособност, социално сближаване и икономически растеж.

Основен фактор за постигане на целите за развитие на община Вършец е капацитетът на общинската администрация. Качествените и ефективни публични услуги за гражданите и бизнеса, както и ефективната администрация изискват инвестиции в повишаване квалификацията на работещите в общинските администрации с цел подобряване управлението на процесите и дейностите. Приоритетът предвижда засилване на ролята на управлението на човешките ресурси в администрацията, вкл. обучения, мотивация и др., с цел изграждането и задържането на качествени кадри в общинска администрация. Важно е да се поддържа високо ниво на мотивираност на служителите, както и да се насърчава тяхната креативност, иновативност и стремеж към развитие. За подобряване на изградените проектен капацитет в общината е от особено значение познаването на възможностите за финансиране от фондовете на ЕС, както и способността на служителите на общинска администрация да разработват и управляват европейски проекти.

Подобряването на координацията и взаимодействието между различните населени места, развитието на междуобщинските партньорства и партньорството с бизнеса и гражданския сектор ще предостави нови възможности за развитие на община Вършец, посредством изграждане на устойчиви инициативи. Стремешите ще бъдат насочени към осигуряване на условия за развитие на местното предприемачество, обществените инфраструктури и услугите.

Мярка 5.1. Развитие на административния капацитет и подобряване на административното обслужване

- ✓ Повишаване на професионалната квалификация, чуждоезиковите познания и знанията в областта на информационните технологии на служителите в общинската администрация;
- ✓ Участие на общинските служители в специализирани обучения, семинари, форуми и обмен на добри практики, вкл. за разработване на стратегически и планови документи и за разработване и управление на проекти, финансирани чрез различни инструменти и институции;
- ✓ Подобряване на качеството и разширяване на обхвата на предоставяните административни услуги за гражданите и бизнеса, административно обслужване по електронен път;

- ✓ Поддържане на съвременно техническо оборудване на общинската администрация, използване и поддържане на специализиран софтуер;
- ✓ Доизграждане и поддържане на високоскоростна интернет връзка с кметствата в общината;
- ✓ Подобряване на публичните политики - разработване, актуализиране и изпълнение на стратегии и програми за развитие на туризма, селското стопанство, образованието, социалните услуги, интеграция на ромите, задържане на младежите в общината, опазване на околната среда и биоразнообразието, повишаването на енергийната ефективност, адаптация към климатичните изменения и др.

Мярка 5.2. Изграждане и поддържане на местни партньорства за развитие

- ✓ Развитие на междуобщинското сътрудничество за решаване на общи проблеми и за реализация на съвместни инициативи и интегрирани териториални проекти;
- ✓ Разширяване на партньорствата с бизнеса, гражданите и нестопанския сектор;
- ✓ Участие в международни изложения и форуми за набиране на партньори за реализация на междурегионално сътрудничество;
- ✓ Разширяване на партньорствата с бизнеса, гражданите и нестопанския сектор;
- ✓ Участие в международни изложения и форуми за набиране на партньори за реализация на междурегионално сътрудничество;
- ✓ Развитие на междуобщински партньорства, публично-частни партньорства и възможностите за изграждане на съвременни модели на трансгранично сътрудничество;
- ✓ Създаване и развитие на трансгранични партньорство и партньорства със страните от ЕС и ЕИП.

3.5. Програма за развитие на туризма на община Вършец

Общи положения

Програмата за развитие на туризма в община Вършец е изготвена в изпълнение на нормативните изисквания на Закона за туризма (чл.12, т.1) и е в съответствие с политиката на местните органи за самоуправление относно туризма на местно ниво, определена в ЗТ.

Програмата е съобразена с ключовите документи от по-високо ниво, които задават насоки и мерки за развитие на туризма на национално и регионално ниво - Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030, Интегрираната териториална

стратегия за развитие на Северозападен район 2021-2027, както и със стратегията за местно развитие в периода 2014-2020, заложена в Общинския план за развитие на община Вършец 2014-2020.

Програмата за развитие на туризма в община Вършец е основа за координирани съвместни действия на всички заинтересовани от туризма страни в общината, за усвояване на туристическия потенциал, съобразена е с настоящите тенденции в развитието на туризма и условията на икономическо развитие на страната и региона на област Монтана.

В основата на успешното изпълнение на Програмата е активното участие на всички заинтересовани от развитието на туризма институции в общината – общинска администрация, Общински съвет, бизнес, НПО, държавни структури, музеи, специализирани училища, хотелиери, ресторантьори, образователни и културни институции и всички други физически и юридически лица, имащи интереси (както обществени, така и частни), познания, опит, технически компетенции, контакти, финансови и човешки ресурси, в сферата на туризма. Към заинтересованите страни се причисляват и целевите групи (местното население и потенциалните туристи), тъй като идеите, мненията и действията им са важен принос за качеството на туристическите дейности и продукти.

Основна цел:

Развитие на туризма в община Вършец и утвърждаването ѝ като конкурентна туристическа дестинация на международно и национално ниво.

Конкретни цели:

1. Развитие на специализирани видове туризъм: културно – исторически, селски, фестивален, приключенски, спортен, ваканционен, балнео и спа туризъм и насочване към нови таргет групи.
2. Увеличаване на броя на посетителите и подобряване на цялостния престой на туристите.
3. Опазване и подобряване състоянието на инфраструктурата, обслужваща туризма и поддържане на съществуващите екопътеки.
4. Устойчиво развитие на туризма в община Вършец чрез увеличаване на регионалния туристически потенциал и популяризиране на региона на туристическия пазар в страната и чужбина, както и реклама в социалните медии.

Предпоставки

През последните години в национален мащаб се наблюдава налагане на културния туризъм. Следва да се отбележи обаче, че все още нито България, нито община Вършец се асоциират

като дестинации за културен туризъм. За да успее да се наложи такъв имидж е необходим по-дълъг период от време. Общината като цяло не се асоциира с определен продукт сред българите и чужденците. До определена степен регионът би предизвикал любопитство сред потенциалните туристи, което да доведе до желание за посещение.

В началото следва да се акцентира върху туристи с интерес към културен туризъм за любители на спокойствието, както и такива, търсещи уединение – млади семейства, възрастни двойки. Постепенно кръгът от интереси следва да се развива, като на по-късен етап да бъдат създадени и условия за хора с интерес към еко и селски туризъм.

Целта на Програмата за развитие на туризма е да определи рамката за развитие на туризма в община Вършец чрез работа в две направления: от една страна - подобряване и разнообразяване на туристическия продукт в общината, а от друга - маркетинг и реклама на българския и международен пазар на вече готовия туристически продукт. За създаването на туристическия продукт следва да бъдат предприети редица действия, които са свързани със социализирането му, осигуряване на достъпността на туристите, както и създаване на условия за задържането им за поне една нощувка.

Съгласно географското местоположение на общината, нейните природни и исторически дадености и потенциала и, за създаване на атрактивна за туристите дестинация следва да се работи в следните основни области:

- ✓ Развитие на СПА, Уелнес и балнеоложки туризъм;
- ✓ Развитие на спортен туризъм;
- ✓ Културно-историческо наследство;
- ✓ Събитиеен туризъм;
- ✓ Развитие на селски, риболовен, еко, и др. видове туризъм.

Приоритети

Приоритет 1. Създаване на предпоставки за инициране на предприемачеството и партньорството

Мярка 1.1. Приемане на пакет от мерки за облекчаване на предприемачите (потенциалните инвеститори), регистрирали места за настаняване на територията на общината.

Мярка 1.2. Активизиране на публично - частно партньорство за реализация на инициативи в сферата на туризма.

Мярка 1.3. Активизиране на партньорствата със съседни общини за реализиране на интегрирани проекти в областта на туризма.

Мярка 1.4. Поддържане и изграждане на инфраструктурата, обслужваща туристическите обекти в общината (местни пътища, ВиК системи и др.).

Приоритет 2. Създаване на туристически продукт

Мярка 2.1. Оползотворяване на културно-историческото наследство в общината (обекти от Античността, от периода на турското робство, религиозна архитектура, съвременна селищна архитектура, музеи и галерии и войнишки паметници).

Мярка 2.2. Поддържане и обогатяване на културния календар на общината.

Мярка 2.3. Използване на читалищата от региона, които да бъдат генератор на идеи и изпълнение на дейности по предоставяне на традиции, обичаи и фолклор от региона.

Мярка 2.4. Създаване на условия за краткотраен отдих в синхрон с природните условия (риболов, наблюдение на птици, екотуризъм).

Мярка 2.5. Развитие на селски туризъм .

Приоритет 3. Маркетинг и реклама на възможностите за туризъм в общината

Мярка 3.1. Участие на туристически изложения и форуми в страната и чужбина.

Мярка 3.2. Изработване на печатни рекламни материали за културното наследство и природните дадености на общината (брошури, флаери, каталози).

Мярка 3.3. Онлайн реклама на община Вършец.

Мярка 3.4. Провеждане на анализи и прогнози за развитието на туризма в общината.

Координация и мониторинг

Успешното реализиране на програмата включва в себе си дейности, които предполагат сътрудничество с различни институции, на местно, регионално и национално ниво, както и сътрудничество с представители на туристическия бранш. В тази връзка координацията и мониторинга на изпълнение на програмата следва да се извърши от специално формиран екип, с участие на общински служители и представители на бизнеса и тези, които са директно ангажирани с местата за културно-исторически и еко и селски туризъм (публични, неправителствени, частни организации). Ръководна роля в координационния процес следва да имат представителите на местната власт в община Вършец.

Като основни индикатори за проследяване изпълнението на програмата се използват следните:

- ✓ Брой туристи/гости/посетители, посетили общината (и цел на посещението);

- ✓ Брой новосъздадени или подобрани туристически обекти/обединени туристически продукти;
- ✓ Брой нови проекти, благоприятстващи развитието на туризма;
- ✓ Брой изпълнени рекламно-информационни кампании;
- ✓ Брой участия в туристически мрежи, организации и партньорства;
- ✓ Брой участия в туристически семинари и изложения;
- ✓ Брой регистрирани туристи в местата за настаняване;
- ✓ Брой заети в сектор туризъм.

Резултати

Изпълнението на Програмата за развитие на туризма ще даде възможност за създаване и развитие на конкурентоспособен туристически продукт, способен в максимална степен да удовлетвори нуждите на туристите и населението на общината и да стимулира изграждането на ползотворни партньорства с организации от туристическия бранш. Очакван резултат от изпълнението на Програмата за развитие на туризма е позиционирането на община Вършец като развиваща се дестинация със собствен облик и богато културно-историческо наследство.

Програмата за развитие на туризма в община Вършец е отворен и гъвкав документ, подлежащ на промяна, допълване и усъвършенстване, в отговор на възникнали нови потребности и в съответствие с променящите се условия, нормативна база и икономическа среда.

4. Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО на община Вършец при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност

Комуникационната стратегия цели стимулиране съпричастността и участието на населението на община Вършец, структурите на гражданското общество и бизнеса, развиващи дейност на нейната територия, както и на партньорите и заинтересованите страни за участие в подготовката и изпълнението на ПИРО.

Времевият обхват е регламентиран от периода на действие на плана за интегрирано развитие, времето за неговата подготовка и последващо отчитане на изпълнението му.

Целите на комуникационната стратегия са:

- Популяризиране на ролята на ПИРО за развитието на общината;
- Осигуряване на прозрачност в процесите на разработване и изпълнение на плана;

➤ Повишаване участието и ангажираността на различни групи заинтересовани лица към процесите на планиране на общинското развитие.

Комуникационната стратегия се основава на следните основни принципи:

➤ Отчетност и публичност в дейността на общината - създаване на условия за провеждане на дебати, предоставяне на балансирана и обективна информация, както и осигуряване на възможност гражданите да изразяват своите очаквания и предложения;

➤ Защита на обществения интерес - изграждане на съпричастност в населението и структурите на гражданското общество към проблемите на общината и мотивирането им за участие в нейното управление;

➤ Прозрачност - постигане и утвърждаване на определен информационен стандарт, който удовлетворява обществената потребност от публичност в дейността на Общината;

➤ Ефективност и отчетност на разходите - постигане на максимални резултати с наличните ресурси.

За да бъдат постигнати целите на комуникационната стратегия и да се осигури прилагането на принципа за партньорство и сътрудничество, при разработването на ПИРО се изпълняват следните задачи:

➤ Идентифициране на заинтересованите страни и участниците, към които стратегията ще се прилага;

➤ Формулиране на подходящи инструменти за комуникация с всяка група заинтересовани страни както на етапа на разработване на ПИРО, така и при неговото изпълнение и последващо отчитане;

➤ Определяне на инструменти за осигуряване на прозрачност и информация;

➤ Относно структурата, съдържанието и изпълнението на ПИРО, очакваните резултати и ползите за местната общност като цяло;

➤ Подбор на инструменти за събиране на идеи от заинтересованите лица за развитие на общината, в т.ч. и потенциални проектни предложения;

➤ Намиране на способи за привличане вниманието на заинтересованите страни и гражданското общество за формиране на позитивно обществено мнение и активна гражданска позиция по отношение участието и подкрепата на ръководството на общината за подготовката и реализация на плана.

За изпълнение на комуникационната стратегия кметът на Общината създава необходимата организация и отговорници за прилагането ѝ. За осигуряване на одитна следа от изпълнението на комуникационната стратегия, цялата информация и документация от проведени медийни прояви, публични мероприятия, публикации и пр., се съхраняват в общината.

Заинтересованите страни са лица или групи, които могат да се възползват от прилагането, изпълнението и резултатите на ПИРО. Широкият набор от мерки, които се обхващат в ПИРО и проектите, които следва да бъдат реализирани, оказват влияние върху различни групи с различни интереси. В зависимост от конкретната ситуация (проект), заинтересованите страни могат да включват: представители на бизнеса (работодатели) инвеститори; професионални асоциации и браншови организации; неправителствени организации; местни общности; граждански сдружения и др. За целите на разработване и прилагане ПИРО е изготвен списък от заинтересовани страни, който съответства на следните разбирания:

- Съгласно ППЗРР (Правилник за прилагане на закона за регионалното развитие) „ПИРО се съгласува със заинтересованите органи и организации, с икономическите и социалните партньори, както и с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината“;
- Потенциалните бенефициенти по програмите, финансиране от ЕС и други донорски организации следва да оказват пряко влияние върху разработването на стратегическата част на плана, т.е. бъдещото развитие на общината;
- Потенциалните ползватели на благата, които се очаква да бъдат създадени в резултат на изпълнението на ПИРО, могат да оказват индиректно влияние.

Съгласно горните разбирания, пряко или непряко влияние върху подготовката и реализацията на ПИРО могат да окажат следните лица и групи:

- Представители на бизнеса, в това число: еднолични търговци, земеделски производители, кооперации; юридически лица, регистрирани по Търговския закон (микро предприятия, МСП, ключови инвеститори на територията на общината), представители на обединения и сдружения на бизнеса;
- Представители на структурите на гражданското общество, в това число: НПО, читалища, спортни клубове, туристически дружества, настоятелства и др. физически лица;
- Представители на публичната и местната власт, в това число областната администрация, общински съветници, кметски наместници.
- Представители на образователни институции, социални заведения и др.
- Представителите на експлоатационни компании.

На базата на така определение групи се създава база данни (регистър), в която се описват конкретните лица и представляващи. Следва да се подчертае, че в нея са поместени само тези групи от заинтересовани лица, които могат да окажат пряко влияние върху процеса на разработване и изпълнение на ПИРО. Тя обхваща следните основни групи:

- Работна група за изготвянето на ПИРО;

- НПО;
- Бизнес;
- Общински съветници;
- Медии;
- Експерти - общинска администрация;
- Кметове на населени места;
- Училища и детски градини;
- Читалища, музеи и други културни институции;
- Граждани;
- Представители на съседни общини - потенциални партньори за интегрирани проекти.

Настоящата стратегия се прилага на няколко нива:

- Общи комуникационни дейности по етапите на подготовка, разработване, прилагане и изпълнение на ПИРО. Обхващат дейности, които се осъществяват на определени ключови етапи при изготвянето и изпълнението на ПИРО. При тях се използват единни комуникационни канали и средства, чиято цел е да ангажират максимално много заинтересовани лица.
- Конкретни комуникационни дейности, насочени към определените целевите групи. Обхващат дейности, които са насочени към определена целева група и използват най-подходящите за нея комуникационни средства и/или канали.

Дейности в процеса на разработване и приемане на ПИРО:

Подбора и начина на реализиране на дейностите в процеса на разработване и приемане на ПИРО са основополагащи за определяне на бъдещето развитие на Общината в периода 2021-2027 г., включително определянето на екологични, социални, икономически политики на местно ниво. В този смисъл комуникацията между Общината и всички заинтересовани страни трябва да бъде синхронизирана, за да се стимулира подхода „отдолу- нагоре“ при идентифициране на нуждите, потенциала за развитие, възможните решения и за генериране на идеи. В рамките на този етап се реализират редица дейности, вкл. експертни срещи и становища, работни групи, фокус групи, публичните обсъждания, които се случват в рамките на разработване на ПИРО.

Комуникационните дейности са тези дейности, които ще се осъществят по дефинираните комуникационни канали. За целите на настоящата стратегия те са групирани според канала, по който ще бъдат осъществявани.

Комуникационен канал	Комуникационна дейност
Електронни медии	Медийни участия, публикации, репортажи, интервюта, аудио и видео клипове, банери, публикуване на анкети и форми за обратна връзка.
Печатни медии	Платени публикации, репортажи, интервюта, банери, обявления.
Социални медии (мрежи)	Активно споделяне на информация за ПИРО и съпътстващите го дейности. Публикуване на видео съдържание от публични обсъждания, на гражданите.
Общински информационен център	Популяризиране на процеса на изготвяне на ПИРО чрез публикуване на съобщения и анкети на страницата си.
Директна комуникация	Организиране на събития: информационни дни, кръгли маси, публични обсъждания, изложения, информационни кампании, семинари за журналисти и др.

Изборът на комуникационни средства и дейности при прилагането на настоящата стратегия следва да са съобразени със спецификата на посланията, характеристиката на целевата група - реципиент на посланието, възможност за използване на интегриран комуникационен микс.

Примерни дейности спрямо целевите групи

Целева група	Дейност
Работна група	Директна комуникация с избрания изпълнител за разработване на ПИРО.
НПО	Публикуване на официална информация на уебсайта на Общината; споделяне на публикации в социалните мрежи; организиране на събития (публични обсъждания, фокус-групи); директна комуникация чрез изпращане на имейл-съобщения; предоставяне на анкети за проучване на мнението.
Целева	Дейност

Бизнес	Публикуване на официална информация на уебсайта на Общината; споделяне на публикации в социалните мрежи; организиране на събития (публични обсъждания, фокус-групи); директна комуникация чрез изпращане на имейл-съобщения; предоставяне на анкети за проучване на мнението.
Общински съветници	Директна комуникация (изпращане на покани за публични обсъждания, фокус-групи), предоставяне на анкети за проучване на мнението.
Медии	Участие в предавания, репортажи, даване на интервюта, списване на текстове за платени публикации, покани за участие (отразяване) на публични събития, директна комуникация чрез изпращане на имейли.
Експерти - общинска администрация	Директна комуникация между работната група и експертите в Общинска администрация.
Кметове на населени места	Директна комуникация чрез изпращане на имейл-съобщения; предоставяне на анкети за проучване на мнението им.
Училища и детски градини	Публикуване на официална информация на уебсайта на Общината; споделяне на публикации в социалните мрежи; организиране на събития (публични обсъждания, фокус - групи); директна комуникация чрез изпращане на имейл-съобщения; предоставяне на анкети за проучване на мнението.
Читалища, музеи и други културни институции	Публикуване на официална информация на уебсайта на Общината; споделяне на публикации в социалните мрежи; организиране на събития (публични обсъждания, кръгли маси); директна комуникация чрез изпращане на имейл-съобщения; предоставяне на анкети за проучване на мнението;
Граждани	Публикуване на официална информация на уебсайта на Общината; споделяне на публикации в социалните мрежи; организиране на събития (публични обсъждания, фокус-групи); предоставяне на анкети за проучване на мнението, изготвяне на информационни и рекламни материали (бюлетини, брошури, банери и др.);

Съседни общини - потенциални партньори за интегрирани проекти	Публикуване на официална информация на уебсайта на Общината; споделяне на публикации в социалните мрежи; организиране на събития (публични обсъждания, фокус-групи); предоставяне на анкети за проучване на мнението; информационни кампании; директно изпращане на имейли (за тези, които са предоставили контакт).
---	--

Чрез прилагането на метода „обществен форум“ се постига обединяване на различни групи граждани, организации и институции в обсъждането на важни местни проблеми и постигане на консенсус за тяхното решаване. Форумът се инициира като открит, безпристрастен и прозрачен процес. За участие се поканват представители на всички заинтересовани страни в общината. Периодично заинтересованите страни, посредством каналите за комуникация, се информират за напредъка по изготвянето на ПИРО и се насърчават за предоставяне на мнения и становища по него. За осигуряване на публичност и прозрачност на взетите решения всички предложения, отправени в хода на разработването на ПИРО, се систематизират в табличен вид и ако са отхвърлени се пишат мотивите за това. При приемането на ПИРО от изключителна важност е той да бъде одобрен от всички заинтересовани лица. Акцентът е поставен върху общинските съветници, които следва да са напълно убедени, че приемат качествен документ, определящ бъдещето устойчиво развитие на общината. Поради тази причина на този етап изготвеният проект на ПИРО се изпраща директно на всички общински съветници за запознаване и финални бележки.

След приемането му от Общински съвет, ПИРО се изпраща до Областния съвет за развитие.

Дейности при изпълнение на ПИРО:

В периода на изпълнение на ПИРО се предвижда всяка година да се изготвя годишен доклад за изпълнението му. С оглед популяризиране на процеса и резултатите, годишният доклад се публикува на страницата на Общината за запознаване на всички заинтересовани лица.

За осигуряването на по-широка публичност е допустимо изготвянето на резюме и подбор на ключови проекти - изпълнени и/или в процес на изпълнение, за които да се публикува информация в печатни и електронни медии.

Чрез изпълнението на програмата за реализация, периодично се правят публикации, в социалните мрежи, електронни и/или печатни издания за напредък на ПИРО.

В рамките на изготвянето на ПИРО на община Вършец е направено анкетно проучване, проведени са фокус групи и публично обсъждане. Всички дейности са реализирани с цел гарантиране на публичност и прозрачност, както и осигуряване на участие на всички заинтересовани страни.

5. Определяне на зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за сътрудничество с други общини-приоритетни зони за въздействие

По дефиниция „Зона за прилагане на интегриран подход (Зона за въздействие) е пространствено обособена територия с определена характеристика и състояние на физическата среда, социална и/или етническа структура на населението и характер и структура на основните фондове“. Зоните са очертани на базата на специфични характеристики на определена територия, вкл. общи проблеми и потенциали за развитие. Те са части от територията на общината с конкретно функционално предназначение или собствен потенциал за развитие. Целта на определянето на приоритетни зони за въздействие е постигане на максимален ефект с ограничени ресурси.

Съгласно класификацията, използвана в АНКПР гр. Вършец е класифициран като център от 5-то йерархично ниво, което според Методическите указания на МРРБ не налага задължително дефиниране на зони за въздействие и такива не са определени в ПИРО.

6. Програма за реализация на ПИРО на община Вършец и описание на интегрирания подход за развитие

6.1. Същност на Програмата за реализация

ПИРО Вършец, заедно с ОУП на общината, са основните стратегически документи на община Вършец относно политиката за постигане на устойчиво интегрирано регионално и пространствено развитие. Програмата за реализация на ПИРО е тази част от плана, която конкретизира начина, практическите мерки, инвестиционните дейности и проектните идеи за постигане целите на развитието на общината. Програмата е средството, чрез което се постигат целите. Програмата за реализация на ПИРО има оперативен характер и нейна задача е, на основата на целите и приоритетите за развитие на общината, залегнали в плана, да осигури съгласуваност на предимствата и потенциалите на община Вършец и необходимите ресурси за оползотворяването им и за реализация на плана, като използва по

най-ефективен начин възможностите за финансиране, институционална подкрепа и механизмите на партньорство.

Структурата на програмата за реализация на ПИРО Вършец включва проектните идеи на общината в периода 2021-2027 г., подредени по съответните цели и приоритети на плана.

Включените в програмата проекти и мерки са реално планирани към момента на изготвяне на ПИРО дейности и поети ангажименти от страна на община Вършец и нейните партньори, реално приложими и постижими в 7-годишния период до 2027 г. и обвързани с мнението на заинтересованите страни, изразено в проведените анкетно проучване, фокус-групи и обществено обсъждане. Въпреки че Програмата за реализация има многогодишен характер, съгласно чл.22, ал.1, т.4 от ППЗРР, тя може да бъде актуализирана периодично в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на плана, с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при неговото изпълнение и за постигане целите и приоритетите за развитие на общината.

Предвидените интервенции и проекти в Програмата за реализация на община Вършец подлежат на финансиране със собствени средства на общината, със средства от фондовете на ЕС, заеми, от публично-частни партньорства и др. източници, като са посочени и отговорните структури за изпълнението на проектите и времето за реализация на проектите. Идентифицирани са и мерки, за които не е необходим финансов ресурс. По този начин се осигурява стабилна основа за изпълнение на плана. Посочените финансови източници са индикативни и актуални към момента на изготвяне на ПИРО, поради факта, че европейските програми за програмния период 2021-2027 все още са в процес на разработване. Това би могло да наложи нейна последваща актуализация, което, както е посочено по-горе, е регламентирано законово (напр. при изменение на бюджета на общината и утвърждаване на индикативните разчети за средствата от ЕС; при наличие на нови проекти). Актуализацията се извършва при спазване на принципите на партньорство.

6.2. Описание на интегрирания подход за развитие

Програмата за реализация, както и стратегическите цели и мерки за развитие на община Вършец, е изготвена при прилагане на интегрирания подход в планирането и програмирането, съгласно Методическите указания на МРРБ. Прилагането на интегрирания подход има за цел предотвратяване на появата на социални и териториални различия, чрез по-добра съгласуваност между отделните участници в планирането и управлението на територията. За постигане на интегрирания подход на развитие на общинската територия е приложена най-подходящата комбинация от ресурси и мерки (проекти, инвестиции,

политики), които е планирано да бъдат използвани целенасочено за осъществяване на заложените цели и приоритети в стратегическата рамка на плана.

Съгласно регламентите на ЕС за новия програмен период 2021-2027 интегрираният подход се явява механизъм за балансирано развитие на територията. Интегрираният подход означава по-добра координация на секторните политики на всички нива – в случая на нивото на общината, в условията на тясно сътрудничество между общината, бизнеса и обществеността.

Стратегическите цели и приоритети на община Вършец и планираните в Програмата за реализация мерки и проекти за нейното изпълнение имат конкретно пространствено измерение и са разработени в единството и обвързаност, като всеки от приоритетите води до изпълнението на стратегическите цели на плана. По този начин се очаква планираните мерки да достигнат до всички населени места в общината и до всички граждани и да се осигури равен достъп до образование, заетост, здравеопазване, социални и културни услуги. Проектите и мерките произтичат логически от изведените тенденции от социално-икономическия анализ на общината и се основават на реалните проблеми и предимства на територията. Мерките за развитие на инфраструктурата, заетостта, за подобряване качеството на околната среда и множеството социални елементи си взаимодействат, за да окажат влияние на икономическото развитие в общината, разглеждана като една територия. По този начин прилагането на интегрирания подход в планиране развитието на община Вършец предполага създаването на важни вторични ефекти.

Реализирането на стратегията за развитие е предвидено да се осъществи в партньорство чрез интегрирането на усилията на общината, възможностите на бизнеса и предложенията на местната общественост, което ще доведе със себе си ефекта на подобрене на условията на живот в община Вършец като цяло и задържане на младите хора в общината. Интегрирането на различните аспекти на териториалното развитие предполага премахване на препятствията в областта на етническата и социална интеграция в общината. Общата цел е да се постигне справедливост и ефективност от приложението на ПИРО за цялата територия.

В условията на прилагането на интегрирания подход, стратегията за развитие на община Вършец е определена въз основа на предизвикателствата, пред които е изправена общината и нейната специфика, но е отчетена и стратегията за развитие на Северозападен район като цяло, от който е част общината, както и стратегиите и потенциалите на съседните общини по отношение на взаимното влияние и използване на техните взаимодействия.

Програмата за реализация е неразделна част от ПИРО и е представена в *Приложение 1*.

Индикативният списък на важни за общината проекти (*Приложение 1-А*), които са включени в ПИРО, включва проекти, които са от по-голяма важност за развитието на община Вършец и за постигане целите на плана и е част от Програмата за реализация.

6.3. Индикативна финансова таблица

Индикативната финансова таблица (*Приложение 2*) представлява обща оценка на необходимите ресурси за реализация на приоритетите на плана и описва финансовата рамка на поетите ангажменти по изпълнението на плана от страна на всички партньори в местното развитие при водещата роля на органите на местното самоуправление, подпомагани от общинската администрация. Ресурсите за реализацията на плана включват всички планирани средства за реализацията на идентифицираните за развитието на общината мерки и проектни идеи. В този смисъл индикативната финансова таблица включва в прогнозен план пълния обем на финансовите ресурси (собствени и привлечени) за инвестиции, текущи разходи, средства, получени като безвъзмездни помощи, субсидии (трансфери) или друг вид публични и частни средства и разходи, които ще бъдат реализирани на територията на общината и ще допринасят за развитието ѝ през периода до 2027 г., в съответствие с приоритетите и целите на ПИРО. Общата сума на посочените финансови ресурси, включително по отделните приоритети, е индикативна и може да претърпи корекции в зависимост от възприетите подходи и степента на изпълнение на приоритетите, промените в пазарните условия, необходимостта от гъвкаво управление и оптимизиране на предвидените средства чрез преразпределение между отделните приоритети на базата на аргументирани промени в предвидените мерки и проекти.

Програмата за реализация и приложенията към нея подлежат на периодична актуализация с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране.

7. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия

7.1. Специфика на изменението на климата

Изменението на климата е едно от най-сложните предизвикателства, с което се сблъскват държавите и обществата в последните години и десетилетия. Изменението се отнася до „промяна в климата, дължаща се пряко или косвено на човешката дейност, която променя

състава на глобалната атмосфера и която е в допълнение към естествената променливост на климата, наблюдавана в сравними периоди от време.“⁴

7.2. Основни принципи при планиране на интегрирането на екологичните цели на местно ниво

В процеса на планирането на стратегията за развитие на община Вършец се спазват няколко основни принципа по отношение интегрирането на екологичните цели:

- ✓ „Мисли глобално, действай локално” - интегрирането на цели в планирането на местното развитие отразява съществуващите специфични проблеми, възможности и ресурси на общината в контекста на глобалните проблеми по опазване на околната среда и устойчивото развитие;
- ✓ Реалистичност и ефективност - планиране на изпълними приоритети и мерки за тяхното постигане в рамките на периода за действие на ПИРО;
- ✓ Ресурсна обезпеченост – планираните мерки, дейности и проекти са съобразени с възможностите за финансиране, ресурсната обезпеченост, законодателните норми и ограничения, наличните капацитет и компетенции на местно ниво.

7.3. Общи действия на европейско и национално ниво по отношение на климата

Европейската политика за сближаване има за цел постигане на устойчиво балансирано развитие на регионите и на тяхното население, при което се удовлетворяват нуждите на настоящето без да се застрашават възможностите на бъдещите поколения да задоволяват своите нужди. Устойчивото развитие обхваща три аспекта – социален, икономически и екологичен и следва да се прилага като отделна, хоризонтална, политика и да бъде водещият принцип при вземането на решения на всички нива – европейско, национално, регионално и местно.

Предотвратяването на неблагоприятното влияние на климатичните промени и смекчаването на последиците от тях е неразделна част от устойчивото развитие на териториите. Изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда са заплаха за самото съществуване на Европа и света. За да се преодолеят тези предизвикателства, ЕС утвърждава *Европейски зелен пакт*, който представлява пътна карта за постигане на устойчивост на икономиката на ЕС.

⁴ Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие за Република България

Устойчивото развитие може да се осъществи при превръщане на климатичните и екологичните предизвикателства във възможности във всички области на политиката. Новата стратегия за растеж на Европа (Европейският зелен пакт) е насочена към превръщането на ЕС в справедливо общество с модерна и ефективно използваща ресурсите и конкурентоспособна икономика, в която:

- ✓ до 2050 г. няма нетни емисии на парникови газове;
- ✓ икономическият растеж не зависи от използването на ресурси;
- ✓ никое лице или регион не са пренебрегнати.

Стремежът е Европа да се превърне в първия неутрален по отношение на климата континент. За постигането на тази цел са необходими действия във всички сектори на икономиката: инвестиране в екологосъобразни технологии; подкрепа на иновациите в промишлеността; въвеждане на по-чисти, по-евтини и по-здравословни форми на частен и обществен транспорт; декарбонизация на енергийния сектор; подобряване на енергийната ефективност на сградите; работа с международни партньори за подобряване на екологичните стандарти в световен мащаб.

На национално ниво, през 2019 г. Министерският съвет прие *Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие с хоризонт 2030 година*, която отразява новия контекст на политиките, свързани с климатичните промени. В документа са очертани целите, приоритетите, мерките за ограничаване на изменението на климата и адаптацията към настъпващите промени за цялата икономика и на секторно ниво, като включените сектори са: „Селско стопанство“, „Биологично разнообразие и екосистеми“, „Енергетика“, „Гори“, „Човешко здраве“, „Транспорт“, „Туризъм“, „Градска среда“ и „Води“. Националната стратегия за адаптация към изменението на климата дефинира възможни мерки за намаляване уязвимостта на страната от климатичните промени и за подобряване капацитета за адаптиране на природните, социалните и икономическите системи към неизбежните и проявяващи се с по-силен интензитет въздействия от изменението на климата.

В Националната стратегия за адаптация към изменението на климата са характеризирани следните *климатичните особености и промени в България*:

- ✓ България е разположена в един от регионите, който е особено уязвим към изменението на климата;
- ✓ Най-често срещаните хидрометеорологични и природни бедствия са екстремни валежи и температури, бури, наводнения, горски пожари, свлачища и суша, които следват тенденция към увеличаване на честотата;

- ✓ Броят на смъртните случаи и жертвите, дължащи се на природни бедствия, е значителен, което показва уязвимост към метеорологичните условия и климата, която се усилва от относително високата степен на бедност в най-засегнатите райони и продължаващата концентрация на населението на страната в няколко индустриални и градски района;
- ✓ Налице са икономически загуби от бедствия, свързани с метеорологични и климатични условия;
- ✓ Националният институт по метеорология и хидрология към Българска академия на науките предвижда повишение на годишната температура на въздуха в България до 3,1°C до 2050 г. и до 4,1°C до 2080 г.
- ✓ Вероятно е да има намаляване на валежите, което ще доведе до значително намаляване на общите водни запаси в страната;
- ✓ Очаква се биологичното разнообразие, сухоземните и водните екосистеми, както и секторите на водните ресурси, селското стопанство и горското стопанство да бъдат засегнати от климатичните промени;
- ✓ Рискът е по-голям за сегментите на обществото и бизнеса, които са по-малко подготвени и по-уязвими.

Националното законодателство регламентира българските задължения чрез *Закона за ограничаване изменението на климата*, чиято основна цел е „да гарантира намаляване на емисиите на парникови газове като основен елемент в политиката по ограничаване изменението на климата и да осигури дългосрочното планиране на мерките за адаптация към климатичните промени“. Законът посочва хоризонталните мерки, които водят до намаляване емисиите на парникови газове:

- ✓ повишаване на енергийната ефективност;
- ✓ увеличаване дела на енергията от възобновяеми източници за собствени нужди, както и за покриване на обществени разходи за вече съществуващи проекти за производство на електроенергия от възобновяеми енергийни източници; улавяне и оползотворяване на метан;
- ✓ залесяване, повторно залесяване и промени в земеползването; залесяването и повторното залесяване може да бъдат осъществявани само с местни видове, обитавали или обитаващи съответния регион или географски пояс, а използваните методи трябва да бъдат природосъобразни и да отчитат научните достижения в тази

област и опита с адаптацията към климатичните промени на страните, подписали РКОНИК;

- ✓ разработване и внедряване на екологични технологии, които стимулират повишаването на енергийната ефективност и/или използването на енергия от възобновяеми източници;
- ✓ разработване и въвеждане на политика за ограничаване изменението на климата с цел изпълнение на задълженията по Протокола от Киото;
- ✓ образователни мерки, научни изследвания и мерки за подобряване на административния капацитет и управлението на дейностите по политиката по ограничаване изменението на климата;
- ✓ повишаване информираността на широката общественост по въпроси, свързани с изменението на климата;
- ✓ разработване и въвеждане на мерки за адаптация към изменението на климата.

Законът за опазване на околната среда също има отношение към климатичните промени, тъй като в него се регулира стратегическия процес във всички области на защита, мониторинг и управление на околната среда. В него се посочват принципите за включване на политиките в областта на околната среда (вкл. политиките в областта на климата и биологичното разнообразие) в други сектори. Държавната политика по опазване на околната среда се интегрира в секторните политики - транспорт, енергетика, строителство, селско стопанство, туризъм, промишленост, образование и други.

7.4. Потенциални рискове пред община Вършец, свързани с изменението на климата

Едни от потенциалните рискове, пред които е изправена община Вършец в следващите години, в резултат от изменението на климата са свързани с:

- ✓ Увреждане на селскостопанските култури и животновъдството, вследствие на екстремни метеорологични явления и постепенни промени в климата, които могат да доведат до загуби на добиви;
- ✓ Загуба на биологично разнообразие и промени в екосистемите, които биха могли да окажат въздействие върху отглеждането на растения и животни;
- ✓ Използването на дървесина като евтин енергиен източник също е уязвимо от ефекта на климатичните промени върху горите;

- ✓ Увеличаване на рисковете от заболявания (болестите от преносители, замърсена храна и влошено качество на водата и въздуха) и наранявания вследствие изменението на климата (екстремни метеорологични явления като бури и наводнения, пожари);
- ✓ Опасността от екстремни метеорологични събития би могла да окаже неблагоприятно въздействие върху съществуващата инфраструктура и по такъв начин да се нарушат услугите на транспортния, водния и енергийния сектори и градската среда като цяло;
- ✓ Повишен риск от увреждане на културно-историческите обекти;
- ✓ Поради недостатъчно водоснабдяване и лошо качество на водата, може да бъде застрашено здравето на населението;
- ✓ Основно предизвикателство е извършването на преход от традиционните изчерпаеми и невъзобновяеми енергийни източници към възобновяеми енергоизточници (вятърна, слънчева електроенергия).

7.5. Общи хоризонтални мерки, свързани с изменението на климата

Планирането и реализирането на хоризонтални мерки и дейности, свързани с изменението на климата, често попадат в една от двете стратегии:

- ✓ Мерки за ограничаване изменението на климата – предприемане на превантивни мерки, свързани с ограничаване на вредното въздействие на човешката дейност, допринасящо за парниковия ефект;
- ✓ Мерки за адаптация към изменението на климата – предприемане на мерки за предвиждане на неблагоприятните социални и икономически последици, свързани с климатичните изменения, за преодоляване или минимизиране на възникналите щети, мерки за идентифициране на възможностите, появили се вследствие климатичните изменения.

Първият тип мерки са свързани, на първо място, с анализ и оценка на антропогенните фактори, които водят до увеличение на вредните емисии на парникови газове, и на второ място, с необходимите превантивни действия, които да неутрализират източниците на вредни емисии.

Вторият тип мерки е насочен към вече възникналите изменения на климата, като необходимо е да се прилагат мерки, които не само реагират спрямо настоящата ситуация,

но и предхождат появата на бъдещи щети. Мерките за адаптация са и начин за разглеждане на климатичните изменения като възможност и позволяват преразглеждането и преоткриването на по-слабо използвани потенциали, стимулиращи устойчивото развитие.

7.6. Мерки за ограничаване и адаптация към изменението на климата и принос на ПИРО за изпълнение на действията по отношение на климата

Изключително важна част в процеса на интегриране на европейските и национални политики за опазване на околната среда е планирането и предприемането на действия от органите на местно ниво, които да залегнат в стратегическите документи на местно ниво. Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и Планът за действие към нея дава основните насоки за мерки, които да се включат в стратегическите документи на общините, в този смисъл и в ПИРО Вършец. Интегрирането на мерки за адаптация към климатичните промени в ПИРО Вършец е съгласувано и с Програмата за опазване на околната среда на общината за периода 2017-2021 г.

Разработването на ПИРО Вършец се основава на разумни и реалистични предложения за решаване на проблемите, като се отчита спецификата на територията за реализиране на потенциалите едновременно в социалната, икономическата и екологичната сфера. Екологичната проблематика е неразделна част от аналитичната и стратегическата част на плана – описано е състоянието на околната среда с фокус върху компонентите на околната среда и управлението на отпадъците в общината и са посочени най-важните проблеми и рискове за състоянието на околната среда на територията на община Вършец.

От гледна точка на финансирането на заложените мерки и дейности, ще се използват средства от националния бюджет, собствени средства и средства от фондовете на ЕС, или други финансови механизми, насочени към финансиране на адаптацията към изменението на климата.

Таблица 34. Принос на ПИРО Вършец за изпълнение действията по отношение на климата, включени в Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и Плана за действие към нея

Цели на Национална стратегия за АИК	Мерки/дейности, приложими на общинско ниво	Принос на стратегията за развитие на общината за изпълнение на целите
Сектор „Селско стопанство“		
Устойчиво управление на селско-стопанските практики за адаптиране към изменението на климата	✓ Отглеждане на култури, адаптирани към климата; ✓ Подобряване на контрола на вредителите и болестите; ✓ Увеличаване използването на трайни насаждения ✓ Опазване на съществуващите и обособяване на нови екологични култури ✓ Поддържане структурата на почвата ✓ Ограничаване употребата на нитрати и пестициди	ПРИОРИТЕТ 1. Икономическо развитие и насърчаване на заетостта, Мярка 1.2. Развитие на традиционни стопански отрасли за общината; ПРИОРИТЕТ 4. Съхранение и опазване на околната среда и развитие на туризма Мярка 4.2. Опазване и възстановяване на околната среда
Насърчаване на капацитета за адаптиране и осведоменост в селскостопанския сектор	✓ Подобряване на осведомеността за измененията на климата и съществуващите практики за борба с климатичните промени сред местните земеделски производители	Мярка 4.4. Управление на риска от природни бедствия
Насърчаване на научните изследвания и иновациите за адаптиране към изменението на климата	✓ Разработване на изследвания за нови сортове култури ✓ Насърчаване на научно-изследователските и приложни дейности в областта на АИК ✓ Разработване на информационни системи за климата и системи за ранно предупреждение	ПРИОРИТЕТ 5. Добро управление, подобряване на административния капацитет и развитие на партньорствата Мярка 5.1. Развитие на административния капацитет и подобряване на административното обслужване
Укрепване на политиката и правната рамка за адаптиране в селскостопанския сектор	✓ Разработване на общински планове и програми за развитие на селското стопанство	
Сектор „Биологично разнообразие и екосистеми“		
Подобряване управлението на екосистемите	✓ Адаптиране на местните планове и програми към стратегическите документи и законодателство относно биологичното разнообразие; разработване на общински план за опазване на биологичното разнообразие	ПРИОРИТЕТ 5. Добро управление, подобряване на административния

Подобряване на управлението на знанията и комуникацията между заинтересованите страни за адаптация	✓ Насърчаване на екосистемно мислене, вкл. на учащите ✓ Изготвяне на информация за местната общественост за защитените територии и зони в общината	капацитет и развитие на партньорствата Мярка 5.1. Развитие на административния капацитет и подобряване на административното обслужване ПРИОРИТЕТ 4. Съхранение и опазване околната среда и развитие на туризма Мярка 4.1. Управление на отпадъците Мярка 4.3. Опазване на биологичното разнообразие
Създаване на пространство за биоразнообразие и екосистеми	-----	
Устойчиво използване на регулиращите и културните екосистемни услуги за адаптация	✓ Възстановяване на екосистемите ✓ Закриване и рекултивация на нерегламентирани замърсявания	
Сектор „Енергетика“		
Изграждане на институционален капацитет, познаване и използване на данните за адаптиране	-----	ПРИОРИТЕТ 5. Добро управление, подобряване на административния капацитет и развитие на партньорствата Мярка 5.1. Развитие на административния капацитет и подобряване на административното обслужване ПРИОРИТЕТ 2. Развитие на човешкия потенциал и предоставяне на качествени социални, здравни и образователни услуги Мярка 2.4. Обновяване и рехабилитация на обекти с културно-историческо значение и обществени сгради, вкл. внедряване на мерки за енергийна ефективност
Интегриране на съображенията за изменението на климата в политиките, планове и финансовите механизми в енергийния сектор	✓ Включване на мерки за енергийна ефективност и устойчивост към климата в планове и програмите на общината	
Включване на устойчивостта към климата в проектирането и инженеринга	✓ Включване на мерки за енергийна ефективност в големите инфраструктурни проекти на общината ✓ Внедряване на мерки за енергийна ефективност в публични сгради и в многофамилни жилищни сгради	
Укрепване устойчивостта на енергийните доставки	✓ Стимулиране на домакинствата за подмяна на печките на дърва и въглища с котли на пелети и газ ✓ Предприемане на допълнителни усилия за мотивиране на крайните потребители на енергия за осъществяване на мерки за	

	спестяване на енергия (домакинства и промишленост) ✓ Газифициране на публичните сгради и на домакинствата	ПРИОРИТЕТ4. Съхранение и опазване околната среда и развитие на туризма Мярка 4.5. Изграждане и експлоатация на алтернативните източници на енергия
Сектор „Гори“		
Подобряване базата от знания и осведоменост за адаптиране към изменението на климата	-----	ПРИОРИТЕТ 4. Съхранение и опазване околната среда и развитие на туризма Мярка 4.2. Опазване и възстановяване на околната среда Мярка 4.4. Управление на риска от природни бедствия
Подобряване и защита на горските ресурси	✓ Съхраняване и укрепване на съществуващия горски ресурс ✓ Възстановяване на горски територии, засегнати от природни нарушения ✓ Залесяване на незалесени територии с цел подобряване защитните функции на гората ✓ Изграждане на система за ранно откриване и превенция на горски пожари и реагиране на тях и на други природни бедствия	
Подобряване на потенциала за устойчиво използване на горските ресурси	✓ Разширяване използването на дървесината като строителен материал	
Сектор „Човешко здраве“		
Подобряване управлението за адаптиране	✓ Разработване на мерки, насочени към адаптиране на обществеността към климатичните промени ✓ Идентифициране на групи от населението, които са уязвими към климатичните промени	ПРИОРИТЕТ 5. Добро управление, подобряване на административния капацитет и развитие на партньорствата Мярка 5.1. Развитие на административния капацитет и подобряване на административното обслужване
Създаване на база от знания и осведоменост за адаптацията	✓ Повишаване на публичната информираност и ангажираност относно екологичните въпроси ✓ Разработване на информация за обществеността за ранно предупреждение за ефекта от климатичните промени върху човешкото здраве	

Адаптиране на външната среда за намаляване въздействията на изменението на климата върху здравето	-----	
Сектор „Туризъм“		
Включване на адаптирането към изменението на климата в разработването на политики и правната рамка за туристическия сектор	✓ Изготвяне на мерки, насочени към адаптирането на туристическия отрасъл в общината към климатичните промени	ПРИОРИТЕТ 5. Добро управление, подобряване на административния капацитет и развитие на партньорствата Мярка 5.1. Развитие на административния капацитет и подобряване на административното обслужване
Подобряване осведомеността и базата от знания за адаптиране към изменението на климата в туристическия сектор	✓ По-широко разпространение на знания за АИК, за да достигнат до местните предприемачи в туризма ✓ Разработване на брошури и други материали (включително интернет и други медии), които да обясняват на собствениците на туристическия бизнес как промените в климата засягат техния бизнес	ПРИОРИТЕТ 1. Икономическо развитие и насърчаване на заетостта, Мярка 1.4. Развитие на туризма като възможност за популяризиране на културното наследство и увеличаване на заетостта и доходите на местното население
Изграждане на капацитет за адаптиране в туристическия сектор	-----	
Разработване на конкретни действия за адаптация на туристическия сектор	✓ Развитие на алтернативни форми на туризъм и идентифициране на нови туристически сектори	
Сектор „Транспорт“		
Изграждане на институционален капацитет и база от знания в транспортния сектор	-----	ПРИОРИТЕТ 3. Подобряване на свързаността, техническата инфраструктура и качеството на средата на живот
Включване на съображенията за адаптиране към изменението на климата в ключови процеси на планиране и вземане на решения	✓ Разработване и внедряване на мерки за укрепване на транспортната мрежи към екстремни климатични събития в проектите за рехабилитация на общинската пътна мрежа	Мярка3.1. Изграждане, Реконструкция и рехабилитация на общинска пътна мрежа

Сектор „Градска среда“		
Подобряване на политическата и правната рамка за включване на адаптацията към изменението на климата	✓ Включване на АИК в политиките за местно развитие (вкл. в ПИРО, ОУП и ПУП) ✓ Прилагане на общите принципи и изисквания, свързани с изменението на климата, в секторните документи на общината ✓ Подобряване на надзора на строителството и поддръжката, мониторинга и контрола от страна на компетентните органи (устойчиво строителство) ✓ Развитие на „зелена“ икономика чрез внедряване на иновативни технологии и подходи ✓ Осигуряване на условия и насърчаване на пешеходното и велосипедно движение	ПРИОРИТЕТ 5. Добро управление, подобряване на административния капацитет и развитие на партньорствата, Мярка 5.1. Развитие на административния капацитет и подобряване на административното обслужване Мярка 5.2. Изграждане и поддържане на местни партньорства за развитие
Изграждане на капацитет за адаптиране	✓ Развиване на административния капацитет на местната администрация в областта на АИК ✓ Развиване на осведомеността, ангажираността, знанията и културата на АИК сред широката общественост	ПРИОРИТЕТ 1. Икономическо развитие и насърчаване на заетостта, Мярка 1.1 Подкрепа на предприемачеството и подобряване на съществуващия местен бизнес
Разработване на финансови, социални и политики за управление на риска за адаптиране към изменението на климата	✓ Разработване на местна стратегия за АИК	ПРИОРИТЕТ 3. Подобряване на свързаността, техническата инфраструктура и качеството на средата на живот
Подобряване управлението на знания, научните изследвания, образованието и комуникация между заинтересованите страни за адаптиране	✓ Организиране на подходящо по формат образование и обучение за рисковете от климатичните промени на всички нива - от администрацията, обществеността до учащите ✓ Насърчаване на партньорството, изграждането на мрежи и сътрудничеството между различните възрастови, полови, етнически, професионални и социални групи, включително тези в неравностойно положение за подобряване на екологичната обстановка и качеството на живот в общината ✓ Работа с медиите за популяризиране на системата за АИК	Мярка 3.4. Инвестиции в развитието на паркова среда и зелени пространства ПРИОРИТЕТ: Съхранение и опазване околната среда и развитие на туризма Мярка 4.3. Опазване и възстановяване на околната среда ПРИОРИТЕТ 2. Развитие на човешкия потенциал и

		предоставяне на качествени социални, здравни и образователни услуги Мярка 2.1. Подобряване на достъпа до образование и повишаване на образователното равнище
Сектор „Води“		
Подобряване на управлението за адаптация	✓ Подмяна и разширяване на водопроводната мрежа, с цел намаляване на загубите на вода ✓ Внедряване на водоспестяващи технологии ✓ Изграждане на съоръжения срещу наводнения, поддържане и регулярно почистване на отводнителните канали и съоръжения	ПРИОРИТЕТ 3. Подобряване на свързаността, техническата инфраструктура и качеството на средата на живот
Укрепване на базата от знания и осведоменост за адаптация към изменението на климата	-----	Мярка 3.3. Изграждане, рехабилитация и поддръжка на ВиК инфраструктура
Подобряване на адаптивното управление на водните инфраструктурни системи	✓ Разработване и внедряване на мерки за укрепване на ВиК мрежата към екстремни климатични събития в проектите за рехабилитация на водоснабдителната мрежа	ПРИОРИТЕТ 4: Съхранение и опазване околната среда и развитие на туризма Мярка 4.4. Управление на риска от природни бедствия

Източник: Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и Плана за действие към нея; Екип на Изпълнителя

Разбирането и познаването на проблемите на дадена територия и потенциалните рискове и уязвимости за природната среда и екосистемите, е изключително важно при разработването на местни планове и стратегии за адаптиране.

8. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО на община Вършец

8.1 Същност на системата за наблюдение на ПИРО

Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО цели осигуряването на ефективно изпълнение на плана, с оглед постигане на целите за интегрирано устойчиво

местно развитие и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на планираните дейности и проекти.

Предмет на наблюдението и оценката е изпълнението на целите и приоритетите на ПИРО на основата на резултатите от подготовката и изпълнението на мерките и проектите, включени в Програмата за реализация на плана и на база на определените индикатори за наблюдение и оценка.

Основните задачи пред системата за наблюдение са да предложи адекватно измерване на постигнатите резултати при изпълнението на ПИРО, като осигури взаимодействието между всички участващи в наблюдението и оценката структури и органи. Резултатите от мониторинга служат и за предприемане на корективни действия в стратегията за развитие на общината, в случай на нужда, и за бъдещи управленски решения.

Системата за наблюдение и оценка на ПИРО Вършец включва формите и начините за събиране на информация, индикаторите за наблюдение, органа за наблюдение и организацията на работата по наблюдението и оценката, както и системата на докладване и осигуряване на информация и публичност.

8.2 Методика за разработване на системата от индикатори

Индикаторите за наблюдение на изпълнението на плана, въз основа на събраната обективна информация и данни, отчитат напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики.

Методиката, използвана при разработването на индикаторите за наблюдение и оценка на ПИРО, е т.нар. SMART (умен) концепция, т.е. индикаторите следва да отговарят на следните изисквания:

- ✓ Specific – специфичност – индикаторите са конкретни и да съответстват на целите и приоритетите;
- ✓ Measurable – измеримост – индикаторите са насочени към желано бъдещо състояние (в сравнение с базовата стойност) съобразно визията и стратегическите цели за развитие на общината и са количествено определени, така че да позволяват измерване и сравнение;
- ✓ Available/Achievable – постижимост – индикаторите позволяват да бъдат измервани на базата на данни от официални източници на информация в определени планирани интервали от време;
- ✓ Relevant/Realistic – реалистичност – индикаторите са пряко свързани с целите на ПИРО и са реалистични;

- ✓ Timely – съобразяване с времето – заложените целеви стойности на индикаторите трябва да бъдат постигнати в ограничен период от време, което е взето предвид при тяхното дефиниране.

Матрицата на индикаторите на ПИРО Вършец е в съответствие с добрата практика на ПРООН: А – значението на индикатора да е ясно; Б – данните да са достъпни; В – дейността по събирането на данни да е в правомощията на екипа и да не са необходими външни експерти за допълнителен анализ; Г – индикаторът да е достатъчно представителен относно планираните резултати; Д – индикаторът да е реален и да може да се наблюдава; Е – индикаторът е труден за определяне, но е важен и трябва да се наблюдава и определи.

Целевите стойности на заложените индикатори за изпълнение на ПИРО Вършец са съобразени с посоката на развитие на тенденциите в общината в последните години, както и с демографските, икономическите, социалните и екологични прогнози.

Началните стойности на отделните индикатори са определени съобразно информация от официални източници, което е предпоставка за адекватно измерване и оценка на напредъка в изпълнението на ПИРО. Използвани са следните надеждни източници на информация: НСИ, Дирекция „Бюро по труда“, ИСУН, РИОСВ-Монтана, РУ-Монтана, Годишните доклади за наблюдение изпълнението на ОПР на община Вършец 2014-2020 и др.

Стратегическите цели представят желаното и възможно бъдещо състояние, докато приоритетните направления представляват областите на действие и въздействие. Това изисква прилагането на различни индикатори за наблюдението и тяхната оценка.

Съобразно Методическите указания на МРРБ, матрицата от индикатори на ПИРО Вършец включва индикатори в две основни направления – индикатори за резултат и индикатори за продукт. Индикаторите за резултат са насочени към реализацията на стратегическите цели на плана, докато индикаторите за продукт се отнасят до степента на изпълнение на определените приоритети за развитие на общината. Индикаторите за резултат имат за цел да оценят цялостната ефективност на стратегията за развитие на общината спрямо заложените стратегически цели и визия до 2027 г. Индикаторите за продукт могат да бъдат съотнесени към постигнатите резултати в определени области на развитие и съдържащите се в тях мерки и ключови проекти, включени в Програмата за реализация на ПИРО.

Индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО Вършец 2021-2027 са посочени в матрица на индикаторите (*Приложение 3*). За да се осигури необходимата информация за процеса на наблюдение за всеки индикатор са определени мерните единици, в които ще се измерва, източниците на информация, периодичността на събирането на информация, базовата стойност за отчитане изменението на всеки от индикаторите, както и

целевата стойност, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на плана.

При разработването и прилагането на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са взети предвид общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021-2027 г.

8.3 Ангажименти на участващите в наблюдението на ПИРО структури и органи

В цялостния процес на наблюдение и оценка при спазване на принципа за партньорство участват няколко основни структури и органи, които са регламентирани в ЗРР и правилника за неговото прилагане - Общинският съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации, представителите на гражданското общество в общината.

Общинският съвет е основният орган за наблюдение на плана за интегрирано развитие на общината.

Кметът на общината организира наблюдението на ПИРО. Основният инструмент за наблюдение и оценка реализацията на плана е годишният доклад, който се изготвя в началото на всяка календарна година от програмния период. Кметът организира и контролира процедурата за подготовка на доклада, след което предлага завършения документ за одобрение от общинския съвет.

Във всички етапи на разработването и изпълнението на ПИРО се включват специализирани дирекции и отдели от общинската администрация. Те осъществяват комуникация и координация с всички участващи страни и извършват експертна работа при подготовката на годишните доклади.

Заинтересованите страни от изпълнението на ПИРО обхващат представители на съответната областна администрация и членове на съответния Областен съвет за развитие, неправителствения сектор, частния сектор, образователни, здравни, социални и културни институции, местната общественост. В процеса на наблюдение на изпълнението на плана общинският съвет осигурява участието на заинтересованите органи, организации, физически и юридически лица при спазване на принципа за партньорство, публичност и прозрачност.

8.4 Дейности по наблюдение и оценка

Законодателството за регионално развитие регламентира изготвянето на годишни доклади за наблюдение изпълнението на ПИРО. Докладите са официална обществена информация и се предоставят на заинтересованите страни, оповестяват се и на страницата на общината в интернет. Изводите от докладите са основа за изготвяне на междинната и последващата оценка на ПИРО, както и аргумент за актуализирането му, при необходимост.

Кметът на общината и общинският съвет осигуряват информация и публичност на плана за развитие в съответствие със своите компетенции. Компетентните органи предоставят информация относно идентифицираните проблеми и предложения за тяхното преодоляване, използваните начини за събиране на информация, функционирането на формираните партньорства. Годишните доклади се обсъждат и одобряват от общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Резултатите от наблюдението на планове за интегрирано развитие на общините се отчитат при изпълнението на НКРПР. В контекста на тази законова разпоредба, информацията от годишния доклад на ПИРО и от неговите междинна и последваща оценки се вземат предвид при мониторинга и оценката на изпълнението, както на НКРПР, така и на ИТСР на съответния район, в границите на който попада общината.

За реализацията на плана за развитие се изготвят междинна оценка и последваща оценка на въздействие, които се възлагат от кмета на общината на независим/и експертни екип/и. Оценките се изготвят при взаимодействие между всички заинтересовани страни. Междинната оценка проследява напредъка в изпълнението на ПИРО и актуалността на стратегията за развитие на общината. В документа се формулират насоки за корекции на плана, при необходимост. Последващата оценка дава информация за степента на постигане на целите на плана и устойчивостта на резултатите, доколко ресурсите са използвани ефективно и ефикасно. В тази оценка се дефинират изводи и препоръки относно провеждане на политиката за регионално развитие в общината в бъдещия програмен период.

Източници на информация

- ✓ Закон за регионалното развитие (обн. ДВ бр.50 от 30 май 2008 г., изм. и доп. ДВ бр.21 от 13 март 2020 г.);
- ✓ Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие (обн. ДВ бр.70 от 7 август 2020 г.);
- ✓ Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община за периода 2021-2027 г., МРРБ (м. март 2020 г.);
- ✓ Закон за туризма (обн. ДВ бр.30 от 26.03.2013 г., изм. и доп. ДВ бр.60 от 07.07.2020 г.);
- ✓ Програма за развитие: България 2030, Министерски съвет;
- ✓ Социално-икономически анализ на районите в Република България, МРРБ, 2019 г.;
- ✓ Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025 и актуализация (2019 г.);
- ✓ Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен район от ниво 2 2021-2027;
- ✓ Общ устройствен план на община Вършец;
- ✓ Общински план за развитие на община Вършец 2014-2020 г.;
- ✓ Междинна оценка на Общинския план за развитие на община Вършец 2014-2020 г.;
- ✓ Годишни доклади за наблюдение изпълнението на ОПР на община Вършец 2014-2020 г. за 2016, 2017, 2018, 2019, 2020 г.;
- ✓ Доклад за екологична оценка на ОУП Вършец;
- ✓ Програма за управление на кмета на община Вършец, мандат 2019-2023 г.;
- ✓ Програма за енергийна ефективност на община Вършец 2020-2023 г.;
- ✓ Дългосрочна и краткосрочна програма за насърчаване използването на възобновяеми енергийни източници и биогорива на община Вършец, съответно за периода 2020-2030 г. и 2020-2023г.;
- ✓ Програма за опазване на околната среда на община Вършец 2017-2020 г.;
- ✓ Общинска програма за управление на отпадъците на територията на Община Вършец за периода 2021-2028 г.;
- ✓ Общинска стратегия за развитие на социалните услуги 2016-2020 г.;
- ✓ Общински план за интегриране на ромите 2015-2017;
- ✓ Стратегия за развитие на системата на средното образование на община Вършец 2013-2020 г.;
- ✓ Глобални цели за устойчиво развитие (ООН);
- ✓ Документ за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г.“;
- ✓ Регионален доклад за състоянието на околната среда, 2019 г., РИОСВ – Монтана;

- ✓ Национална стратегия и План за действие за адаптация към изменението на климата, МОСВ;
- ✓ План за управление на речните басейни в Дунавски район 2016-2021 г., МОСВ;
- ✓ Официален сайт на община Вършец;
- ✓ НСИ, текуща статистика;
- ✓ Информационна система ИНФОСТАТ на НСИ.

Приложения

- ✓ Приложение 1 Програма за реализация на ПИРО Вършец 2021-2027;
- ✓ Приложение 1-А Индикативен списък на важни за община Вършец проекти;
- ✓ Приложение 2 Индикативна финансова таблица;
- ✓ Приложение 3 Матрица на индикаторите за наблюдение и изпълнение на ПИРО Вършец 2021-2027;